

บทที่ 1

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษ

1.1 การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษ

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษ หรือการจัดโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP: Individual Education Program) สำหรับคนพิการ กองการศึกษาเพื่อคนพิการ (2542) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง เครื่องมืออย่างหนึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่จะทำให้การจัดการศึกษาให้กับคนพิการมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอนคนพิการทุกประเภท โดยมุ่งศึกษาพื้นฐานความสามารถของคน และนำไปเป็นผลส่งเสริมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการตามความสามารถในการเรียนรู้ของคนพิการแต่ละบุคคล

ผดุง อารยะวิญญู (2542) ให้ความหมายของโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลไว้ว่าเป็นโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่โรงเรียนจัดทำขึ้น โดยได้รับความร่วมมือและความยินยอมจากผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โปรแกรมนี้บรรจุเนื้อหาของหลักสูตรซึ่งเด็กจะต้องเรียน โดยปกติแล้ว โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลจะจัดทำขึ้นสำหรับแต่ละคนเป็นแผนในระยะ 1 ปี และมีการทบทวนโปรแกรมทุกภาคเรียน

สมพร หวานเสรีจ (2542) กล่าวว่า แผนการศึกษาเฉพาะบุคคลมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ จุดมุ่งหมายระยะยาว 1 ปี เป็นอย่างน้อย จุดมุ่งหมายระยะสั้น หลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์ การปรึกษา และบริการเพิ่มเติม การวัดผล ประเมินผล ผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญในการจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล คือ ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษ นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักอรรถบำบัด นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ผู้บริหาร โรงเรียน การจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นแนวทางในการทำโครงการสอนระยะยาวและระยะสั้นต่อไป

เบญจมา ชลธารันนท์ (2543) ให้ความหมายของโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) สำหรับคนพิการว่าหมายถึง โปรแกรมการศึกษา ซึ่งกำหนดแนวทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลพิการแต่ละบุคคล ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้เป็นเฉพาะบุคคล

ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล

1. ขออนุญาตผู้ปกครอง ก่อนจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับคนพิการแต่ละคน สิ่งสำคัญที่ควรจะทำเนิการเป็นอันดับแรก คือ สถานศึกษาที่คนพิการไปรับบริการ ต้องประสานทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับคนพิการ สร้างความเข้าใจ การยอมรับ และเจตคติที่มีต่อคนพิการ ความต้องการช่วยเหลือคนพิการจากบุคคลรอบข้าง ความจำเป็นในการได้รับบริการการศึกษาพิเศษ ความสำคัญในการร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง และสถานศึกษา ในการช่วยเหลือพัฒนาส่งเสริมความก้าวหน้าของคนพิการแต่ละคน

2. รวบรวมข้อมูลและประเมินเกี่ยวกับคนพิการ

2.1 ประวัติส่วนตัว

2.2 ใบรับรองแพทย์

2.3 ใบแสดงความบกพร่อง

2.4 สมุดประจำตัวคนพิการ

2.5 สำเนาทะเบียนบ้านและสำเนาสูติบัตร

3. ประชุมจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล การจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลมีกลุ่มผู้รับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือพัฒนาคนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้แทนครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด และนักเรียนผู้รับผิดชอบเหล่านี้ จะประชุมร่วมกันพิจารณาเสนอความคิดในการจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล

4. เริ่มใช้โปรแกรมการศึกษาบุคคล หลังจากการประชุมจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล สำหรับคนพิการเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การนำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาวที่กำหนดโดยผู้รับผิดชอบ คือ ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักแก้ไขการพูด นักพฤติกรรมบำบัดที่ถูกระบุให้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติการสอน หรือบำบัดฟื้นฟูคนโดยตรง จะยึดจุดมุ่งหมายระยะสั้น แนะนำจุดมุ่งหมายระยะสั้นไปจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล

5. ติดตามและประเมินผล เมื่อดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลได้ระยะหนึ่งหรือสิ้นสุดลง ผู้จัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลประเมินความก้าวหน้า เพื่อปรับโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หรือจัดทำโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคลให้กับคนพิการคนนั้น ๆ ใหม่ เมื่อได้พัฒนาจนบรรลุจุดมุ่งหมายระยะยาวที่วางไว้แล้ว ปกติจะมีการติดตามและประเมินผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การวัดผลและประเมินผลให้แก่คนเรียนร่วมอาจใช้ข้อสอบเดียวกันกับคนทั่วไป แต่ต้องปรับวิธีสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของแต่ละคน ส่วนคนที่มีความบกพร่องมากให้เป็นที่ไปตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

การประเมินผล ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลกลางภาคเรียน หรือประเมินผลปลายภาคเรียนอาจยืดหยุ่น ดังนี้

1. ให้มีการทดสอบหลายระดับในหนึ่งหน่วยการเรียนรู้
2. อนุญาตให้คนพิการสอบในห้องเสริมวิชาการได้ ซึ่งจะมีบุคลากรที่โรงเรียนมอบหมายให้ทำการสอบนักเรียนพิการ ในกรณีจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ วิธีการสื่อสารที่แตกต่างจากนักเรียนทั่วไป
3. หากมีความจำเป็นต้องขยายเวลาในการทำข้อสอบ โดยให้เวลาในการทำข้อสอบนานขึ้น ซึ่งควรมีการตกลงรับทราบโดยนักเรียนพิการ
4. ในการวัดสิ่งเดียวกัน จำนวนคำถามอาจไม่เท่ากันก็ได้
5. สอบปากเปล่าแทนการสอบข้อเขียน เพราะคนบางคนมีความสามารถในการพูด แต่ไม่มีความสามารถในการเขียน
6. การวัดความเข้าใจในเนื้อหาวิชา อาจจะทำได้หลายวิธี คนอาจตอบคำถามไม่ได้ดี อาจมีงานมาแสดงก็ได้
7. พยายามหลีกเลี่ยงการทดสอบที่ครอบคลุมเนื้อหา มาก ๆ

1.2 การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษแต่ละประเภท

คนพิการ หมายถึง คนที่มีความผิดปกติ หรือบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ สรุปความหมายของศัพท์ที่อธิบายลักษณะของความพิการโดยทั่วไป ดังนี้

1. Cripple หมายถึง ลักษณะความพิการทางกายไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนคนปกติ เนื่องจากมีอวัยวะบางส่วนของร่างกายผิดปกติ
2. Handicap หมายถึง ผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย มีลักษณะความพิการที่เป็นความเสียเปรียบเป็นจุดอ่อน มีผลทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เหมือนคนปกติ แต่หากมีการแก้ไขอวัยวะที่บกพร่องให้สามารถใช้งานได้ดั้งเดิมก็ไม่ใช่เป็นผู้มีความบกพร่องอีกต่อไป เช่น คนที่ประสบอุบัติเหตุ ถูกตัดขา ไม่สามารถเดินได้ เมื่อได้ใส่ขาเทียมและฝึกฝนจนสามารถเดินได้สภาพความบกพร่องก็จะหมดไป

3. Disability หมายถึง ลักษณะความพิการที่เป็นความไร้ความสามารถ หรือด้อยความสามารถ หรือสูญเสียความสามารถที่มีอยู่ หรือไร้สมรรถภาพ ศัพท์คำนี้ใช้กับอวัยวะที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม เช่น การพูด การฟัง การเขียน การเรียน ลักษณะความพิการทำให้อวัยวะส่วนนั้นทำงานได้ไม่เต็มที่ตามที่ควรจะเป็น

4. Retardation เป็นคำศัพท์ที่ใช้กับความพิการทางสติปัญญา หมายถึง ลักษณะความพิการที่เป็นความช้า หรือความหน่วงความเสื่อม หรือสูญเสีย

5. Impairment หมายถึง สภาพความบกพร่องความไม่สมบูรณ์ ทางกาย สติปัญญา เนื้อเยื่อ หรือระบบประสาท เช่น แขนด้วน หรือโรคหัวใจ เป็นต้น

6. Deficiency หมายถึง ลักษณะความพิการเนื่องจากมีคุณสมบัติขาดหายไป

7. Children with Special Needs หมายถึง เด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาแตกต่างไปจากเด็กปกติ ในภาษาไทยใช้คำว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ซึ่งเป็นคำศัพท์ใหม่ในวงการศึกษาศึกษาพิเศษที่นำใช้แทนที่ศัพท์ คำว่า “เด็กพิการ”

การจำแนกประเภทคนพิการ

การจำแนกประเภทความพิการในประเทศไทยมีหน่วยงานที่จัดจำแนกประเภทความพิการ คือ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงสาธารณสุขได้ออกกฎกระทรวงกำหนดประเภทความพิการ เพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท และกระทรวงศึกษาธิการได้จำแนกความพิการเป็น 9 ประเภท เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ และศักยภาพของคนพิการอย่างแท้จริง ซึ่งการจำแนกประเภทความพิการของทั้ง 2 หน่วยงาน มีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

การจำแนกประเภทความพิการของกระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุข (2534) ได้ออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดประเภทความพิการ และเกณฑ์การจำแนกประเภทตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการได้ยิน หรือสื่อความหมาย ความพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ความพิการทางจิตใจ หรือพฤติกรรม ความพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์การจำแนกประเภทไว้ดังนี้ (กฎกระทรวงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2537)

1. คนพิการทางการมองเห็น ได้แก่

1.1 คนที่มีสายตาง้างที่ตีกว่าเมื่อใช้แว่นตาธรรมดาแล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 หรือ 20/70 ลงไปจนมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือ

1.2 คนที่สายตาแคบกว่า 30 องศา

2. คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย ได้แก่

2.1 คนที่ได้ยินเสียงความถี่ 500 เฮิรท์ หรือ 2000 เฮิรท์ ในหูข้างที่ตีกว่าที่มีความดังเฉลี่ยดังต่อไปนี้

- สำหรับเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี เกิน 40 เดซิเบลขึ้นไปจนไม่ได้ยินเสียง

- สำหรับคนทั่วไปเกิน 55 เดซิเบล ขึ้นไปจนไม่ได้ยินเสียง หรือ

2.2 คนที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องในการเข้าใจ หรือการใช้ภาษาพูดจนไม่สามารถสื่อความหมายกับคนอื่นได้

3. คนพิการทางการเคลื่อนไหว ได้แก่

3.1 คนที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน และไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวันได้ หรือ

3.2 คนที่มีความสูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหวมือ แขน ขา หรือลำตัว อาจเนื่องมาจาก แขนหรือขาอัมพาตหรืออ่อนแรง โรคข้อ หรืออาการปวดเรื้อรังรวมทั้งโรคเรื้อรังของระบบการทำงานของร่างกายอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวัน หรือดำรงชีวิตในสังคมคนปกติได้

4. คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่ คนที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ ความคิดจนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมที่จำเป็นในการดูแลตนเอง หรืออยู่ร่วมกับคนอื่น

5. คนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ได้แก่ คนที่มีความรับผิดชอบหรือความบกพร่องทางสติปัญญาหรือสมองจนไม่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาปกติได้ ในการวินิจฉัยความพิการแต่ละประเภท กฎกระทรวงได้กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมในสังกัดโรงพยาบาลของกระทรวง ทบวง กรมรัฐวิสาหกิจ และโรงพยาบาลอื่นที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดเป็นผู้วินิจฉัยความพิการดังกล่าว

การจำแนกประเภทความพิการของกระทรวงศึกษาธิการ

กองการศึกษาเพื่อคนพิการ (2542) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดประเภทความพิการไว้เป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท อาจแบ่งได้ 2 ประเภทคือ

1.1 คนตาบอด หมายถึง คนที่สูญเสียการเห็นมากจนต้องใช้อักษรเบรลล์ หรือใช้วิธีการฟังเทป หรือแผ่นเสียงในการเรียนการสอน หรือผลการตรวจวัดความชัดของสายตาข้างที่ดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6/60 หรือ 20/200 ลงมาจนบอดสนิท

1.2 คนเห็นเลือนลาง หมายถึง คนที่สูญเสียการเห็นแต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ที่ขยายใหญ่ได้ หรือต้องใช้แว่นขยายอ่าน หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับระหว่าง 6/18 หรือ 20/70 ถึง 6/60 หรือ 20/200 หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยถึงระดับหูหนวก อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 คนหูหนวก หมายถึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลผ่านทางทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยมาตรฐานสากลคนหูหนวก คือ ผู้ที่มีการได้ยินที่ 90 เดซิเบลขึ้นไป

2.2 คนหูตึง หมายถึง ผู้ที่มีการได้ยินเหลืออยู่พอเพียงที่จะรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังหรือไม่ก็ตาม โดยทั่วไปจะใช้เครื่องช่วยฟังเมื่อมีการได้ยินอยู่ระหว่าง 60-90 เดซิเบล

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง คนที่พัฒนาการช้ากว่าคนปกติทั่วไป เมื่อวัดระดับสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้วมีสติปัญญาต่ำกว่าบุคคลปกติและความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติอย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะทางสังคม การดูแลตนเอง การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน เป็นต้น

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ หมายถึง คนที่มีอวัยวะไม่สมส่วน อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไป กระดูกและกล้ามเนื้อพิการ เจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรง มีความพิการของระบบประสาท มีความลำบากในการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในสภาพปกติทั้งนี้ไม่รวมคนที่มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ได้แก่ ตาบอดหูหนวก อาจแบ่งเป็นประเภทดังนี้

4.1 โรคของระบบประสาท เช่น Cerebral Palsy หรือโรคอัมพาตเนื่องจากสมองพิการ โรคลมชัก (Multiple Sclerosis)

4.2 โรคระบบทางกล้ามเนื้อและกระดูก เช่น ข้ออักเสบ เท้าปุก โรคกระดูกอ่อน โรคอัมพาต กล้ามเนื้อลีบ (Muscular Dystrophy) กระดูกสันหลังคด

4.3 การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด เช่น โรคคีรีชะโต (Spiral Bifida) แขนขาด้วนแต่กำเนิด เตี้ยแคระ

4.4 สภาพความพิการและความบกพร่องทางสุขภาพอื่น ๆ ได้แก่

- สภาพความพิการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุและโรคติดต่อ เช่น ไฟไหม้ แขนขาขาด โรคโปลิโอ โรคเยื่อบุสมองอักเสบจากเชื้อไวรัส และอันตรายจากการคลอด

- ความบกพร่องทางสุขภาพ เช่น หอบ หืด โรคหัวใจ วัณโรคปอด ปอดอักเสบ

5. บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง คนที่มีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความเข้าใจ หรือการใช้ภาษา ซึ่งจะมีผลทำให้มีปัญหาในการฟัง การพูด การคิด การอ่าน การเขียน การสะกดคำ หรือการคิดคำนวณ รวมทั้งสภาพความบกพร่องในการเรียนรู้สามารถได้รับการปฏิบัติงานของสมองสูญเสียไป

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา หมายถึง คนที่มีความบกพร่องในเรื่องการออกเสียงพูดที่ไม่ใช่สาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือคนที่มีความบกพร่องในเรื่องของความเข้าใจ และ/หรือการใช้ภาษาพูด การเขียน และ/หรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบของภาษาเนื้อหาของภาษาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ หมายถึง คนที่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเด็กปกติทั่วไป และพฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและผู้อื่น เป็นผลมาจากความขัดแย้งของเด็กกับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ ขาดสัมพันธภาพกับเพื่อนหรือผู้เกี่ยวข้อง มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน มีความเก๋กตทางอารมณ์โดยแสดงออกทางร่างกาย ซึ่งบางคนมีความบกพร่องที่เป็นปัญหาอย่างมาก และปัญหาพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม

8. บุคคลออทิสติก หมายถึง คนที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อความหมาย พฤติกรรมอารมณ์และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการทำงานของสมองบางส่วนที่ผิดปกติ ลักษณะของบุคคลออทิสติกมีดังนี้

8.1 มีความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ไม่มองสบตาบุคคลอื่น ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้ากริยาท่าทาง เล่นกับเพื่อนไม่เป็น ไม่สนที่จะทำงานร่วมกับใคร ไม่เข้าใจพฤติกรรมของคนอื่น

8.2 มีความบกพร่องทางการสื่อสารในด้านการใช้ภาษาพูด ความเข้าใจภาษา ซึ่งมีหลายระดับนับตั้งแต่ไม่สามารถพูดจาสื่อความหมายได้เลยหรือพูดได้ แต่ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ บางคนพูดแบบเสียงสะท้อนหรือเลียนแบบทวนคำพูด บางคนจะพูดซ้ำแต่ในเรื่องที่ตนสนใจ มีการใช้สรรพนามสลับที่ ระดับเสียงพูดอาจมีความผิดปกติ

8.3 มีความบกพร่องทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์ บางคนมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ผิดปกติ การแสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสมกับวัย บางคนมีอาการก้าวร้าวรุนแรงเมื่อเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม

8.4 มีความบกพร่องทางการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การรับรู้ทางการเห็น การตอบสนองต่อการฟัง การสัมผัสการรับกลิ่นและรส มีความแตกต่างกัน เช่น บางคนชอบมองแสง บางคนรับเสียงบางเสียงไม่ได้

8.5 มีความบกพร่องด้านการใช้วัยวะต่าง ๆ อย่างประสานสัมพันธ์กัน การใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย รวมทั้งการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กมีความบกพร่อง การเคลื่อนไหวผิดปกติ การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กในการหยิบจับไม่ประสานสัมพันธ์กัน

8.6 มีความบกพร่องด้านจินตนาการ ไม่สามารถแยกเรื่องจริง เรื่องสมมติ หรือประยุกต์วิธีการจากเหตุการณ์หนึ่งไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่งได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ยาก ไม่สามารถจัดระบบความคิดทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

8.7 มีความบกพร่องด้านสมาธิ มีความสนใจที่สั้น วอกแวกง่าย

9. บุคคลพิการซ้ำซ้อน หมายถึง คนที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน เช่น คนปัญญาอ่อนที่สูญเสียการได้ยิน เป็นต้น

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษแต่ละประเภท

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ซึ่งต้องการสิ่งเร้ามากกว่าเด็กสายตาดปกติ ต้องการความช่วยเหลือแต่แรกเริ่มโดยตรง รวมทั้งพัฒนาการรับ

ความรู้สึกจากการสัมผัสและการฟัง ควรเริ่มในสัปดาห์แรกของชีวิตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เด็กควรสัมผัสและต้องของเล่นและวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เด็กต้องการเรียนรู้การรู้สึกเรื่องรูปร่าง ขนาด และมีติอื่น ๆ พัฒนาการทางทักษะการฟังที่ดี เด็กควรเรียนรู้และตัดสินใจว่าเสียงมาจากไหน (แหล่งของเสียง) เด็กจะเรียนรู้ทักษะการฟังจากการเล่น โปรแกรมการศึกษาระดับปฐมวัย ที่ดีต้องสนับสนุนการเล่น และกิจกรรมนันทนาการแบบธรรมชาติที่สามารถปรับปรุงความมั่นใจในตนเอง

ตัวอย่างโปรแกรมการศึกษาระดับปฐมวัยของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

1. ประสบการณ์ที่สนุกในบรรยากาศเสมือนบ้านไม่เป็นทางการและปลอดภัย
2. เตรียมสร้างประสบการณ์ที่เด็กสามารถสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และ สิ่งแวดล้อม
3. สร้างกิจกรรมที่เตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนวัยเข้าสู่ระบบโรงเรียนช่วยให้เด็ก ค่อย ๆ ผ่านเข้าสู่สิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่ละเล็กละน้อย
4. เตรียมโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นอย่างหลากหลาย
5. สอนในเรื่องกว้าง ๆ รวมถึงทักษะทางภาษาและการฟัง ทักษะการศึกษาเบื้องต้น ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและมัดใหญ่ และพัฒนาสายตาที่ยังเหลืออยู่ การเคลื่อนไหว การเข้าสังคม ความมั่นใจในตนเอง และความเป็นอิสระ
6. การสนับสนุนและช่วยเหลือครอบครัวของเด็กในการช่วยฝึกทักษะที่บ้าน
7. การสอนโดยใช้เทคนิคช่วยสอน ด้วยการสอนโดยตรง โดยการใช้อุปกรณ์ที่ ทันสมัย
8. เตรียมประสบการณ์ที่ช่วยเหลือเด็กให้ได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเห็น ที่มีอยู่
9. เริ่มพัฒนาทักษะทางภาษา (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 105-106)

การจัดการศึกษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในวัยเรียน

ความต้องการทางการศึกษาของเด็กสายตาเลือนกลางแตกต่างจากเด็กตาบอด เด็กสายตาเลือนกลางอาจต้องการความช่วยเหลือเรื่องการสอนภาษา หรือต้องการเวลาเพิ่มขึ้น ในการอ่าน เด็กตาบอดต้องการหลักสูตรที่แตกต่างบ้าง การเตรียมแผนการสอนและโครงการ สอนตามหลักสูตร และการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับเด็กตาบอดที่เรียนในโครงการ

เรียนร่วมสามารถใช้หลักสูตรของคนปกติได้ เพียงแต่อาจต้องมีการปรับปรุงเนื้อหา วิธีการสอน ตลอดจนการใช้สื่อการสอนให้แตกต่างไปจากคนปกติเท่านั้น เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ได้ จึงอาจต้องมีแผนการสอนหรือโครงการสอนเป็นรายบุคคล เช่น เด็กตาบอดไม่สามารถวาดรูปหรือระบายสีได้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรใหม่ โดยใช้การปั้นหรือถักสานแทน แต่ในวิชาภาษาไทยอาจไม่มีปัญหาเลย เพราะเด็กสามารถใช้อักษรเบรลล์ จึงเกิดทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนได้ หรือในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หากมีสื่อการเรียนที่เหมาะสม นักเรียนก็สามารถเรียนรู้ได้ ส่วนในวิชาพลศึกษาอาจต้องมีการดัดแปลงอุปกรณ์ ลุกบึงปอง ลูกฟุตบอลให้มีเสียง หรือปรับปรุงเทคนิคการสอนให้เหมาะสมได้ วิชาภูมิศาสตร์ก็มีแผนที่นูนนักเรียนที่บกพร่องทางการเห็นสามารถเรียนได้เกือบทุกวิชาสามัญ เพียงแต่บางวิชาอาจต้องใช้สื่อช่วย บางวิชาครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคเฉพาะช่วยในการสอน

หนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียนใช้เนื้อหาของคนปกติ เพียงแต่แปลงเป็นภาษาเบรลล์ ส่วนรูปภาพเป็นภาพนูน คล้ำได้ สำหรับคนตาบอดสนิท หรือหนังสือตัวโต รูปภาพขยายใหญ่ หรือแว่นขยาย สำหรับคนสายตาสั้นกลาง หรือผลิตเป็นหนังสือเทปใช้ฟังสำหรับทั้ง 2 กรณีก็ได้

การจัดหลักสูตรเสริมทักษะพิเศษสำหรับเด็กตาบอด

เป็นหลักสูตรที่จัดประสบการณ์เบื้องต้นให้เด็กได้พัฒนาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการเรียน และการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การเขียน-อ่าน อักษรเบรลล์ ทักษะการเคลื่อนไหว (O&M) การพิมพ์ดีดปกติ ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

การจัดชั้นเรียนเพื่อคนพิการในปัจจุบันจะมุ่งจัดในลักษณะการศึกษาแบบเรียนร่วม (Inclusive Education) คือ การจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนในระบบการศึกษาเดียว โดยไม่แยกว่าเด็กพิการต้องไปเรียนในโรงเรียนเฉพาะ

การจัดชั้นเรียนในลักษณะการเรียนร่วม

ชั้นนักเรียนปกติเต็มเวลา

นักเรียนในชั้นปกติเต็มเวลาและได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากรฝ่ายการศึกษาพิเศษ โดยการเฝ้าสังเกตนักเรียนในชั้นเรียนปกติแล้วให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูปกติ นักการศึกษาพิเศษต้องเป็นนักวินิจฉัยที่ดี สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ครูปกติได้

ชั้นเรียนปกติเต็มเวลา และบริการปรึกษาหารือ

ประเภทของการดำเนินงานมีลักษณะเช่นเดียวกับประเภทที่ 1 แต่เพิ่มวัตถุประสงค์พิเศษที่จำเป็นในการสอน นักการศึกษาพิเศษต้องเป็นผู้มีทักษะในการจัดหา จัดทำตลอดจนการนำสื่อไปใช้สอนอย่างเหมาะสมด้วย

ชั้นเรียนปกติเต็มเวลาและบริการครูเดินสอน

การจัดการศึกษาพิเศษประเภทนี้นักเรียนจะเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน แต่ละโรงเรียนมีเด็กเรียนร่วมจำนวนน้อยและเป็นโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ครูเดินสอนจะเป็นผู้ออกไปพบนักเรียนเรียนร่วมและครูปกติในชั้นเรียน ซึ่งครูเดินสอนอาจทำตารางสอนและตารางไปให้บริการช่วยเหลือเป็นรายเดือนหรือรายภาคเรียน และการไปให้บริการช่วยเหลือนี้อาจจัดการเรียนการสอนนอกชั้นเรียนหรือพบเด็กพิการในชั้นเรียนก็ได้ตามความจำเป็น

ชั้นเรียนปกติเต็มเวลาและบริการสอนเสริม

นักเรียนในชั้นเรียนปกติแต่ได้รับบริการสอนเพิ่มเติมหรือสอนเสริมในห้องเสริมวิชาการนักเรียนจะได้รับความช่วยเหลือพิเศษมากขึ้นจากครูสอนเสริมตามเวลาที่กำหนด ซึ่งครูสอนเสริมต้องมีเวลาและสื่อการสอนอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ครูสอนเสริมยังได้รับการฝึกอบรมสำหรับการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย และหน้าที่ของครูสอนเสริมประเภทนี้นอกจากการช่วยเหลือนักเรียนในห้องเสริมวิชาการและการให้ข้อเสนอแนะแก่ครูปกติในการช่วยให้นักเรียนในชั้นเรียนปกติประสบความสำเร็จแล้วในปัจจุบัน ครูสอนเสริมยังเข้าไปช่วยเหลือนักเรียนในชั้นเรียนปกติด้วย ซึ่งเป็นโอกาสที่จะทำงานร่วมกับครูปกติได้อย่างดี การให้บริการในห้องเรียนเช่นนี้เหมาะกับปัญหาการเรียนที่ไม่หนักมาก

ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ

นักเรียนในชั้นเรียนพิเศษและเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมากน้อยตามความเหมาะสม ครูการศึกษาพิเศษกับครูปกติเรียนร่วมรับผิดชอบทั้งนักเรียนปกติและนักเรียนพิเศษ

ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ

นักเรียนในชั้นพิเศษ และร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน

วิธีการจัดเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้าชั้นเรียนร่วม มี 5 วิธีคือ

1. เรียนร่วมในชั้นปกติโดยได้รับบริการพิเศษบ้าง หรือไม่ต้องรับบริการพิเศษเลย เนื่องจากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนถึงระดับช่วยเหลือตนเองได้แล้ว

2. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการพิเศษจากครูเดินสอน ครูที่ปรึกษา และ/หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
3. เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการพิเศษจากห้องเสริมวิชาการ (resource room)
4. ชั้นพิเศษโดยส่งไปเรียนร่วมในชั้นปกติบางวิชา
5. ชั้นพิเศษสำหรับเด็กพิการแต่ละประเภทในโรงเรียน
 - 5.1 เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการพิเศษบ้าง หรือไม่ต้องรับบริการพิเศษ เนื่องจากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนถึงระดับที่ช่วยตนเองได้
 - 5.2 เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการพิเศษจากครูเดินสอน/ครูที่ปรึกษา และ/หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
 - 5.3 เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการพิเศษจากห้องเสริมวิชาการ (resource room)
 - 5.4 ชั้นพิเศษโดยส่งไปเรียนร่วมในชั้นปกติบางวิชา
 - 5.5 ชั้นพิเศษสำหรับเด็กพิการแต่ละประเภทในโรงเรียนปกติ

การเตรียมการสอนและแนวข้อสอบ

การเรียนการสอนสำหรับเด็กที่ตาบอดสนิทต้องใช้วิธีที่ไม่อาศัยสายตาเป็นหลัก สำหรับเด็กที่มีการมองเห็นหลงเหลือบ้าง การเรียนการสอนด้วยวิธีการที่ใช้กับเด็กปกติอาจมีปัญหาบ้างจึงต้องอาศัยอุปกรณ์เครื่องมือพิเศษ ช่วยให้สายตาดีขึ้น เช่น แว่นขยาย แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่บกพร่องทางการเห็นก็ไม่ควรให้แตกต่างไปจากเด็กปกติมากนัก ครูจะหาวิธีการอย่างไรจึงจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้โดยใช้ประสาทสัมผัสอื่นแทนตา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลัก 5 ประการคือ

1. ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สนองตามต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล
2. ต้องใช้อุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรม ให้โอกาสได้สัมผัสด้วยมือในการสำรวจ สัมผัสจริง
3. แสดงความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้เรียนรู้ตามสัมพันธ์ของโครงสร้างทั้งหมดในเวลาเดียวกัน
4. เพิ่มเติมสิ่งเร้า คือ ต้องวางแผน จัดกิจกรรม และประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่เด็กมีอยู่ ขยายความสนใจไปสู่สิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม

5. ให้มีโอกาสนับถว้บกิจกรรมด้วยตนเองตามลำพัง ให้ค้ันคว้ด้วยควมอยากรู้อยากเห็น

การจัดแผนการศึกษารายบุคคล

การสอนบางวิชาต้องใช้เทคนิคและเวลามากกว่าปกติ หรือกรณีที่เด็กต้องได้รับบริการพิเศษอื่น ๆ ด้วย การจัดทำแผนการสอนรายบุคคล จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ตามความสามารถ และเหมาะสม

แผนการสอนรายบุคคล (Individual Education Plan: IEP)

เป็นแผนการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น โดยได้รับความร่วมมือและความยินยอมจากผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แผนนี้มุ่งจัดแผนการศึกษาโดยคำนึงถึงพื้นฐานความสามารถของเด็กก่อนแล้วเสริมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและเป็นไปตามความสามารถในการเรียนรู้ของเขาเอง ซึ่งแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน ในการจัดการเรียนร่วมนั้น เด็กแต่ละคนจะถูกเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเข้าเรียนร่วม หรือเด็กที่ส่งเข้าเรียนร่วมแล้วอาจต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษในบางวิชา ซึ่งจะต่างกันตามความสามารถของผู้เรียนแผนการศึกษารายบุคคลจะช่วยให้การเตรียมเด็กหรือการสอนเสริมให้เด็กพิการมีประสิทธิภาพเป็นไปตามทิศทางที่ต้องการและสนองวะตฤประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ประโยชน์ของแผนการสอนรายบุคคล

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถของตน
 2. ครูใช้แผนการศึกษารายบุคคลเป็นแนวในการพัฒนาการเรียนของเด็กตามความแตกต่างระหว่างบุคคล
 3. ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน
 4. ใช้เป็นแนวทางในการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก
 5. ช่วยให้ครูวางแผนช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
 6. ช่วยให้การท้างานของผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายมีความเป็นระบบยิ่งขึ้น
- (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 55-67)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

โปรแกรมการศึกษาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินก่อนวัยเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กที่สูญเสียการได้ยินรุนแรงมากถึงสนิท และที่มีความสำคัญเท่าเทียมกันคือ โปรแกรมการศึกษาสำหรับครอบครัวเด็ก พ่อแม่จำเป็นต้องรู้ว่า จะช่วยให้เด็กรับทักษะทางภาษาและการสื่อความหมายและการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเองเชิงบวกอย่างไร โปรแกรมดังกล่าวจะได้จากโรงเรียนและผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานกับเด็ก (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 130)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในวัยเรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ประกอบด้วย

1. การสอนพูด เป็นวิธีการสอนภาษาให้แก่นักเรียนที่มีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1.1 การฝึกฟัง การรับรู้เกี่ยวกับเสียง การจำแนกเสียง ความเข้าใจเกี่ยวกับเสียงที่ได้ยิน

1.2 การฝึกพูด

- การเตรียมความพร้อมในการพูด เช่น การบริหารปาก การบริหารลิ้น
- การสอนเสียงสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์
- การสอนคำ วลี และประโยค

1.3 การฝึกอ่านริมฝีปาก

เป็นการฝึกการสังเกตการเคลื่อนไหวของริมฝีปาก สีหน้าท่าทางของ ผู้พูด แล้วแปลความหมายจากการสังเกตนั้น

1.4 การฝึกการใช้ภาษา

เป็นการนำกระบวนการฝึกพูดทั้งหมดมาใช้ในการพูดเพื่อการสื่อสาร โดยการฝึกให้เด็กเลียนแบบการพูดจากครู และเด็กสามารถพูดสื่อสารด้วยตนเองในที่สุด

2. ภาษามือ (Sign Language) เป็นระบบการสื่อสารของเด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินในระดับมากตั้งแต่ 90 เดซิเบลขึ้นไป หรือหูหนวก ที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยการพูดได้ จึงใช้ภาษามือในการติดต่อสื่อสาร ภาษามือจึงเป็นระบบสื่อสารอย่างหนึ่งของคนหูหนวก โดยใช้การแสดงการวางมือในตำแหน่งต่าง ๆ กัน แต่ละท่าตำแหน่งของมือมีความหมายแตกต่างกัน ผู้ที่เข้าใจภาษามือได้จึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับภาษามือ

3. การสะกดนิ้วมือ (Finger Spelling) เป็นระบบการสื่อสารอย่างหนึ่งของคนหูหนวก โดยการทำท่าด้วยนิ้วมือเป็นรูปต่าง ๆ แทนตัวพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

4. ท่าแนะนำคำพูด (Cued Speech) เป็นวิธีการสื่อสารชนิดหนึ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ในการสื่อสารประกอบด้วยท่ามือ 8 ท่า แทนเสียงพยัญชนะ ตำแหน่งของมือ 4 ตำแหน่ง คือ บริเวณข้างไบหน้า คอ คาง และปาก แทนเสียงสระ เพื่อให้ผู้มีความบกพร่องทางการได้ยินสังเกตเห็นท่ามือเหล่านั้นประกอบการอ่านริมฝีปากของผู้พูดไปพร้อม ๆ กัน

5. การสื่อสารแบบรวม (Total Communication) เป็นระบบสื่อสารอย่างหนึ่งของคนหูหนวก โดยใช้วิธีสื่อสารหลายวิธีรวมกันกับการพูด เช่น ภาษามือ ภาษาพูด การสะกดนิ้วมือ การอ่านริมฝีปาก ท่าแนะนำคำพูด รวมทั้งการอ่านและการเขียน (กระทรวงศึกษา, 2544: 19-25)

หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

1. เวลาพูดควรให้เด็กเห็นหน้าครู อย่าพูดขณะหันหลังเขียนกระดาน เพราะเด็กจะต้องอ่านริมฝีปากครูด้วย

2. ครูสรุปประเด็นสำคัญ คำศัพท์หรือข้อความที่สำคัญสั้น ๆ คำสั่ง การบ้าน หรืองานที่มอบหมายบนกระดาน เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะการฟังอย่างเดียว อาจทำให้เด็กไม่แน่ใจ อาจสื่อความหมายผิด

3. การบรรยาย ครูควรเขียนหัวข้อเรื่องลงบนกระดานทุกครั้ง ทำให้เด็กเข้าใจว่าครูกำลังพูดเรื่องอะไร

4. ควรมีเอกสารประกอบการสอนทุกครั้ง

5. หากมีการถาม-ตอบ ให้อ่านคำถามและคำตอบซ้ำ ๆ อย่างน้อย 2-3 ครั้ง

6. พยายามแสดงออกทางสีหน้าและท่าทาง เพราะเด็กจะแปลความหมายจากการแสดงท่าทางประกอบ รวมทั้งการแสดงออกทางไบหน้าของครู

7. ตรวจสอบทุกครั้งว่าเด็กเข้าใจเรื่องที่สอนหรือไม่

8. ครูตรวจสอบเครื่องช่วยฟังของเด็กว่าทำงานหรือไม่

9. ครูจัดกลุ่มย่อยให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนที่ถูกใจ

การเรียนรู้ร่วม

การจัดให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนร่วมกับเด็กปกติ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ผู้บริหารโรงเรียนที่เด็กจะเข้าเรียนร่วม ครูประจำชั้น นักการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากประเภทของชั้นเรียนร่วมที่ต้องพิจารณาให้เหมาะสมแล้ว ต้องพิจารณาบริการเสริมอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น บริการจากนักตรวจวัดความได้ยิน นักโสตสัมผัสวิทยา นักแก้ไขการพูด และอื่น ๆ ซึ่งต้องพิจารณาตามความต้องการพิเศษของเด็ก โดยพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. ความรุนแรงของความสูญเสียการได้ยิน
2. เด็กสามารถใช้การพูดได้หรือไม่
3. ความยินยอมและความร่วมมือจากผู้ปกครอง

การจัดการเรียนการสอน

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สามารถจัดโดยการพิจารณาระดับของความสูญเสียการได้ยิน แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ตามความเหมาะสมดังนี้

1. ประเภทที่ 1 ระดับความได้ยิน 20-40 เดซิเบลและเกิน 40-50 เดซิเบล จัดการศึกษาแบบชั้นพิเศษ ผักพูดตั้งแต่เล็ก ๆ วิทยก่อนเรียนแล้วส่งเข้าเรียนกับเด็กปกติ ส่วนประเภทสูญเสียการได้ยิน 40 ไม่เกิน 55 เดซิเบล จะอนุโลมให้เรียนร่วมได้เฉพาะรายที่มีสติปัญญาดีมากและสนใจในการเรียนเท่านั้น ใช้วิธีการสอนแบบ Oral Approach (สอนพูด)

2. ประเภทที่ 2 ระดับความได้ยินเกิน 40-55 55-70 และ 70-85 เดซิเบล ทั้ง 3 ประเภทนี้ จัดสอนพูดในโรงเรียนเด็กหูตึงเฉพาะให้แยกจากโรงเรียนสอนเด็กหูหนวก ไม่ควรส่งเด็กเรียนร่วมกับเด็กปกติเพราะจะเรียนรู้ได้ช้ากว่าเด็กปกติมาก เนื่องจากพัฒนาการทางภาษาช้า ใช้วิธีการสอนแบบ Oral Approach (สอนพูด)

3. ประเภทที่ 3 หูหนวกเกิน 85 หรือ 93 เดซิเบลขึ้นไป เด็กประเภทนี้จัดให้เรียนในโรงเรียนสอนคนหูหนวกเท่านั้น การสอนพูดให้เด็กหูหนวกสนิทนั้นได้ผลน้อยมาก หรือไม่ได้เลย แต่ประโยชน์ที่จะได้รับก็คือ การอ่านริมฝีปาก อ่านท่าทางคนพูด พูดได้บ้างเป็นการช่วยในการเรียนรู้ภาษาได้ทางหนึ่ง ใช้วิธีการสอนแบบ Total Communication Approach (ระบบรวม) (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.: 9)

หลักสูตรและการวัดผลประเมินผล

หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในปัจจุบัน ใช้หลักสูตรดังนี้

1. ใช้หลักสูตรเดียวกับเด็กปกติ คือ

- หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540)
- หลักสูตรระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

2. หลักสูตรกิจกรรมบำบัดทางการศึกษา เป็นหลักสูตรเพื่อบำบัดฟื้นฟู เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย การเข้าถึงด้านการเรียนรู้ เช่น การฝึกฟังและพูด การใช้ภาษามือ การอ่านริมฝีปาก เป็นต้น

3. หลักสูตรกิจกรรมงานวิชาชีพ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการประกอบอาชีพ

การประเมินผล

เป็นกระบวนการวัดผลความก้าวหน้าทางด้านการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยปรับให้เหมาะสมกับความสามารถทางการเรียนรู้ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การวัดผลตามหลักสูตรกิจกรรมบำบัดทางการศึกษา เช่น การฝึกพูด การใช้ภาษามือ เพื่อเป็นการประเมินผลตามหลักสูตรกิจกรรมงานวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบพฤติกรรมต่าง ๆ ในทุกด้านของเด็กจะช่วยเหลือพัฒนาเด็กต่อไป

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

วิธีสอนบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2538: 84-86) กล่าวถึง แนวการสอนทั่วไป สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ว่า เนื่องจากปัญหาทางการเรียนรู้มีขอบข่ายกว้างขวาง ทั้งพฤติกรรมการเรียนวิชาการ และพฤติกรรมที่แสดงออกในเชิงรบกวนชั้นเรียน ดังนั้น

แนวทางการสอนเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในชั้นเรียนปกติมีแนว
ดำเนินการ ดังนี้

1. สอนโดยเน้นความสามารถเด่นของเด็กเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ของ
ความสำเร็จ เช่น ถ้าพบว่าเด็กใช้สายตาในการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ครูควรให้เด็กได้มองดูวัตถุต่าง
ๆ แทนที่จะพูดให้ฟังเท่านั้น

2. พยายามลดกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะหรือความสามารถที่เป็นจุดบกพร่องของเด็ก
เช่น ถ้าพบว่าเด็กมีปัญหาการเขียนก็ไม่ควรให้งานที่เด็กต้องเขียนมาก แต่อาจให้ตอบปาก
เปล่าหรือตอบใส่เทปบันทึกเสียงแทนการเขียน

3. พยายามพัฒนาจุดบกพร่องของเด็กหลังจากที่เด็กประสบความสำเร็จจากการใช้
ความสามารถเด่นได้แล้ว

4. กำหนดความคิดรวบยอดที่จะให้เด็กเรียนให้ชัดเจน ถ้าจะสอนความคิดรวบยอด
ใหม่ ครูต้องทำความคิดรวบยอดใหม่ไปสัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กเคยเรียนรู้มาแล้วและสรุปใจความ
สำคัญได้เอง

5. ช่วยให้เด็กตระหนักถึงเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ให้เด็กเห็นว่า
เมื่อวานนี้เด็กทำอะไรได้บ้าง วันนี้เด็กทำอะไรสำเร็จได้ในวันพรุ่งนี้บ้าง

6. ตั้งเป้าหมายระยะสั้นอย่างชัดเจนที่เด็กสามารถทำได้ โดยจัดลำดับของงานให้มี
ความยากง่ายต่าง ๆ กันไปโดยให้เด็กทำงานอันดับแรก ๆ ตามความสามารถของเขา จากนั้น
ค่อย ๆ จำกัดเวลา พร้อมทั้งบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก เมื่อเด็กทำงานขั้นแรกได้เสร็จตาม
กำหนดเวลา จึงค่อยให้งานที่ยากขึ้นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเดียวกัน

7. ให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีที่เด็กทำงานเสร็จ ถ้าเด็กทำผิดบอกให้ทราบทันทีอธิบาย
ใหม่และให้เด็กแก้ไขใหม่ทันทีแต่ต้องใช้วิธีทางบวก ถ้าเด็กทำได้เสร็จต้องรีบให้คำชมเชยและ
บอกเหตุผลที่เด็กได้รับคำชมเชย โดยเน้นที่ความพยายามในการทำงานเป็นหลักไม่ชมเชย
เฉพาะผลงานที่ครูพอใจ

8. ให้อยู่ดักกิจกรรมนั้นชั่วคราวรอเวลาอีกระยะหนึ่ง ถ้าครูได้พยายามใช้วิธีการใหม่ ๆ
หรือกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กแล้วแต่เด็กยังไม่สามารถพัฒนาได้

9. อย่าพยายามสอนสิ่งที่เด็กไม่สามารถเรียนรู้และไม่อาจเรียนรู้ได้

10. เนื้อหา บทเรียน และเทคนิควิธีการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้สอนนั้นควรเริ่ม
สอนเนื้อหาหรือบทเรียนที่ต่ำกว่าระดับชั้นเรียนของเด็ก 1 ปี เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ของ
ความสำเร็จ

11. จัดกิจกรรมในทักษะเดียวกันให้หลากหลาย เพื่อว่าเด็กจะได้เลือกงานที่ทำได้ และให้เด็กทำงานตามแนวทางของเขาเอง เช่น ใช้ปากกาสีแดง เลือกมุมที่จะนั่งทำงานเองใช้อุปกรณ์ช่วยประเภทเครื่องเล่นเทป หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

12. ใช้อุปกรณ์การสอนที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

13. ใช้เกมหรือกิจกรรมที่ให้เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหว ได้สัมผัส ได้มองเห็น และได้ยินได้ฟัง เพราะจะทำให้เด็กสนุกในการเรียนรู้และเรียนรู้ได้เร็ว

14. สอนซ้ำและทบทวนบ่อย ๆ เพราะตามปกติเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ต้องการประสบการณ์ซ้ำและบ่อยมากกว่าเด็กปกติ

15. จัดทำป้ายกระดาษแข็งหรือธงสีแดง ซึ่งมีความหมายว่า ต้องการความช่วยเหลือข้างหนึ่งของป้ายอาจเขียนว่า “พยายามทำงานต่อไป” และอีกข้างหนึ่งเขียนว่า “หนูมีปัญหา” ให้เด็กยกขึ้นตั้งหันออกนอกตัวเมื่อต้องการความช่วยเหลือจากครู วิธีนี้จะช่วยลดความคับข้องใจให้แก่เด็กได้บ้าง และป้ายหรือธงก็จะช่วยลดความวุ่นวายไปได้ โดยที่เด็กไม่ต้องลุกจากที่นั่งหรือยกมือหรือเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากครูบ่อย ๆ และนอกจากนี้ป้ายดังกล่าวยังทำหน้าที่เตือนเด็กให้ทำงานต่อไปอีกด้วย

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอวิธีสอนเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้เป็นตัวอย่างไว้ 10 วิธีดังนี้

1. วิธีการถามตัวเอง (Self Question) ครูสอนให้นักเรียนตั้งคำถามตนเองเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน เช่น ปัญหาคืออะไร ฉันควรทำอย่างไร ฉันควรวางแผนอย่างไร ฉันแก้ปัญหาได้อย่างไร เป็นต้น การให้นักเรียนตั้งคำถามตนเองจะช่วยให้เด็กมีเวลาคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

2. วิธีท่องจำ (Verbal Rehearsal) โดยครูเป็นคนพูดและให้เด็กพูดตามด้วยเสียงดังและเสียงกระซิบแล้วจึงให้ท่องจำ โดยไม่มีเสียงและทำปากขมุขมิบ ครูอาจให้เด็กพูดใหม่โดยใช้คำพูดของเด็กเองแต่ความหมายเหมือนเดิม วิธีดังกล่าวนี้ช่วยให้เด็กจำเนื้อหาได้

3. วิธีจัดหน่วยการเรียนรู้ (Organization) ตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ เราทราบว่าเด็กสามารถเรียนได้ดีโดยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เก่าที่เด็กเรียนรู้มาแล้ว บางครั้งการจัดเนื้อหาวิชาที่ให้เด็กเรียนไม่เรียงลำดับตามหลักการเรียนรู้ดังกล่าว จึงควรจัดเนื้อหาใหม่เป็นหน่วยย่อย ๆ ที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่พอเหมาะกับความสามารถของเด็กให้เด็กเรียนรู้ทีละหน่วย บทต่อไปควรมีเนื้อหาใหม่ไม่มากนักและควรสัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กเรียนรู้แล้วในบทก่อน

4. ใช้ความรู้เดิม (Using Prior Knowledge) คล้ายกับข้อ 3 กล่าวคือ เนื้อหาในบทเรียนใหม่จะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทที่เด็กเรียนมาแล้ว จึงจะทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี

5. ใช้กลยุทธ์ในการจำ (Memory Strategy) ครูพยายามสรรหากลวิธีในการจดจำสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ดี ซึ่งบางครั้งอาจเชื่อมโยงกับสิ่งที่น่าสนใจหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือลักษณะเด่นของสิ่งนั้น ๆ เช่น เด็กจำได้ดีจากการร้องเพลง ตาสีจําวันเกิดของลูกได้ดีเพราะวันนั้นมีพายุพัดอย่างรุนแรง เด็กจำพยัญชนะ บ ได้ เพราะมีส่วนคล้ายกับ ข แต่ต้องกว้างกว่า ข เป็นต้น

6. วิธีการพยากรณ์ (Prediction) เป็นการให้เด็กคาดเดาล่วงหน้าเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน เช่น วันนี้จะเรียนอะไรบ้าง และให้เด็กตรวจสอบว่าถูกต้องตามที่คาดเดาหรือไม่

7. วิธีการหนดล่วงหน้า (Advance Organizer) จากหลักการเรียนรู้ที่ว่าเด็กจะเรียนได้ หากเด็กทราบล่วงหน้าก่อนว่าจะเรียนเรื่องอะไร เด็กจะได้เตรียมตัวว่าตนเองมีความรู้หรือยัง จะได้เชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่แล้วกับความรู้ใหม่ ดังนั้น ครูจึงควรแจ้งให้เด็กทราบล่วงหน้าว่าจะเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาอะไรบ้าง เพื่อให้เด็กเตรียมตัวล่วงหน้าและเตรียมความพร้อมที่จะเรียน

8. วิธีปรับพฤติกรรมความคิดความจำ (Cognitive Behavior Modification) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้น คือ

8.1 ครูแสดงเป็นตัวอย่างขณะอธิบายให้เด็กฟัง

8.2 นักเรียนแสดงท่าทางตามครูขณะฟังครูพูด

8.3 นักเรียนอธิบาย หรือพูดด้วยเสียงอันดัง

8.4 นักเรียนอธิบาย หรือพูดด้วยเสียงกระซิบ

8.5 นักเรียนแสดง

9. บุคคลแบบอย่าง (Modeling) ครูอาจแสดงพฤติกรรมให้เด็กดูเป็นแบบอย่างหรือให้เด็กดูเป็นแบบอย่างก็ได้ รวมทั้งพฤติกรรมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ครูอาจอธิบายประกอบการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วย แล้วให้แสดงบ้าง

10. การตรวจสอบตนเอง (Self-monitoring) เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยการปรับปรุงแก้ไขจากความผิดของตนเอง กระทำผิดจึงไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเสมอไป ครูจึงฝึกให้เด็กหมั่นสังเกตตนเองจะได้เข้าใจว่าตนเองทำผิดพลาดอย่างไรบ้าง ให้เด็กเสนอแนะข้อแก้ไขจะได้ไม่แสดงความผิดพลาดซ้ำอีก (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 227-230)

ผดุง อารยะวิญญู (2543) กล่าวถึง หลักในการสอนบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ดังนี้

หลักวิธีสำคัญคือ ครูไม่สอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร แต่ครูจะสอนทักษะในการเรียนหนังสือและทักษะในการทำข้อสอบดังนี้

1. ทดสอบความสามารถของเด็กก่อนทำการสอน
2. อธิบายยุทธวิธีในการเรียน การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองทีละขั้น
3. ให้เด็กจำขั้นตอนง่าย ๆ
4. ให้เด็กทำงานตามที่ครูมอบหมาย
5. ครูให้แรงเสริม
6. ครูทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก

ผลัดกันสอน

เป็นวิธีการให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนกับครูในการสอนให้โอกาสนักเรียนสอนกันเอง โดยครูจะสอนให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง และครูแนะนำนักเรียนให้ปฏิบัติตามขั้นตอน โดยครูจะไม่ทำหน้าที่บรรยายเนื้อหาวิชา แต่จะกระตุ้นให้นักเรียนได้อภิปรายซักถามเป็นกลุ่มย่อย ๆ

การสอนตรง

วิธีการนี้ครูจะต้องกำหนดจุดประสงค์ในการสอนที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์งานมาใช้ในการสอน มีการบันทึกความก้าวหน้าของเด็กอย่างเป็นระบบ พร้อมกับการนำวิธีปรับพฤติกรรมมาใช้ ครูจะทบทวนเนื้อหาและทักษะย่อย ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กมีทักษะในแต่ละขั้นตอน

การฝึกทักษะ

การฝึกทักษะมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์แต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน
2. วิเคราะห์งานแต่ละทักษะออกเป็นทักษะย่อย ๆ
3. ฝึกทักษะแต่ละขั้นตอนย่อย ๆ ทีละขั้น
4. ประเมินผลความก้าวหน้า

การวิเคราะห์งานเป็นการจำแนกเนื้อหาที่จะสอนออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ หลายขั้นตอนและจัดเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก พร้อมทั้งกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วน เช่น การใช้โทรศัพท์ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

1. การหาหมายเลขโทรศัพท์ที่ได้
2. การมองเห็นความเหมือนกันระหว่างตัวเลขในสมุดโทรศัพท์และตัวเลขบนแป้นหมุน
3. การหมุนหมายเลขโทรศัพท์

4. การพูดคุยโทรศัพท์ เป็นต้น

ในการสอนครูต้องสอนทักษะทีละอย่างตามลำดับความยากง่าย

การกระตุ้นให้เด็กทำตาม (Prompting)

หมายถึง การกระตุ้นเด็กในขณะที่เด็กประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้น เมื่อการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วครูอาจลดการกระตุ้นลง เมื่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กคงที่แล้วครูจึงหยุดการกระตุ้น การกระตุ้นอาจทำได้หลายทาง เช่น การกระตุ้นทางกาย ทางวาจา การเห็น และการเลียนแบบ

1. การกระตุ้นทางกาย (Physical prompts) เป็นการช่วยเหลือเด็กในการเคลื่อนไหว เช่น เด็กเอื้อมหยิบของได้ เป็นต้น หรือการจับมือเด็กเขียนหนังสือในครั้งแรกครูจะจับมือเด็กแล้วลากเส้นจนเป็นตัวอักษร ครั้งต่อ ๆ ไป ครูลดความช่วยเหลือลง ครูอาจเพียงแต่จับมือเด็กและเด็กลากเส้นเอง เมื่อเด็กเขียนได้ดีแล้วครูให้เด็กเขียนหนังสือเองโดยไม่ต้องจับ

2. การกระตุ้นทางวาจา เป็นการกระตุ้นเด็กโดยใช้เสียง เช่น ในการเรียนเรื่องสี ครูสอนสีไปแล้ว 3 สี คือ สีน้ำเงิน แดง เหลือง เด็กตอบสีเหลืองไม่ค่อยได้ ครูจะถามว่านี่สีอะไร เมื่อเด็กไม่ตอบ ครูบอกว่าสีเหลืองด้วยเสียงดังช้า ๆ ครูถามเช่นนี้หลายครั้ง และตอบหลายครั้ง ในการตอบครั้งต่อ ๆ มา ครูลดความดังของเสียงลงทีละน้อย จนไม่มีเสียงเลยในที่สุด

3. การเน้น (Highlighting) เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การแทนด้วยเสียง ได้แก่ การเปล่งเสียงคำตอบดัง ๆ เป็นต้น การเน้นด้วยเส้น เช่น ชีตเส้นสีขารอบเครื่องมือ (ในโรงฝึกงาน) ที่เป็นอันตราย แล้วอธิบายเด็กให้เข้าใจจนกระทั่งเด็กเข้าใจดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

4. การเลียนแบบ บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ชอบเลียนแบบครูและผู้ที่ตนชอบ ในการเรียนรู้ครูควรเป็นตัวอย่งที่ดีในทุกด้านทั้งด้านการเรียนและด้านอื่น ๆ

การเรียนรู้ร่วม

เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ส่วนใหญ่ควรเข้ารับการศึกษาร่วมกับเด็กทั่วไปในชั้นเรียนปกติ และได้รับการสนับสนุนด้วยบริการพิเศษและหลักสูตรทางเลือกที่เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของเด็ก ประเภทของโปรแกรมการศึกษาและการสนับสนุนที่เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้สมควรได้รับควรถูกกำหนดขึ้นโดยความต้องการเฉพาะบุคคลของเด็กเอง เขาต้องการ

บทเรียนและอุปกรณ์การสอนที่ได้รับการปรับปรุง ต้องการเวลาการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เด็กบางคน ต้องการการสอนทบทวน เด็กบางคนต้องการการสอนด้วยวิธีการสอนเฉพาะ

คันทันนีย์ ฉัตรคุปต์ (2543: 124-126) กล่าวว่า การที่เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ได้ เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ทศนคติและความเชื่อ

- 1.1 ครูต้องเชื่อมั่นว่าเด็กสามารถเรียนได้
- 1.2 บุคลากรในโรงเรียนต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของเด็กกลุ่มนี้
- 1.3 มีการเตรียมการล่วงหน้าของบุคลากรในโรงเรียนและนักเรียนในห้อง
- 1.4 ผู้ปกครองรับรู้และสนับสนุนรูปแบบการเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ
- 1.5 ทีมงานการศึกษาพิเศษต้องให้ความร่วมมือในการเรียนชั้นเรียนปกติ

2. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

มีความพร้อมของบริการด้านต่าง ๆ สถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น สนามเด็ก เล่น อาคาร ของเล่น และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้

3. การสนับสนุนจากโรงเรียน

- 3.1 ครูใหญ่ต้องเข้าใจถึงความจำเป็นของเด็กพิเศษหรือเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้
- 3.2 มีบุคลากรคอยให้ความช่วยเหลืออย่างเพียงพอ
- 3.3 มีนโยบายและเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าของเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้

4. ความช่วยเหลือ

มีทีมงานพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ ได้แก่ ครูปกติ ครูการศึกษาพิเศษ และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ โดยทีมงานจะต้องวางแผนเป็น ทีม มีการแก้ปัญหาและจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษหรือการศึกษารายบุคคลสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้

นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ การให้ความช่วยเหลือด้านทักษะทางสังคม การให้ความช่วยเหลือในเรื่องพฤติกรรมทางสังคมจากชุมชนก็เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กกลุ่มนี้

5. วิธีการสอน

5.1 ครูต้องมีความรู้และทักษะในการเลือกและปรับหลักสูตรตลอดจนวิธีการสอนให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน

5.2 จัดระบบการสอนให้มีความหลากหลาย เช่น การสอนเป็นทีม การจัดกลุ่มข้ามชั้นเรียน การจัดกลุ่มสอนซ่อมเสริม

5.3 ครูต้องสนับสนุนสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียน เน้นกิจกรรมทางสังคมระหว่างนักเรียน

ลักษณะการจัดการเรียนการสอน

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ อาจใช้แหล่งศูนย์การเรียนในโรงเรียน ซึ่งเด็กเข้าไปรับบริการในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณวันละครั้ง ชั่วโมงถึงสองชั่วโมง การเรียนส่วนใหญ่คงเรียนอยู่ในชั้นเรียนธรรมดา ครูในแหล่งศูนย์การเรียนปฏิบัติหน้าที่สอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือรายบุคคล เน้นการสอนวิชาการ โดยเฉพาะการอ่าน ซึ่งเป็นการสอนเพื่อการแก้ไขความบกพร่อง นอกจากนี้ ครูที่ปรึกษาซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับครูประจำชั้นจะช่วยสอนเป็นพิเศษในชั้นเรียนปกติ

เนื่องจากเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้มีสภาพความรุนแรงของปัญหาแตกต่างกัน การจัดให้เด็กเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาอาจไม่เหมาะสม ครูจึงต้องพิจารณาหากเด็กมีปัญหาการเรียนรู้อย่างเล็กน้อยก็สามารถเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาได้ แต่ถ้าเด็กมีปัญหาในการเรียนรู้มาก โรงเรียนอาจจะต้องคำนึงถึงการจัดห้องเสริมวิชาการและมีครูการศึกษาพิเศษ หรือครูที่ได้รับการฝึกอบรมด้านนี้โดยตรงคอยให้ความช่วยเหลือและจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลสำหรับเด็ก เด็กอาจถูกจัดให้เข้าเรียนในชั้นพิเศษและ เรียนร่วมกับเด็กปกติในรายวิชา ศิลปะ พลศึกษา ฯลฯ เมื่อเด็กมีพัฒนาการการเรียนดีขึ้นตามลำดับแล้ว อาจจัดให้เข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติได้ ทั้งนี้ครูต้องตระหนักว่าเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ทุกคนต้องการได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนเช่นเดียวกับที่ เด็กปกติได้รับ ครูจะต้องสอนให้เด็กได้เรียนรู้ว่าแบบใดจึงเหมาะสมกับตนเอง (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 230-235)

วิธีการสอน พูด ฟัง อ่าน เขียน สำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการอ่าน เพราะฉะนั้นจึงควรให้เด็กมีประสบการณ์ทักษะด้านภาษา ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน เขียนที่สนุกสนานและมี

ความรู้สึกว่าทำได้สำเร็จ และควรเริ่มต้นตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 การอ่านหนังสือนิทานให้บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะทำให้เด็กเบื่อ และระหว่างที่นั่งฟังก็จะรังแกเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ จนครูต้องไล่ให้ออกจากกลุ่ม ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ไม่ดีสำหรับเด็ก เพราะฉะนั้นครูจึงควรคำนึงในประเด็นต่อไปนี้

1. เรื่องที่เล่าหรืออ่านจะต้องสั้น การอ่านหนังสือให้เด็กฟังขนาด 5 หน้าจบ และเด็กนั่งฟังอย่างสนใจดีกว่าอ่านหนังสือยาวขนาด 20 หน้า และมีการดูและลงโทษเด็ก

2. จัดเนื้อที่ขอบเขตของเด็กแต่ละคนระหว่างเวลานิทาน หรือฟังการอ่านโดยอาจขีดเป็นเส้นบนพื้น หรือจัดที่นั่งของเด็กแต่ละคน

3. ให้เด็กมีส่วนร่วมในนิทานหรือเรื่องที่อ่าน เช่น ให้เด็กเล่นเกมนิ้วมือ (finger play) และระหว่างที่ฟังนิทานให้ช่วยหยิบ เช่น ถือหุ่น หรือช่วยเหลือครู เลื่อนตัวละครในนิทาน เพื่อติดบนแผ่นป้าย สลาลี ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้จะช่วยให้เด็กไม่สามารถก่อกวนเพื่อน ๆ ได้

4. อ่านหนังสือหรือเล่นนิทานในกลุ่มย่อย เพื่อครูจะได้ให้ความสนใจแก่เด็กเป็นรายบุคคลได้

5. เลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทั้งที่เป็นสุข และเป็นทุกข์ เพื่อกระตุ้นพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กให้แสดงออกได้เหมาะสม

การสอนซ่อมเสริมแก่บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ควรเน้น 5 ด้าน ต่อไปนี้คือ

1. การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ (gross motor) เช่น การเดิน การวิ่ง กระโดด และการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเล็ก (fine motor) เช่น ใช้มือจับสิ่งของ การจับปากกา เป็นต้น การพัฒนาการเคลื่อนไหว ควรมีกิจกรรมในการพัฒนาสิ่งต่อไปนี้

- จังหวะ
- การทรงตัว
- การยืดหยุ่นทางกล้ามเนื้อ
- ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ
- ความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกาย

2. การรับรู้

มนุษย์เราสามารถรับรู้ได้หลายด้าน ได้แก่ การรับรู้ทางการฟัง การใช้สายตา การสัมผัส การดมกลิ่น และการลิ้มรส แต่การรับรู้ที่สำคัญที่สุด และใช้มากที่สุดสำหรับการเรียนรู้

คือ การฟัง การมองเห็น และการสัมผัส การรับรู้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อ การเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง หากปราศจากการรับรู้แล้วมนุษย์เราไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ เนื่องจากการรับรู้ที่กล่าวมาแล้วนั้นมีความสำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้

3. ภาษา

เนื่องจากเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้มีความลำบากในการเรียนภาษา ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก และสังเกตพฤติกรรมทางภาษาของเด็กว่าเด็กมีปัญหาในด้านใดบ้าง เพราะเด็กแต่ละคนอาจมีปัญหาไม่เหมือนกัน บางคนอาจมีปัญหาเพียงด้านเดียว แต่บางคนอาจมีปัญหาหลายด้าน การที่ครูทราบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษาของเด็ก จะช่วยให้ครูจัดประสบการณ์สอนได้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กมากขึ้น

4. วิชาหลัก

วิชาหลัก หมายถึง วิชาที่เป็นปัญหาสำหรับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ ซึ่งมี 4 แขนงด้วยกัน คือ

4.1 การอ่าน การที่เด็กจะอ่านหนังสือได้หรือไม่นั้นต้องอาศัยทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น 3 ด้าน คือ การจำคำ การเข้าใจความหมายของคำศัพท์ และความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่อ่าน

4.2 การสะกดตัวอักษรและลายมือ ก่อนที่เด็กจะสามารถสะกดตัวอักษร ได้ั้นเด็กจะต้องมีทักษะในการจำแนกความแตกต่างของตัวอักษรเสียก่อน และสามารถจำได้ว่าในคำที่จะสะกดนั้นประกอบด้วยตัวอักษรอะไรบ้าง ดังนั้นหากเด็กไม่สามารถสะกดคำได้ จึงควรให้เด็กจำแนกความแตกต่างระหว่างตัวอักษรให้ได้ก่อนลงมือทำ

4.3 คณิตศาสตร์ ในการเรียนคณิตศาสตร์ครูควรตระหนักว่า คณิตศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 กระบวนการ คือ การคำนวณและการให้เหตุผล การคำนวณเป็นกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่นักเรียนจะต้องลงมือทำ เช่น การบวก การลบ การคูณ และการหาร ส่วนการให้เหตุผลนั้นเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งนักเรียนจะต้องทราบสาเหตุและความเป็นมาก่อนที่จะคำนวณได้ ดังนั้นกระบวนการจึงเกี่ยวข้องกับการอ่าน การคิด หาเหตุผล การใช้ความจำและความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับนามธรรม

5. พื้นฐานอาชีพ

พื้นฐานอาชีพเป็นการเตรียมนักเรียนเพื่อให้ความพร้อมในการที่จะทำงานในอนาคต ในการเตรียมตัวเพื่อเข้าฝึกอาชีพนั้น นักเรียนควรสำรวจตัวเองในด้านต่าง ๆ เพื่อ

พิจารณาว่าตนมีความเหมาะสมที่จะประกอบอาชีพใด สิ่งที่จะต้องสำรวจเบื้องต้น ได้แก่ ผลการเรียนรู้ บุคลิกลักษณะส่วนตัว ความสนใจ และความถนัดในวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 37-46)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา

โปรแกรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา ประกอบด้วยการจัดให้มีการเล่นร่วมกันระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน ส่งเสริมให้มีการสนทนาที่เกิดขึ้นเองเป็นธรรมชาติ ให้ความสะดวกในการปฏิบัติต่อกันทางสังคมกับเพื่อน พัฒนาการตอบโต้ด้วยแบบแผนของการสนทนา และการแนะนำผู้ปกครองในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาการภาษาของเด็ก การสอนควรดำเนินการในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติที่ซึ่งเด็กมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติต่อกัน และการตรวจสอบเพราะว่า ภาษา หลักการ และสิ่งที่ได้มาของภาษาไม่ได้เกิดขึ้นแยกกัน การปฏิบัติต่อกันทางสังคมต้องบูรณาการเข้าใจโปรแกรมการสอน

สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องหรือความเสี่ยงต่อการเกิดความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา การพัฒนาภาษาที่ดีไม่ใช่เกิดขึ้นโดยเหตุบังเอิญ แต่เกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำอย่างไตร่ตรองของครูและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ครูและผู้เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องเตรียมสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เกิดพัฒนาการทางภาษาและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาแต่แรกเริ่ม การเล่นเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้เล่น ด้วยการเล่นเด็กเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่น การพูดโต้ตอบ ความร่วมมือและการผลัดเปลี่ยน เด็กเรียนรู้การตรวจสอบ แลกเปลี่ยน ห่วงใยและการคบเพื่อน โดยสรุป เด็กเรียนรู้การสื่อความหมายและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจากการเล่น ความบกพร่องของเด็กสามารถกีดขวางการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสื่อความหมายกับผู้อื่น

สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ภาษาและการอ่าน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลควรจะไปด้วยประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ภาษา ซึ่งรวมถึงหนังสือวรรณคดีสำหรับเด็ก เช่น หนังสือนิทาน หนังสือภาพ หนังสือเล่มใหญ่ (Big Books) เด็กหลายคนเริ่มกระบวนการอ่านโดยการพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่เขาคิดว่าเรื่องราวหรือนิทานบอกอย่างไร เด็กหลายคนรู้จักคำทุกคำในเรื่องโดยไม่สามารถอ่านคำนั้นได้จริง ๆ การพูดคุยทำให้เด็กเรียนรู้ภาษาและมีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้น การพัฒนาทักษะโดยการที่เด็ก ๆ พูดเล่าเรื่องราว การเล่าเรื่องของเด็กสามารถเป็นที่มาของการอ่าน และเพิ่มความสามารถทางภาษาพูดของเด็กอีกด้วย

กลยุทธ์การส่งเสริมการสื่อความหมายของเด็กก่อนวัยเรียน

อุปกรณ์ / กิจกรรม	สิ่งแวดล้อม
สื่อและอุปกรณ์ที่น่าสนใจ	ห้องเรียนควรจะมีสื่อการสอนและกิจกรรมที่ทำให้เด็กสนใจอยากเล่นและสนุก
การจัดวางสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอน	สื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนควรจัดวางให้อยู่ในสายตาของเด็กแต่เอื้อมหยิบไม่ถึง เพื่อที่ว่าเด็กจะได้ถูกกระตุ้นให้พูดขอใช้สื่อหรืออุปกรณ์นั้น
การเลือกตัวเลือก	ครูควรจัดสถานการณ์ที่เด็กจะต้องทำการเลือกและถามถึงกิจกรรมที่เขาต้องการจะทำ หรืออุปกรณ์ที่เขาต้องการใช้
ความช่วยเหลือ	ครูควรจัดสถานการณ์ที่เด็กน่าจะต้องการความช่วยเหลือเพื่อจะทำให้เด็กเกิดการสื่อความหมายถึงความต้องการของตนเองกับคนอื่นหรือกลุ่มผู้ใหญ
การกลั่นแกล้ง	ครูควรจัดสถานการณ์ที่เด็กจะขาดอุปกรณ์ที่เด็กต้องการในการทำกิจกรรม เช่น จะระบายสีก็ขาดแปรงระบายสี มีกระบะทรายแต่ไม่มีพลั่ว เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้เด็กร้องขอสิ่งที่ขาดหายไป
สถานการณ์เหลวไหล	ครูควรจัดสถานการณ์ที่เหลวไหลน่าหัวเราะ (การให้ดินเหนียวแก่เด็กแทนที่จะให้ขนมปังแครกเกอร์ในเวลาอาหารว่าง) ซึ่งทำให้เด็กเกิดความบกพร่องประหลาดใจ และส่งเสริมให้เด็กตอบโต้

ที่มา: ปรับปรุงมาจาก Strategies that Promote Preschooler's Communication (Smith, D.D., 1998: 210)

การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กต้องการการสนับสนุนและการเสริมแรงที่บ้านด้วย คุณภาพของภาษาที่บ้านมีความสำคัญและผลกระทบระยะยาวในเด็กเล็ก ครอบครัวของเด็กต้องการการแนะแนวในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ฉะนั้น โปรแกรมการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลควรจะรวมเอาความเข้มแข็งของครอบครัวเข้าไว้เป็นองค์ประกอบ

ด้วย ครูและผู้เกี่ยวข้องที่ทำงานกับเด็กที่มีความบกพร่องในโรงเรียนอนุบาล ควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ปกครองในการสอนภาษาแก่เด็กที่บ้านด้วย การทำงานเป็นคณะของครูและผู้ปกครองจะช่วยปรับปรุง ประสิทธิภาพการเรียนรู้อันของเด็ก และเพิ่มพูนทักษะการสื่อความหมายของเด็ก

การศึกษาของเด็กในวัยเรียน

ครูที่มีการสังเกต จะทำการส่งต่อเด็กที่แสดงว่ามีทักษะการสื่อความหมายที่ไม่ดี สม่่าเสมอไปรับความช่วยเหลือพิเศษ เมื่อเด็กถูกคัดแยกว่ามีความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา และได้รับบริการพิเศษจากนักแก้ไขการพูดแล้ว ครูควรทำงานและให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับนักแก้ไขการพูด นักแก้ไขการพูดสามารถให้การแนะแนวและคำแนะนำที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงไปใช้ในชั้นเรียนปกติ ตัวอย่างเช่น นักแก้ไขการพูดอาจจะแนะนำหนทางที่ครูสามารถเพิ่มพูนภาษาพูดของเด็ก คือ การเป็นผู้ฟังที่สนใจ ให้โอกาสเด็กได้พูดถึงสิ่งที่สนใจมากขึ้น ตามคำถามปลายเปิดที่สนับสนุนให้เด็กพูดคุยกมากขึ้น นักแก้ไขการพูดและครูสามารถทำการสอนเป็นคณะในหน่วยการเรียนเฉพาะ ซึ่งบูรณาการการเรียนการสอนภาษาเข้าไปในหลักสูตรปกติ ตัวอย่างเช่น หน่วยการเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในห้องที่ซึ่งอาจจะได้ผลลัพธ์ที่เป็นรายงานการเขียนเรื่องสั้นของเด็ก การส่งจดหมายถึงบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การอภิปรายโดยคณะวิทยากรหรือการโต้วาที นักแก้ไขการพูดและครูจะพบว่าการร่วมมือปรับปรุงภาษาของเด็กที่มีความบกพร่องทำให้พัฒนาการทางภาษาของเด็กก้าวหน้าขึ้น

ภาษาของครู

ในห้องเรียนเด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเองกับครูและหลักสูตรขณะที่เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในห้องเรียน ด้วยการวางแผนทั้งเนื้อหาสาระและภาษาในการถ่ายทอดการสอน ครูสามารถจับคู่ของภาษากับความสามารถในการทำความเข้าใจของเด็ก ครูถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายเป็นผู้สื่อความหมาย เด็กเป็นผู้รับข้อมูล

ครูที่มีประสิทธิภาพจะมีความเข้าใจในบทบาทของภาษาในการเรียนรู้ ครูจะรู้ว่าต้องปรับภาษา และปรับการเขียนของตนอย่างไรเพื่อเด็กจะได้เข้าใจข้อความที่ถูกส่งมาครูอาจปรับปรุงความซับซ้อนของประโยคคำพูดให้น้อยลง และปรับการเลือกใช้คำถามครูในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะพูดช้ากว่าพูดกับเด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ครูที่มีประสิทธิภาพจะมีความระมัดระวังในการใช้สิ่งอ้างอิง ความมีระบบจะแสดงให้เห็นนักเรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับความคิดรวบยอด ครูจะแสดงให้เห็นนักเรียนเห็นว่าความคิดรวบยอดมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

การสอนภาษา

การเรียนรู้ไม่เพียงแต่การฟังคำบรรยาย แต่ยังต้องรอบรู้ในเกมส์การสื่อความหมายด้วย เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษาต้องได้รับการสอนใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ การสอนภาษาควรเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ตลอดระดับประถมศึกษา ในขณะที่หลักสูตรจัดแบ่งเวลา ออกเป็นการสอนวิชาคณิตศาสตร์ การอ่าน การสะกดคำ และสังคมศึกษา ควรมีการจัดแบ่งให้กับการสอนทักษะทางภาษาที่เป็นพื้นฐานของวิชาดังกล่าวข้างต้น ในระหว่างการสอนวิชาต่าง ๆ เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้ ฟัง พูด และทำความเข้าใจกับภาษาของการสอน เช่นเดียวกับภาษาในการโต้ตอบกันในสังคม เด็กได้ประโยชน์จากการสอนแบบนี้ แต่สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางภาษามันเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับครูที่ไม่ได้อบรมเกี่ยวกับการพัฒนาภาษาพูด อุปกรณ์และการสอนที่ดี คือเกมส์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็กใช้ภาษา

หลักการสอน

ครูที่ไม่ได้ผ่านการอบรมพิเศษสามารถปรับปรุงการสอนของตนเองและปรับสิ่งแวดล้อมทางภาษาในชั้นเรียนเพื่อให้สนองต่อความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษาได้ โดยใช้หลักการและวิธีการสอน ดังนี้

1. พูดให้ช้ามากขึ้น
2. จัดสิ่งแวดล้อมการสื่อความหมายที่ผ่อนคลาย โดยใช้การหยุดเป็นช่วงสั้น ๆ ระหว่างการโต้ตอบ
3. จัดรูปแบบของภาษาที่ดีด้วยการปรับให้ง่ายและเหมาะสม
4. ยอมรับสิ่งที่เด็กต้องพูดมากกว่าพูดอย่างไร โดยเฉพาะเด็กติดอ่าง
5. จัดวางหลักการสนทนาที่ดี โดยที่ไม่มีการขัดการสนทนา จะเป็นการสลับการพูด
6. ฟังนักเรียนพูดอย่างเอาใจใส่
7. ให้เวลาแก่เด็กในการทำงานที่ได้รับมอบหมายและข้อสอบให้เสร็จ
8. ย่นย่องานที่มอบหมายและทำให้งานไม่มีความหมายซับซ้อน
9. จัดให้มีครูสอนพิเศษ
10. ให้การช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่เด็กด้วยงานที่มอบหมาย
11. ให้การชมเชยแก่เด็กสำหรับความพยายาม
12. ประเมินผลงานจากผลลัพธ์ ไม่ใช่ระดับการเรียนรู้เฉพาะ

13. ให้เด็กทำข้อสอบหรืองานที่ได้รับมอบหมายซ้ำอีกครั้ง

14. จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อว่าเด็กจะได้สามารถทำได้ดี อย่างน้อยก็บางงานในหลายวิชาของภาคเรียนหรือของปีการศึกษา

15. ลดการสอบตกและเพิ่มโอกาสที่จะสอบได้มากขึ้น

การให้ความช่วยเหลือและสิ่งอำนวยความสะดวก

โรงเรียนควรจัดให้มีตารางเวลาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา ได้ฝึกพูด แก้ไขการพูดที่บกพร่องกับนักแก้ไขการพูด ส่งครูเข้าอบรมวิธีการสอนเด็กประเภทนี้ จัดสิ่งแวดล้อมทั้งในห้องเรียนและรอบบริเวณโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนและ กิจกรรมร่วมหลักสูตรที่สนับสนุนการพูด และการใช้ภาษาของเด็ก

เครื่องมือและอุปกรณ์การสอน

เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนเพื่อแก้ไขการพูด ได้แก่

1. กระดาษ
2. เครื่องบันทึกเสียง
3. บัตรคำ
4. เครื่องฝึกจังหวะการพูด (Oscilloscope)
5. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ลักษณะการจัดการเรียนการสอน

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ควรเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. หลักสูตรที่ใช้ ใช้หลักสูตรปกติ

3. อาจปรับกิจกรรมพิเศษในหลักสูตรเป็นการสอนเพื่อแก้ไขการพูดโดยครูประจำชั้นในกรณีที่เด็กมีความผิดปกติไม่มากนัก และมีครูเดินสอนซึ่งมีความชำนาญในการสอนเพื่อแก้ไขการพูดเวียนมาสอนเด็กในกรณีที่เด็กมีความผิดปกติรุนแรง

4. การแก้ไขการพูดควรให้บริการแก่เด็กเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ตั้งแต่เริ่มค้นพบความผิดปกติ ก่อนที่ความผิดนั้นจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น

5. การแก้ไขการพูดควรให้บริการควบคู่กันไปกับการศึกษาปกติในโรงเรียน

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนโดยทั่วไปเหมือนกับของเด็กปกติ โดยครูปรับให้เหมาะสมกับกิจกรรมการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดหรือภาษา หนังสือเกี่ยวกับวรรณคดีสำหรับเด็กอาจจะเป็นหนังสืออ่านง่าย นิทาน หนังสือเล่มใหญ่ เหมาะสำหรับการสอนภาษาและการพูดของเด็ก เกมต่าง ๆ ที่อาจใช้บัตรคำหรือภาพประกอบการเล่น บัตรคำและภาพควรจะมีขนาดและสีสันที่เหมาะสม ปลอดภัย และจูงใจเด็ก เป็นต้น (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 255-260)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

หลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย บางส่วนเป็นหลักสูตรเดียวกับที่ใช้กับเด็กปกติได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการยืดหยุ่นหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับเด็กประเภทนี้เท่านั้น

ลักษณะของหลักสูตรโดยทั่วไป

หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ควรเน้นในด้านการสื่อสาร (การสื่อความหมาย) การสร้างเสริมประสบการณ์ การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ นันทนาการ และวิชาหลักบางวิชา

1.1 การสื่อสาร (การสื่อความหมาย) จุดประสงค์สำคัญของหลักสูตรในด้านการสื่อสาร ควรเน้นให้เด็กสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ด้วยการพูดการเขียน ซึ่งรวมไปถึงความสามารถในการใช้ภาษาในการอภิปรายกลุ่ม การเข้าใจภาษา ในแบบทดสอบต่าง ๆ เด็กควรมีพื้นฐานทางภาษาเพื่อให้สามารถเรียนวิชาอื่นได้ ตลอดจนมีทักษะเพียงพอที่จะประกอบอาชีพหรืองานทำในอนาคต

การเขียนเป็นปัญหาสำคัญของเด็กประเภทนี้ เนื่องจากเด็กไม่สามารถควบคุมกล้ามเนื้อได้เป็นอย่างดี ดังนั้นวิธีการสอนและวัสดุที่ใช้ในการเรียนการสอน ควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กประเภทนี้

1.2 การสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เนื้อหาสำคัญในหมวดการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่ควรเน้นเป็นประการแรกคือ การช่วยตนเอง ซึ่งได้แก่ การรับประทานอาหาร การดื่มน้ำจากแก้ว การใช้ห้องน้ำ การแต่งกาย การอาบน้ำ-แปรงฟัน สภาพความ

บกพร่องของเด็ก เช่น การทำงานไม่ประสานกันของกล้ามเนื้อ อัมพาต ความผิดปกติของศีรษะ แขน ขา และลำตัว เป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบกิจวัตรประจำวัน หลักสูตรควรเน้นให้เด็กมีทักษะด้านนี้เป็นสำคัญ

1.3 การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ ในหลักสูตรควรบรรจุเนื้อหาและ กิจกรรมในการเตรียมความพร้อมของเด็กเพื่อการฝึกอาชีพด้วย ทักษะที่สำคัญที่เด็กจะต้องมี ได้แก่ ทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา การทำงานให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมาย การทำงานโดยไม่มีครุคอยควบคุม เป็นต้น การฝึกทักษะเบื้องต้น ในด้านอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ อาจจำเป็นแต่ทั้งนี้จะสอดคล้องกับความสามารถและสภาพ ความพิการของเด็ก

1.4 นันทนาการ บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย มีสิทธิที่จะหาความ บันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจเช่นเดียวกับเด็กปกติและคนปกติทั่วไป และมีสิทธิที่จะใช้ บริการพักผ่อนสาธารณะเช่นเดียวกับบุคคลอื่นในชุมชน เช่น สวนสาธารณะ หรือสถานที่ ท่องเที่ยว ต่าง ๆ ในหลักสูตรควรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนี้ และควรแทรกอยู่ในวิชาการ ต่าง ๆ เช่น สังคมศึกษา หรือหมวดวิชา การสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

1.5 วิชาหลักบางวิชา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ควรมีโอกาสเรียน วิชาอื่น ๆ เช่นเดียวกับเด็กปกติ หากเด็กสามารถเรียนได้วิชาหลักที่ขาดเสียมิได้ ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และสังคมศึกษา เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนควรสนอง ความต้องการและความสามารถของเด็ก เด็กบางคนแม้ว่าร่างกายจะพิการแต่มีความเฉลียว ฉลาด สามารถเรียนวิชาการต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กปกติ ดังนั้น การจัดหลักสูตรจึงควรครอบคลุม ถึงวิชาหลักดังกล่าว

การจัดหลักสูตรในแต่ละระดับ

ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มี 3 ระดับ คือ ระดับ ก่อนวัยเรียน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

1. **ระดับก่อนวัยเรียน** หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายใน ระดับนี้ ควรเน้นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการสื่อสาร (การสื่อความหมาย) การเคลื่อนไหว มีความหมายรวมไปถึงการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ (แขน ขา) และกล้ามเนื้อเล็ก (นิ้วมือ) จุดมุ่งหมายสำคัญของการเตรียมความพร้อมในระดับนี้คือ ให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้ โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากนัก

ปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งของเด็กประเภทนี้ คือ การพูดและภาษา ซึ่งบางรายอาจช้ากว่าเด็กปกติ จุดมุ่งหมายสำคัญอีกอย่างหนึ่งของหลักสูตร คือ การพัฒนาทักษะ ด้านการพูดและภาษาของเด็กให้สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้

2. ระดับประถมศึกษา หลักสูตรในระดับประถมศึกษาอาจเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่ใช้สำหรับเด็กปกติ แต่ความแตกต่างที่สำคัญในระดับประถมศึกษา คือ หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ควรเน้นทักษะทางสังคม ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายยังขาดทักษะในการติดต่อผูกมิตรกับเด็กปกติ อาจเป็นเพราะว่าเด็กหลายคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความพิการของตน ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้ควรเน้นทักษะในทางสังคมเพิ่มเติมในหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ

3. ระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายควรมีลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากสำหรับเด็กปกติมากนัก เพราะเด็กประเภทนี้ส่วนมากต้องการได้รับการรับรองว่ามีความสามารถด้านการเรียนเท่าเทียมกับเด็กปกติ จุดเน้นของหลักสูตรในระดับนี้อยู่ที่หมวดสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้ว ทักษะที่นักเรียนจำเป็นต้องมี อาจได้แก่ การใช้บริการรถสาธารณะ การดูแลรักษาบ้านเรือนของตนเอง การดูแลรักษาสุขภาพของตน การดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือในการบำบัด การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และการหางานทำ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนแก่เด็กประเภทนี้ ยังต้องใช้แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล จุดมุ่งหมายสำคัญของจุดมุ่งหมายในการศึกษาในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลควรเป็นดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย มีโอกาสเรียนร่วมในชั้นปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ให้โอกาสแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย มีความรู้ทักษะในด้านวิชาการ สังคม และวิชาชีพ เพื่อให้มีพัฒนาการสูงสุด
3. ให้โอกาสแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย มีความรู้และทักษะในด้านวิชาการ การสื่อความหมาย การคำนวณ การรู้จักคิด การวิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
4. ฝึกทักษะชดเชยกับทักษะด้านที่สูญเสียไป เพื่อให้เด็กได้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน
5. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อตนเอง

การจัดการเรียนการสอนแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

การจัดการเรียนการสอนแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อาจจัดได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ให้เด็กเรียนร่วมเต็มเวลากับเด็กปกติ แต่ได้รับคำแนะนำและการช่วยเหลือเพิ่มเติมจากครูการศึกษาพิเศษ
2. ให้เรียนในห้องพิเศษ สำหรับเด็กประเภทนี้โดยเฉพาะ และห้องพิเศษนี้อยู่ในโรงเรียนปกติ
3. ให้เรียนในห้องเรียนพิเศษ ในศูนย์การศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ที่มีเด็กพิการหลายประเภท

เนื่องจากบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ต้องการความช่วยเหลือมากในด้านการเคลื่อนไหว ดังนั้นจึงควรจัดให้มีผู้ช่วยครูการศึกษาพิเศษอย่างน้อย ห้องละ 1 คน

การให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กประเภทนี้ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดทางการแพทย์ของเด็กเสมอ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรได้รับคำแนะนำจากแพทย์ในด้านนี้

การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพกับเด็กปกติ

การเรียนร่วมระหว่างบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพกับเด็กปกติ จะประสบความสำเร็จเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้

1. การให้บริการที่เกี่ยวข้องว่ามีเพียงพอหรือไม่ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
2. การประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายมีความรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนร่วม
3. ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ว่าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในโครงการเรียนร่วมมากน้อยเพียงใด
4. ความพร้อมของสถานศึกษาที่จะให้บริการเรียนร่วมในด้านที่เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้ การรับส่งเด็ก อุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ รวมไปถึงการปรับปรุงอาคารให้สนองต่อความต้องการของบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ
5. ความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งรวมไปถึงครูผู้ช่วยเหลือ หรือพี่เลี้ยงเด็กตลอดจนอาสาสมัครที่คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

การเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละระดับการศึกษา

1. ระดับก่อนวัยเรียน จุดมุ่งหมายสำคัญของการให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ คือ การเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความพร้อมในการเคลื่อนไหว การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม และพัฒนาการทางภาษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ ควรได้รับการบริการด้านการบำบัดควบคู่กันไป การบำบัดที่จำเป็นได้แก่ กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด และการบำบัดทางภาษา

2. ระดับประถมศึกษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพอาจเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมเต็มเวลาได้ โดยไม่ต้องการบริการพิเศษเพิ่มเติม เช่น เด็กที่ใช้แขนหรือขาเทียม ซึ่งสามารถใช้แขนหรือขาเทียมได้ดี ระดับสติปัญญาปกติ และไม่มีคามพิการด้านอื่น เด็กประเภทสามารถเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติได้ หากเด็กได้รับการเตรียมความพร้อมแล้ว และทางโรงเรียนจัดบริการเพิ่มเติมให้กับเด็ก การพิจารณาจัดเด็กเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกตินั้น ควรพิจารณาเด็กเป็นรายบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนมีความสามารถ ความต้องการและความพร้อมแตกต่างกัน

3. ระดับมัธยมศึกษา การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเน้นด้านวิชาการและพื้นฐานด้านการทำงานและอาชีพ หากเด็กมีความพร้อมควรให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ร่วมเต็มเวลาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เด็กที่จะเรียนรู้ร่วมได้ดีควรเป็นเด็กที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในการเคลื่อนไหว และการประกอบกิจวัตรประจำวัน มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น และมีพื้นฐานทางวิชาการ ตลอดจนทักษะด้านพื้นฐานอาชีพใกล้เคียงกับเด็กปกติ

วิธีการจัดการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. สภาพความบกพร่องของเด็กแต่ละบุคคล
2. การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม อุปกรณ์การสอน ให้ยืดหยุ่นตามสภาพความสนใจ
3. การจัดแผนการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ เช่น การสอนแบบตัวต่อตัว ควบคู่ไปกับการสอนแบบกลุ่มย่อย และแบบกลุ่มขนาดใหญ่
4. การวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยความร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษา ทางกายภาพ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

5. การจัดการสอน โดยใช้เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมที่กระตุ้นพัฒนาการ โดยการให้แรงเสริม การวิเคราะห์งาน และใช้หลักสูตรเช่นเดียวกับเด็กปกติ แต่กิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เช่น พลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ นักเรียนจะปฏิบัติงานได้ลำบาก จะต้องปรับวิธีการ โดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย

6. การจัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อการสอนที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จมากขึ้น เช่น

6.1 ที่จับดินสอ เพื่อช่วยในการจับดินสอให้ถนัดในการเขียนหนังสือ

6.2 ไม้ตั้งวางหนังสือ เพื่อให้เด็กสามารถวางหนังสือ และเขียนหนังสือได้ถนัด

6.3 คอมพิวเตอร์

- เม้าส์ อาจเลือกใช้เม้าส์ที่สะดวกต่อการใช้งาน เช่น ใช้เม้าส์แบบคันโยก หรือเม้าส์กลมขนาดเล็ก

- แป้นพิมพ์ จะใช้แป้นพิมพ์พิเศษ

การประเมินผล

การประเมินผลควรดำเนินไปตามขั้นตอนและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ควรมีการประเมินผลระยะสั้นทุกภาคการศึกษา และควรมีการประเมินผลระยะยาวอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ควรมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็กให้มากที่สุดเพื่อให้การประเมินมีประสิทธิภาพ ข้อมูลยังจำเป็นสำหรับการวางแผนแผนการศึกษาในระยะยาวอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 59-66)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาพิเศษให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2503 แต่ก็มีหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับบุคคลปัญญาอ่อน (0-20 ปี) กรมสามัญศึกษาในฐานะดูแลโรงเรียนและครูการศึกษาพิเศษก็มีบทบาทสำคัญ ในการสร้างหลักสูตร และช่วยเหลือการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่พิการมานานกว่าสิบปีมาแล้ว ได้พัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กพิเศษ กลุ่ม ก. ในปี พ.ศ. 2520 และปรับปรุง ในปี พ.ศ. 2529

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) กรมสามัญศึกษายังได้พัฒนาหลักสูตรพิเศษขึ้นอีกฉบับ สำหรับเด็กร่างกายพิการเนื่องจากสมองและสติปัญญาต่ำในระดับอายุพัฒนาการ 0-7 ปี ซึ่งเป็นหลักสูตรเชิงพัฒนาการ (Developmental Curriculum) (ศรีสมร ทินานนท์, 2535: 83-88)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ปัจจุบันความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตรหรือผลลัพธ์ที่จะบังเกิดแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นั่นคือ เพื่อเตรียมตัวนักเรียนให้มีชีวิตที่เป็นอิสระมากที่สุด ในสภาพแวดล้อมที่มีความจำกัด เนื่องจากหลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ยังมีข้อจำกัดในการจัดให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาวิชา และฝึกทักษะตามหลักสูตรในโรงเรียนปกติ ดังนั้นการจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็กก็ยังไม่อาจบ่งชี้ชัดได้

เนื้อหาของหลักสูตร

วิธีหนึ่งในการพิจารณาเนื้อหาของหลักสูตรคือ ตรวจสอบเวลาที่นักเรียนมีอยู่ในขณะปฏิบัติงาน และเวลาที่นักเรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ซึ่งอาจหมายถึง “ปริมาณของเวลาที่นักเรียนทุ่มเทในการเรียนรู้เนื้อหา ตามระดับของความยากง่ายที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน”

ปริมาณของเวลาที่นักเรียนมีอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของกิจกรรมแต่ละอย่าง ควรพิจารณา ระดับความสามารถในการปฏิบัติงานได้มากกว่าสนใจในแง่ของเนื้อหาวิชา

แนวทางพัฒนาหลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วยลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรรายบุคคล (Individualized) เป็นหลักสูตรที่สนองตอบเป็นรายบุคคล ซึ่งบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความแตกต่างจากบุคคลปกติทั่วไป หลักสูตรสำเร็จรูปที่จัดทั่วไปจึงไม่เหมาะสมกับเด็กประเภทนี้ หลักสูตรรายบุคคลเป็นหลักสูตรที่มีวิธีสอนเหมาะสมกับระดับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน เนื้อหาที่เรียนยังสนองตอบความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน หรือเรียกว่า แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP)

2. หลักสูตรที่อาศัยข้อมูลอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced) การวัดผลประเมินผลด้วยข้อทดสอบอิงกลุ่มนั้นมักนิยมใช้เพื่อรับรองว่าบุคคลใดเหมาะสมกับหลักสูตร หรือแผนการสอนที่จัดไว้ แต่ข้อทดสอบดังกล่าวมีความจำกัดไม่เหมาะสมในการจัดการสอน ให้ตรงกับความต้องการอันแท้จริงของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนั้นจะไม่ใช้ข้อทดสอบมาตรฐานชนิดใดมาก่อน จะต้องใช้แบบทดสอบและเทคนิคอิงเกณฑ์อื่น ๆ เสริมกับแบบประเมินที่สร้างขึ้นเอง

วิธีวัดผลด้วยข้อทดสอบอิงเกณฑ์มีความเหมาะสมต่อการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามาก เนื่องจากรายการที่จะวัดนั้นอาจสร้างขึ้นด้วยตัวครูเอง โดยวิธีวิเคราะห์ทักษะของนักเรียน การวัดผลด้วยวิธีนี้จึงช่วยในกระบวนการเรียนการสอนโดยตรง ครูอาจจัดลำดับขั้นตอนของทักษะเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งโดยเรียงจากง่ายไปหายาก การวัดผลอิงเกณฑ์ยังเป็นเหมือนในการประเมินหารายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนแต่ละคนในเชิงเนื้อหาวิชา

3. หลักสูตรที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน (Functional) เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ในการประกอบอาชีพและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมชุมชนทักษะในชีวิตประจำวัน เกิดจากการฝึกด้วยวัสดุจริงที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นมากกว่าจะเป็นสถานการณ์จำลอง

4. หลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับอายุจริง จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นการลดช่องว่างหรือความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากับนักเรียนปกติ ควรสอนนักเรียนให้มีลักษณะของการปฏิบัติตนตามวัยที่แท้จริง โดยใช้วัสดุในการฝึกและเลือกงานที่ไม่แตกต่างจากชีวิตประจำวันจนเกินไปและเหมาะสมกับอายุของนักเรียน

5. หลักสูตรที่ตรงตามความต้องการของท้องถิ่น (Ecological Validity) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเตรียมตัวเด็ก ให้สามารถออกไปดำเนินชีวิตได้เองเป็นอิสระและเกิดประสิทธิภาพชีวิตมากที่สุดภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่โรงเรียน และฝึกให้เด็กปฏิบัติงานที่ตรงกับสภาพท้องถิ่นมากที่สุด

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับระดับความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้และระดับฝึกอบรมได้สามารถที่เข้าเรียนร่วมได้ ส่วนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงจะต้อง

ได้รับการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและแพทย์ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงจัดได้ดังนี้

1. เด็กเรียนช้า ระดับสติปัญญา 70-90 จะจัดการเรียนให้เรียนในชั้นปกติ หรือในโรงเรียนปกติและรับบริการเสริมทางวิชาการ เช่น การสอนซ่อมเสริมบางวิชา หรือจัดวิชาชีพให้ตามความถนัด ศึกษาปัญหาเป็นรายบุคคล ใช้หลักสูตรปกติ

2. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้ ระดับสติปัญญา 50-69 เรียนในโรงเรียนปกติแต่เป็นชั้นเรียนพิเศษและไปเรียนร่วมกับเด็กปกติในบางวิชา เช่น วิชาพลศึกษา ดนตรี กิจกรรมสังคมของโรงเรียน ใช้หลักสูตรพิเศษกลุ่ม ก. ฝึกทักษะทางสังคม และฝึกทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพง่าย ๆ เช่น เย็บผ้า เกษตร เป็นต้น

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับพอฝึกได้ ระดับสติปัญญา 35-49 เรียนในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ หลักสูตรพิเศษได้รับการบริการจากนักวิชาชีพเฉพาะ

หลักการจัดการเรียนการสอน

การสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีวิธีสอนต่างไปจากปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของเด็กเหล่านี้ ซึ่งมีหลักการสอนดังนี้

1. ปรับเนื้อหาของหลักสูตร

1.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้ เนื้อหาวิชาจะต้องเน้นทักษะที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการช่วยเหลือตนเอง และฝึกทักษะการประกอบอาชีพ

1.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ เน้นการช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคมทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและความรู้พื้นฐานการประกอบอาชีพ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มากกว่าเด็กปกติ เพราะบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีความพร้อมช้ากว่าเด็กปกติมาก ดังนั้นก่อนทำการสอนสิ่งใด ๆ ครูจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนนาน ๆ เมื่อเด็กมีความพร้อมแล้วครูจึงทำการสอนวิชานั้น ๆ ถ้าเด็กไม่มีความพร้อมจะบังคับไม่ได้เลย

2.2 ต้องสนองตามความสามารถ และความต้องการของเด็กแต่ละคนโดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของเด็กบุคคลนั้น ๆ

2.3 สอนตามระดับสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าอายุจริง ดังนั้นการสอนจึงควรคำนึงถึงระดับสติปัญญาของเด็กเสมอ

2.4 ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก อย่าช่วยเหลือเด็กมากเกินไปจนเด็กไม่สามารถทำกิจกรรมด้วยตนเอง ครูควรสังเกตว่านักเรียนบุคคลใดบ้างที่มีความสามารถก็ควรส่งเสริมความสามารถด้านนั้นทันที

2.5 พยายามฝึกให้เด็กช่วยตัวเองให้มากที่สุด ต้องพยายามฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือตัวเองทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็น การรับประทานอาหาร เข้าห้องน้ำ แต่งตัว การควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นต้น

2.6 การสอนแบบซ้ำ ๆ ใช้เวลาสอนมากกว่าเด็กปกติ เช่น สอนเนื้อหาเดิมและใช้วิธีการสอนหลายแบบ

2.7 สอนแบบเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอในทุก ๆ วัน

2.8 สอนแบบยืดหยุ่นไม่เคร่งเครียด ไม่สอนแต่เนื้อหามากเกินไปและไม่เข้มงวดจนเกินไป

2.9 สอนทีละขั้นจากสิ่งง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เด็กสับสนควรจัดงานให้เด็กทำทีละขั้นตอน ถ้าเด็กทำไม่ได้ขั้นตอนใดให้วิเคราะห์งานเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ให้ชัดเจนและทำงานในขั้นตอนนั้นให้สำเร็จก่อนแล้วจึงให้ทำงานในขั้นต่อไป

2.10 สอนโดยให้นักเรียนปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อเด็กจะได้นำไปใช้ได้ถูกต้อง เช่น เรียนเรื่องผลไม้ ครูอาจนำผลไม้มาให้เด็กได้ดู เพราะบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะพูดเพียงอย่างเดียวเด็กจะไม่รู้เรื่อง

2.11 ต้องพยายามจัดการสอนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกหัดให้เด็กคิด ต้องใช้เวลาสอนกับเด็กพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่กิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะทำให้เด็กสับสน จึงควรบอกให้เด็กรู้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเด็กมีเวลาเตรียมตัว

2.12 การสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องมีการให้รางวัล เพื่อการเสริมแรงจูงใจให้เด็กสนใจเรียน เช่น คำชมเชย หรืออนุญาตให้เล่นได้

2.13 มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กอยู่ตลอดเวลา โดยการจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กไว้ทุกกระยะ แล้วนำไปเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงสิ้นปีการศึกษา

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจะบรรลุจุดประสงค์ได้หรือไม่ ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีสอนและสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่า ควรใช้วิธีสอนแบบใดจึงจะได้ผลดี

เทคนิคการสอน

เทคนิคการสอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ประสบผลสำเร็จการเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายวิธีดังนี้

1. เทคนิคการกระตุ้นเตือน (Prompting)

เป็นเทคนิคสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เกิดการเรียนรู้ ประเภทของการกระตุ้นเตือนที่นิยมใช้มี 4 ชนิด คือ

1.1 การเรียกร้องความสนใจจากเด็ก (Elicitation) เช่น เคาะวัตถุที่ใช้ฝึกกับพื้นโต๊ะหรือการพยายามให้เด็กสบตา (eye-contact) โดยใช้รางวัลหลอกแล้วค่อย ๆ เลื่อนเข้าไปใกล้สายตาครู

1.2 การกระตุ้นเตือนทางกาย (Physical Prompting) คือ การจับมือของเด็กให้ทำงานส่วนที่ครูต้องการให้ทำ เมื่อเด็กทำได้ครูจะลดการช่วยเหลือลงเป็นสัมผัสเบาๆ และเลื่อนมือจากการจับมือมาเป็นแตะที่ข้อศอกและลดการช่วยเหลือลงจนเด็กสามารถทำงานได้เอง

1.3 การกระตุ้นเตือนด้วยท่าทาง (Gestural Prompting) คือ การสาธิตวิธีปฏิบัติงานให้เด็กดู ให้เด็กเลียนแบบ ถ้าเด็กทำไม่ได้ให้ชี้แนะด้วยการชี้ไปที่งานหรือวัตถุนั้น หรือการมองด้วยใบหน้า สายตา

1.4 การกระตุ้นด้วยวาจา (Verbal Prompting) คือ การออกคำสั่งหรือชี้แจงด้วยคำพูดซึ่งครูต้องพยายามใช้คำสั่งสั้น ๆ และง่ายพอที่เด็กจะเข้าใจได้ ซึ่งมีลักษณะการกระตุ้น 2 อย่าง คือ

- กระตุ้นโดยชี้แนะหรือบอกให้เด็กทำในสิ่งที่ถูกต้องทุกขั้นตอน
- กระตุ้นโดยการออกคำสั่ง คือ การกระตุ้นที่เด็กผ่านการกระตุ้นโดยการชี้แนะมาแล้ว

2. เทคนิคการวิเคราะห์งาน คือ การแตกงานออกเป็นขั้นตอนเล็ก ๆ หรือจำแนกเนื้อหาที่จะสอนเป็นขั้นตอนย่อย ๆ หลายขั้นตอนและจัดเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วน จนทำให้เด็กสามารถกระทำสำเร็จ

3. เทคนิคการให้รางวัล ควรให้อย่างทันทีทันใด ภายหลังพฤติกรรมหรือเด็กสามารถทำงานได้สำเร็จ ด้วยความหนักแน่น ให้อย่างสม่ำเสมอหรือทุก ๆ ครั้งที่เด็กทำงานได้สำเร็จ รางวัลมีหลายประเภทอาจเป็นแบบให้ง่าย ๆ หรือแบบให้ยาก เช่น รางวัลทางสังคม รางวัลทางประสาทสัมผัส (ทางการได้ยินและการฟัง)

4. เทคนิคตะล่อมกล่อมเกล่า (shaping) คือ วิธีวิเคราะห์งานก่อนและให้รางวัลแก่การตอบสนองในขั้นตอนที่เด็กทำได้ ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้จะต้องต่อเนื่องไปสู่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ วิธีสอนโดยทั่วไปมี 2 แบบ

4.1 แบบเดินหน้า และฝึกแบบถอยหลัง

4.2 แบบลูกโซ่เดินหน้า และลูกโซ่ถอยหลัง

5. เทคนิคการเลียนแบบ ให้เด็กเลียนแบบทำตามตัวอย่างที่ครูสาธิตให้ดู

6. สื่อการเรียนการสอน ครูจะต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เด็กโดยสัมพันธ์กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการ และวัสดุอุปกรณ์ต้องเพียงพอกับเด็กแต่ละคนในกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้อุปกรณ์ได้อย่างทั่วถึง (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2544: 34-43)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ การศึกษาของเด็กวัยเรียน

ครูสามารถช่วยให้เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์เกิดการเรียนรู้สูงสุดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทักษะวิชาการพื้นฐาน ความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะ ทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต เป็นต้น การสอนไม่ควรจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ยุ่งเหยิงหรือสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด ควรจะเป็นสิ่งแวดล้อมเชิงบวก บรรยากาศการเรียนรู้อิงเชิงบวกที่ซึ่งเด็กสามารถเรียนรู้สร้างสรรค์ ค้นหา สืบค้น ขยายความรู้และใช้ทักษะใหม่ ๆ ได้ เมื่อมีการรบกวนมากขึ้น ทำให้เป็นเหตุให้ครูต้องใช้เวลาและพลังงานในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดจากเด็กส่วนใหญ่หรือเด็กทั้งชั้น สามารถทำให้น้อยลงได้โดยปราศจากการทำลายบรรยากาศที่ต้องการในการเรียนรู้ การที่จะทำให้สำเร็จได้ครูต้องมียุทธวิธีเป็นขบวนการเพื่อใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ส่วนมากต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อการรักษาวินัยในตนเอง ตัวอย่างเช่น ครูอาจต้องใช้เวลามากขึ้นเพื่อชี้แจงกฎของโรงเรียนและห้องเรียน เพื่อที่เด็กเหล่านี้จะมีความคิดชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ขอบบังคับ

บางอย่างที่เด็กจะต้องทำตามในชั้นเรียน คือ การอยู่เงียบ ๆ ขณะที่ครูกำลังพูดหรือขณะที่เดิน
ร่วมไปกับเพื่อนไปที่ห้องอาหาร นั่งในท่าที่ดีขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนมาเยี่ยมเยียนชั้นเรียน
การฝ่าฝืนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ การขาดวินัย อย่างไรก็ตาม ปัญหาสามารถป้องกันได้
ด้วยการสอนเด็กโดยเฉพาะให้พฤติกรรมตาม ความต้องการและสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม

หลักการสอน

นักการศึกษาได้รวบรวมหลักการสอนซึ่งผสมผสานกับหลักการด้านจิตวิทยาหลาย
ด้าน เพื่อใช้ในการสอนและแก้ไขปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ของเด็ก ซึ่งครูที่ได้รับอบรม
สามารถนำไปใช้ได้โดยรับคำแนะนำจากนักจิตวิทยาโรงเรียนหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง
หลักการดังกล่าว ได้แก่ (Smith, Robert M., Neisworth, John T., Hunt Frances M., 1983:
385-363 อ้างถึงใน พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 280)

1. หลักจิตบำบัด
2. หลักการปรับพฤติกรรม
3. หลักพัฒนาการ
4. หลักการแก้ปัญหาคารเรียน
5. หลักจิตวิทยาการศึกษา
6. หลักแก้ไขสิ่งแวดล้อม

หลักจิตบำบัด เป็นหลักที่จะต้องพิจารณาพฤติกรรมในด้านจิตวิทยาและใช้
เทคโนโลยีที่นำเข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาที่ควรเน้น คือ ไม่ควร
พิจารณาแต่ในด้านอาการทางพฤติกรรม แต่ต้องพิจารณาไปถึงสาเหตุภายในที่ทำให้เกิด
พฤติกรรมนั้น สิ่งที่ใช้ในการแก้ไขโดยวิธีนี้ก็ คือ การใช้จิตบำบัดรายบุคคล ซึ่งไม่ค่อยจะได้ใช้ใน
วงการศึกษา วิธีนี้มีใช้อยู่ในโรงพยาบาล สถาบัน และคลินิกเอกชน ไม่ได้ใช้ในโรงเรียนเพราะ
ค่าใช้จ่ายสูง

หลักการปรับพฤติกรรม เป็นกระบวนการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
ของเด็ก จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตลอดจนการสร้าง
พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ การปรับพฤติกรรมทำได้หลายวิธี เช่น การให้แรงเสริมเชิงบวก
และลบ การงดและการหยุดยั้ง การให้เวลานอก การทำสัญญา การให้ตัวแบบที่ดี การหล่อ
หลอมพฤติกรรม การให้รางวัล และการลงโทษ

การลงโทษเกิดขึ้นเสมอในชั้นเรียน เมื่อเด็กไม่ทำตามกฎระเบียบของโรงเรียนและชั้นเรียน การลงโทษเป็นวิธีการหนึ่งของการปรับพฤติกรรมเพื่อใช้ลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเด็กอย่างไรก็ตาม กฎควรใช้การลงโทษอย่างระมัดระวังไม่เช่นนั้นการลงโทษอาจกลายเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กประพฤติตามพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ต่อต้านกฎระเบียบ ฝ่าฝืนวินัย เป็นปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ที่รุนแรงขึ้นได้

แนวทางการใช้การลงโทษ

1. การลงโทษควรใช้เมื่อพฤติกรรมมีความรุนแรงหรือเป็นอันตรายเท่านั้น
2. วิธีการอื่น ๆ ควรถูกนำมาใช้ก่อน
3. แม้ว่าการลงโทษหลายรูปแบบซึ่งทำได้โดยไม่ต้องการคำอนุญาตของผู้ปกครอง แต่ควรมีการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนที่จะใช้วิธีการลงโทษ เพื่อให้เด็กเข้าใจว่าเหตุใดและเมื่อไรการลงโทษจึงจะถูกนำมาใช้
4. ถ้าพฤติกรรมไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้น การข่มขู่หรือการตักเตือนไม่ควรใช้
5. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นควรหยุดทันทีที่ครูสังเกตเห็น
6. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ควรถูกทำโทษทุกครั้ง
7. การลงโทษควรแน่นอนและมีความรุนแรงแบบเดียวกันเสมอ ไม่ควรใช้การลงโทษที่เริ่มจากเบาและค่อย ๆ เพิ่มความรุนแรง
8. พฤติกรรมที่พึงประสงค์อื่น ๆ ของเด็กควรได้รับการเสริมแรง
9. ไม่ว่าการลงโทษจะเป็นรูปแบบใดต้องทำพร้อมกับการสอนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ใหม่ด้วย
10. การใช้การลงโทษมากเกินไปจะทำให้ห้องเรียนกลายเป็นสนามรบ

หลักพัฒนาการ เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งนำเข้าด้านพฤติกรรมที่เรียกหลักพัฒนาการ เพราะเน้นความก้าวหน้าตามลำดับผ่านเป้าหมายทางการศึกษา 7 ชั้น คือ ความตั้งใจ การตอบสนอง การจัดระเบียบ การสำรวจค้นคว้า สังคม ครอบและสัมฤทธิ์ผล ชั้นพัฒนาการทั้ง 7 ชั้นนี้เป็นการเตรียมพร้อมเข้าสู่ห้องเรียนปกติ โดยแบ่งระดับและให้ชื่อว่า ระดับก่อนวิชาการ 1 ก่อนวิชาการ 2 วิชาการ 1 และวิชาการ 2 โดยแสดงลักษณะของแต่ละชั้นด้านจุดเน้นของหลักสูตร สภาพการสอน และผลสืบเนื่องดังนี้

จุดเน้นของหลักสูตร

- ระดับก่อนวิชาการ 1 เน้นทักษะก่อนวิชาการในด้านการให้ความตั้งใจ ร่วมมือ
อย่างกระตือรือร้น ทำตามคำแนะนำ ไม่เน้นด้านสังคม

	และวิชาการ
ระดับก่อนวิชาการ 2	เน้นทักษะก่อนวิชาการในด้านให้ความร่วมมือ โดยใช้คำพูดและในด้านสังคม เน้นระดับวิชาการในการสอนซ่อมเสริม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียน
ระดับวิชาการ 1	เน้นทักษะทางวิชาการ เน้นเนื้อหาของหลักสูตรในชั้นเรียนปกติ โดยมีการสอนซ่อมเสริมเมื่อจำเป็น
ระดับวิชาการ 2	เน้นหลักสูตรตามระดับชั้น และการเรียนทางวิชาการ
สภาพการสอน	
ระดับก่อนวิชาการ 1	จัดสภาพการสอนรายบุคคล ไม่เน้นการสอนเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมโดยยึดความสนใจเป็นหลัก
ระดับก่อนวิชาการ 2	จัดสภาพการสอนกลุ่มเล็ก ๆ และสอนรายบุคคลเมื่อจำเป็น
ระดับวิชาการ 1	สอนแบบชั้นเรียนปกติ คือสอนเป็นกลุ่มใหญ่ แต่สอนกลุ่มเล็กหรือรายบุคคลเมื่อจำเป็น
ระดับวิชาการ 2	สอนกลุ่มใหญ่ตามปกติ
ผลสืบเนื่อง	
ระดับก่อนวิชาการ 1	ใช้แบบตรวจสอบรายการ และให้คะแนนทุก 20 นาที สนับสนุนด้วยรูปธรรม และให้เลือกเวลาอิสระ ทำงานได้สำเร็จ และรางวัลด้านกิจกรรมเหมาะสม
ระดับก่อนวิชาการ 2	ใช้แบบตรวจสอบรายการและให้คะแนนทุก 20 นาที สนับสนุนด้วยการให้เลือกเวลาอิสระอย่างเดี่ยว เน้นการยกย่องทางสังคมอย่างเหมาะสม
ระดับวิชาการ 1	ใช้ระบบให้คะแนนผลงานเป็นจำนวน วัดผลสำเร็จและพฤติกรรมเป็นรายชั่วโมง เน้นการยกย่องทางสังคม และการได้มาซึ่งความรู้และทักษะตามระดับชั้น
ระดับวิชาการ 2	ใช้ระบบให้คะแนนเป็นเกรดแบบชั้นเรียนปกติ เน้นการได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ การยกย่องทางสังคม และกิจกรรม

หลักการแก้ปัญหาในการเรียน เนื่องจากเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม มักมีปัญหาด้านการเรียนร่วมด้วยอย่างน้อย 1-2 แขนง จึงใช้ยุทธศาสตร์ช่วยเหลือด้านการเรียน

หลักจิตวิทยาการศึกษา คือให้พิจารณาว่าเด็กทำอะไร ทำไมจึงทำอย่างนั้น โดยถือหลักว่า ปัญหาความยุ่งยากในการเรียนและปัญหาด้านพฤติกรรมมักเกี่ยวพันกันเป็นวัฏจักรไม่สิ้นสุด ยุทธศาสตร์ข้อนี้จึงต้องพิจารณาทั้งปัญหาของพฤติกรรมและปัญหาด้านการเรียนประกอบกัน

หลักการแก้ไขสิ่งแวดล้อม เห็นว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาไม่ใช่สภาพของเด็กเอง แต่เป็นสภาพของเด็กที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ข้อนี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเด็กและสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้ได้เรียนวิชาการและพฤติกรรมไปในขณะที่ครูผู้ประสานงานออกไปทำงานกับครอบครัว โรงเรียนเดิมและชุมชนที่เด็กอยู่ เพื่อสร้างสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมและรักษาสภาพนั้นไว้ได้ เน้นการปรับพฤติกรรมทั้งของเด็กและบุคคลแวดล้อม เช่น ครู พ่อแม่ และเพื่อน เพื่อจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ต้องการและสามารถคงลักษณะพฤติกรรมนั้นไว้ได้ตลอดไป

วิธีการอีกแบบหนึ่งคือ การบำบัดด้วยยาเพื่อระงับหรือลดพฤติกรรมที่อยู่ไม่สุขและก่อกวน จากผลการวิจัยพบว่าจะช่วยได้เฉพาะบางคน นอกจากนั้นอาจมีผลข้างเคียงและทำให้ติดยาได้ ดังนั้น ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรใช้วิธีนี้ (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 280-283)

หลักสูตร

หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ควรมีลักษณะสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็ก จำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรสำหรับนักเรียนปกติให้เหมาะสมกับเด็กประเภทนี้ โดยเฉพาะหลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีปัญหา ทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ ควรมีเนื้อหาครอบคลุมดังนี้

1. วิชาสามัญ
2. การพัฒนาความคิดรวบยอดต่อตนเอง
3. พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม
4. กลวิธีในการจัดการกับปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์

การจัดหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องสอดคล้องกับปรัชญาของการจัดการศึกษาพิเศษ ปรัชญาการศึกษาพิเศษข้อหนึ่งระบุว่า ในการจัดการศึกษาพิเศษนั้น ควรจัดเพื่อสนองความต้องการและความสามารถของเด็กและเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของเด็ก

หากข้อบกพร่องของเด็กได้รับการแก้ไขแล้ว ควรส่งเด็กเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติโดยเร็วที่สุด ดังนั้นหากเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ควรส่งเด็กเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลาและมีบริการอื่น เพื่อช่วยขจัดข้อบกพร่องของเด็ก เด็กที่เรียนร่วมกับเด็กปกติได้นั้นเรียนหลักสูตรเดียวกันกับหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ แต่ถ้าหากเด็กมีพฤติกรรมที่รุนแรงจนกระทั่งไม่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ เด็กเหล่านี้จึงควรเรียนในหลักสูตรพิเศษ จนกระทั่งเด็กมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับมากขึ้นพอที่จะเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ จึงส่งเด็กเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ ดังนั้นหลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ อาจมี 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรสำหรับเด็กปกติ และหลักสูตรพิเศษ

หลักสูตรพิเศษสำหรับบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาและวิธีการที่มุ่งขจัดความบกพร่องทางพฤติกรรมของเด็ก หลักสูตรดังกล่าว จึงควรเน้นทักษะทางสังคม เนื่องจากบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ขาดทักษะทางสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของเด็ก ทักษะทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนและผู้อื่น หลักสูตรที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มี 2 หลักสูตร เป็นหลักสูตรพิเศษสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

1. หลักสูตรในระดับประถมศึกษา หลักสูตรที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มีชื่อว่า ACCEPTS ซึ่งย่อมาจาก A Curriculum for Children's Effective Peer and Teacher Skill (Walker, 1983 อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ

เพื่อเตรียมบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีความพร้อมที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ เนื้อหาของหลักสูตรเกี่ยวกับการฝึกให้เด็กมีทักษะในการปรับตัวของเด็ก ให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนในหลักสูตรที่มีทักษะที่นักเรียนจะต้องเรียนทั้งหมด 28 ทักษะ แบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ

1. ทักษะในชั้นเรียน
2. ทักษะเบื้องต้นในการติดต่อกับผู้อื่น
3. ทักษะในการคบเพื่อน
4. ทักษะในการรักษาความเป็นมิตรกับผู้อื่น และ
5. ทักษะในการแก้ปัญหา

ทักษะในชั้นเรียนเป็นทักษะที่จำเป็น ที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนหนังสือได้ เช่น ทักษะในการฟังคำสั่ง คำสอนของครูด้วยความตั้งใจ ทักษะในการปฏิบัติตามคำสั่งครู เป็นต้น ส่วนทักษะอื่น ๆ เป็นทักษะในการปฏิบัติต่อเพื่อนและผู้อื่น

2. หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มีชื่อว่า Structured Learning Curriculum (Golstien, 1980 อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) เป็นหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาที่มีความคล้ายคลึงกับหลักสูตรแรกแต่มีเนื้อหาต่างกัน หลักสูตรนี้ประกอบด้วยทักษะที่จำเป็น 50 ทักษะ จำแนกได้เป็น 6 หมวด คือ

1. ทักษะเบื้องต้นทางสังคม
2. ทักษะก้าวหน้าทางสังคม
3. ทักษะเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด
4. ทักษะในการขจัดความก้าวร้าว
5. ทักษะในการขจัดความเครียด
6. ทักษะในการวางแผน

หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ แต่ละพฤติกรรมมีวิธีฝึกทักษะตลอดจนวิธีประเมินผล เมื่อเด็กเรียนจบหลักสูตรนี้แล้วเด็กจะถูกส่งไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ

การเรียนร่วมกับเด็กปกติ

การจัดการศึกษาให้กับบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ ควรพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ทักษะของเด็กต่อการเรียนร่วม
2. ทักษะของครู ผู้ปกครองต่อการเรียนร่วม
3. พฤติกรรมของเด็กตลอดจนความรุนแรงของพฤติกรรม
4. พฤติกรรมของเด็กในการควบคุมตนเอง ตลอดจนทักษะทางสังคมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคบเพื่อน การเข้ากับคนอื่น
5. ความพร้อมของครูปกติที่จะรับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ เข้าเรียนร่วมในชั้นปกติ
6. ความร่วมมือจากผู้ปกครองในการปรับพฤติกรรมเด็ก
7. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

เด็กที่จะเรียนร่วมได้อย่างประสบผลสำเร็จควรเป็นเด็กที่ได้รับการปรับพฤติกรรมแล้ว เด็กมีพฤติกรรมใกล้เคียงกับเด็กปกติ ผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาควรพิจารณาว่าสมควรให้เด็กเข้ารับการเรียนร่วมในลักษณะใด หากเป็นการเรียนร่วมเต็มเวลา เด็กควรมีพฤติกรรมใกล้เคียงกับเด็กปกติ หากเด็กยังมีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์อยู่บ้าง ก็ให้

เรียนร่วมเต็มเวลาได้ แต่จะต้องได้รับการแนะแนวและให้คำปรึกษา หรือรับบริการจากครู เสริมวิชาการ

บางครั้งเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ จะถูกส่งไปเรียนในหลักสูตรพิเศษ ซึ่งอาจทำให้เด็กบางคน มีความรู้สึกที่ถูกกลั่นโหม่ง ส่วนครูที่สอนอาจมีความรู้สึกที่โล่งใจ ที่เด็ก เกเรได้ถูกนำออกไปจากชั้นของตน และไม่ยอมรับเด็กคนนี้ก็กลับเข้ามาเรียนร่วมในชั้นปกติอีก แม้ว่าเด็กจะได้รับการปรับพฤติกรรมแล้วก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กประเภทนี้จะต้องร่วมกันพิจารณาและหาทางแก้ไขต่อไป

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนอาจกระทำได้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ต่อไปนี้

1. จัดให้เรียนในชั้นพิเศษ และได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติมในด้านการปรับพฤติกรรม

2. จัดให้เรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ โดยนักเรียนอยู่ในชั้นพิเศษตลอดเวลา

3. จัดให้เรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ โดยให้เด็กมีโอกาสไปเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นปกติในบางเวลา

4. จัดให้เรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนพิเศษ หรือศูนย์การศึกษาพิเศษ

5. จัดให้ครูการศึกษาพิเศษไปสอนตามบ้าน โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กมีปัญหาทางพฤติกรรมในขั้นรุนแรง มีอาจเข้ารับการบริการทางการศึกษาจากโรงเรียนได้

ชั้นพิเศษควรเป็นชั้นเล็ก ๆ มีนักเรียนไม่มากนัก และควรมีครูผู้ช่วยอย่างน้อย 1 คน สำหรับนักเรียน 1 กลุ่ม

ในการเรียนการสอนครูควรนำกลวิธีในการปรับพฤติกรรมมาใช้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียน นักเรียน จะได้รับการกระตุ้นให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ละน้อยและตามลำดับขั้น โดยเน้นความสำเร็จของนักเรียนเป็นหลัก

การเรียนการสอนควรมีทั้งการสอนเป็นรายบุคคล และสอนเป็นกลุ่มย่อย ๆ เมื่อ นักเรียนมีพัฒนาการอยู่ในเกณฑ์ที่ดีพอ ที่จะสอนเป็นกลุ่มย่อยได้ ควรสอนเป็นกลุ่มย่อยทั้งนี้ เพื่อให้ นักเรียนมีโอกาสฝึกและพัฒนาทักษะทางสังคม และการเข้ากับเพื่อนก่อนที่นักเรียนจะ กลับเข้าไปเรียนในโรงเรียนปกติ

นักเรียนทุกคนควรมีแผนการสอนเฉพาะบุคคล การประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียน จะต้องเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนนี้ จุดมุ่งหมายที่กำหนดในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ควรเน้นความสำเร็จทางการเรียน การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อตนเอง พัฒนาการทางสังคม ตลอดจนการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นและสิ่งแวดล้อม

เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรม

เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์สู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ควรใช้เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมดังนี้

1. การให้แรงเสริมหรือรางวัล

การเรียนรู้เกิดขึ้นจากผลกระทบบที่มีต่อพฤติกรรมของเด็กในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ถ้าผลกระทบนั้นเป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับเด็ก เด็กก็มักชอบกระทำสิ่งนั้นซ้ำอีก แต่ถ้าผลที่เกิดตามมาไม่น่าพึงพอใจ เด็กก็จะลดการกระทำหรือทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ น้อยลง ในที่นี้เราจะกล่าวถึงเฉพาะผลที่ตามมาในทางน่าพึงพอใจ เพื่อที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นในทางน่าพึงพอใจนั้น มีชื่อเรียกว่า “แรงเสริมทางบวก” และมักจะหมายถึงรางวัล (Rewards)

รางวัล คือ บางสิ่งบางอย่างที่เด็กจะพยายามทำงานเพื่อให้ได้มา เช่น ทำงานเพื่อหวังให้ได้คำชมหรือขนม สิ่งของที่แตกต่างกันนั้นจะใช้เป็นรางวัลสำหรับเด็กในกรณีต่าง ๆ กัน ผู้ใช้จะต้องรู้จักเลือกแรงเสริมที่จะเหมาะสมกับเด็ก การชมว่า “เก่ง” อาจจะใช้ได้ผลดีกับเด็กคนหนึ่ง แต่อาจจะใช้ไม่ได้ผลกับเด็กอีกคนหนึ่ง ผู้ใช้ต้องสังเกตว่าการให้รางวัลชนิดไหนมีประสิทธิภาพที่สุด และจะต้องถูกใช้ทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาออกมา

2. การกระตุ้นเตือน (Prompting)

เป็นเทคนิคสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการช่วยเหลือเด็กให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ การกระตุ้นเตือนทางกาย คือ การจับมือของเด็กให้ทำงาน การกระตุ้นด้วยท่าทาง คือ การสาธิตหรือแสดงวิธีปฏิบัติงานให้เด็กดู และเลียนแบบกับการชี้แนะ อาจด้วยนิ้วหรือด้วยใบหน้า สายตา และการกระตุ้นด้วยวาจา คือ การออกคำสั่งซ้ำหรือชี้แจงด้วยคำพูด

3. การวิเคราะห์งาน (Task Analysis)

คือ การแตกงานออกเป็นขั้นตอนเล็ก ๆ ที่เด็กสามารถกระทำได้สำเร็จ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของงาน จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

4. การตะล่อมกล่อมเกลา (Shaping)

คือ การสอนพฤติกรรมที่ยุ่งยากซ้ำซ้อน ด้วยวิธีการดังนี้

4.1 การสอนแบบเดินหน้า คือ การสอนตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์งาน

4.2 การสอนแบบถอยหลัง คือ การนำขั้นตอนสุดท้ายของงานมาสอนก่อน และจะต้องให้รางวัลทุกครั้งแก่การตอบสนอง ในขั้นตอนที่เด็กกระทำได้ ซึ่งขั้นตอนเหล่านั้นจะต่อเนื่องไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์

5. การเลียนแบบ

โดยจากกิริยาท่าทางและคำพูด ซึ่งช่วยให้เด็กคุ้นเคยกับแบบอย่างที่คุณอื่นแสดงออก และจะสามารถเลียนแบบอย่างของพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 25-32)

การให้ความช่วยเหลือและสิ่งอำนวยความสะดวก

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์รับการศึกษาในสภาพการณ์หลากหลาย ในขณะที่หลายคนเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ อีกหลายคนเรียนอยู่ในชั้นพิเศษ ศูนย์ดูแลเด็กในชุมชนสถานพินิจ สถาบันและโรงพยาบาล ซึ่งไม่สนใจในเรื่องของการจัดเข้ารับการศึกษที่เหมาะสม เด็กเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือ ครูสามารถให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้ความร่วมมือกับครูอื่น ๆ สร้างบรรยากาศเชิงบวกของโรงเรียน
2. สื่อความหมายอย่างระมัดระวัง
3. จัดวางความคาดหวังของชั้นเรียน
4. ป้องกันปัญหาล่วงหน้า
5. คงความสม่ำเสมอของพฤติกรรมของครู
6. มองโลกในแง่ดี
7. ครูควรลดความเบื่อหน่าย และความคับข้องใจลง
8. ทำให้การเรียนรู้สนุกและตื่นเต้น
9. กระตุ้นและจูงใจเด็กให้เรียนรู้
10. ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ
11. วางแผนสำหรับการศึกษาต่อ
12. ทำการช่วยเหลือแรกเริ่มต่อการละเมิดกฎอย่างพอเหมาะพอควร

13. หลีกเลี่ยงการต่อสู้
14. ให้ทางเลือกแก่นักเรียน
15. หลีกเลี่ยงความจงเกลียดจงชัง
16. ประเมินประสิทธิภาพของการช่วยเหลือแต่แรกเริ่มที่นำมาใช้
17. ใช้การประเมินผล โดยหลักสูตรเป็นฐานและเทคนิคการประเมินอย่างเป็นระบบ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543: 27-28) ได้เสนอวิธีช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมไว้ดังนี้
 1. กำหนดกฎ ระเบียบ ตลอดจนกิจวัตรประจำวันในห้องเรียนให้เป็นระบบอย่างชัดเจน ซึ่งควรมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการทำงาน เช่น เมื่อเด็กทำงานเสร็จสมบูรณ์แล้วให้ไปอ่านหนังสือ ทำกิจกรรมใน “มุมสงบก็ได้” การจัดระบบดังกล่าวอาจได้ผลดีกว่าการที่ครูตะโกนใส่เด็ก “อย่าคุยกันเวลาทำงาน”
 2. ครูกำหนดกฎ สำหรับพฤติกรรมบางอย่างที่จะก่อให้เกิดปัญหาในห้องเรียน เช่น เมื่อเด็กต้องการตอบคำถามของครูหรือต้องการถามคำถามแก่ครู ให้นักเรียนยกมือเสียก่อน แล้วครูจะเป็นผู้เลือกให้เด็กตอบ ไม่ใช่วิ่งมาสะกิดครู หรือต่างคนต่างร้องเรียกชื่อครูพร้อมกัน
 3. การกำหนดกฎระเบียบของห้องเรียน ควรกระทำเมื่อต้นภาคเรียน ชี้แจงให้นักเรียนทุกคนเข้าใจและปฏิบัติตาม
 4. สำหรับนักเรียนบางคนอาจไม่เข้าใจกฎระเบียบ ให้ครูเลือกเด็กคนใดคนหนึ่งเป็นแบบอย่างให้นักเรียนที่ไม่เข้าใจปฏิบัติตามแบบอย่างจนกว่าเด็กจะเข้าใจ
 5. ครูคอยตรวจสอบว่านักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือไม่ ให้แรงเสริมหากนักเรียนปฏิบัติตาม
 6. หากนักเรียนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับครู หรือเพื่อนครูหลายคนอาจไม่พอใจและอาจลงโทษเด็ก ทางที่ดีแล้วครูควรวิเคราะห์พฤติกรรมของเด็กเสียก่อนแล้วจึงพิจารณาดำเนินการต่อไป หรืออาจให้นักเรียนจัดกลุ่มดูแล
 7. หากนักเรียนทะเลาะวิวาทหรือชกต่อยกัน ครูจะต้องจับเด็กแยกออกจากกันทันที หลังจากนั้นครูอาจให้นักเรียนศึกษาแบบอย่างพฤติกรรมที่ถูกต้องจากเด็กอื่น แล้วให้ปฏิบัติตามแบบนั้น
 8. หากนักเรียนทำแบบฝึกหัดไม่ได้หรือทำการบ้านไม่ได้ ครูหลายคนอาจลงโทษกักและให้เกรดต่าง ๆ ครูควรเลือกใช้วิธีอื่น เช่น สอนโดยยึดหลักความสนใจของนักเรียนเป็นหลัก

นำวิธีการให้แรงเสริมมาใช้อย่างเป็นระบบหรืออาจหา “คู่หู” ให้ซึ่งทำหน้าที่คอยช่วยเหลือเพื่อนในการเรียน

9. หากเด็กปรับตัวไปในทางถดถอย ชอบอยู่คนเดียว ไม่ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ครูอาจสั่งให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งอาจไม่เป็นผล ทางที่ดีควรส่งเด็กไปให้ครูแนะแนวหรืออาจให้เพื่อนนักเรียนในห้องเดียวกันเขียนส่วนดีของเด็กคนนั้นในกระดาษ แล้วให้นักเรียนอ่านข้อความนั้นให้นักเรียนทั้งห้องฟัง

10. นำวิธีการปรับพฤติกรรมมาใช้อย่างเป็นระบบ

การจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก

การศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก

ปรัชญาการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติกเหมือนกับปรัชญาการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง และเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่น ๆ จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน คือ เพื่อให้เด็กออทิสติกสามารถลดข้อบกพร่องของตนเองทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและในขณะเดียวกันทำให้เขาได้เพิ่มความสามารถทุกด้าน โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เขาสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนปกติได้ ซึ่งการศึกษาพิเศษจะช่วยให้เด็กบรรลุเป้าหมายนี้ได้

หลักสูตรและการเรียนการสอนควรเน้นเนื้อหาและจุดประสงค์ที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจนกระทั่งใกล้เคียงระดับปกติ หรือมีระดับเดียวกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน หลักสูตรจึงควรเน้นกระบวนการปรับพฤติกรรมเด็ก การสื่อความหมาย พฤติกรรมและทักษะทางสังคม ตลอดจนความรู้และทักษะทางวิชาการ ซึ่งมีขั้นตอนของการกำหนดจุดประสงค์ ดังนี้ (ผดุง อารยะวิญญู, 2542: 146)

1. ให้เด็กแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยความพึงพอใจ
2. ให้เด็กแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยความรู้สึกสำเร็จ
3. ให้เด็กมีการพัฒนาในทักษะการเรียนรู้
4. ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้
5. ให้เด็กนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ต่อไปได้

การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็กโดยทั่วไป หลักสูตรควรเน้นความสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การช่วยตนเอง

2. การสื่อความหมาย (การพูด ติดต่อกับผู้อื่น)
3. การพัฒนาทักษะด้านการเคลื่อนไหว
4. การพัฒนาทักษะทางสังคม
5. การพัฒนาทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ

การศึกษาพิเศษที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กออทิสติกได้รับความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ครูการศึกษาพิเศษหรือครูที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่ควรมียืดหยุ่นปฏิบัติที่เป็นหลักในการทำงานกับเด็กออทิสติก ดังนี้

1. เน้นจัดการเรียนการสอนจากส่วนที่เป็นจุดเด่นของเด็กออทิสติกก่อน แล้วส่วนที่เป็นจุดอ่อนหรือจุดด้อยของเขาจะพัฒนาตามขึ้นมา ส่วนใหญ่จะพบว่าเด็กออทิสติกมีจุดเด่นในด้านความจำ การรับรู้พื้นฐานที่รูปทรง ดนตรี และการเคลื่อนไหวทางกล้ามเนื้อใหญ่ จุดอ่อนของเด็กพบมากในด้าน ภาษา การพูด ความเข้าใจทางภาษา และทักษะสังคม ในประเทศญี่ปุ่น ครูจะจัดให้เด็กออทิสติกเน้นการทำกิจกรรมประจำวันจากจุดเด่นของเด็ก เช่น การต่อภาพ การออกกำลังกาย การปั่นจักรยาน และกิจกรรมพลศึกษา ซึ่งช่วยลดความวุ่นวายลงได้มาก และจะแฝงการสอนภาษาและการสื่อความหมายเข้าไปในกิจกรรมทางพลศึกษา

2. การวางแผนจัดกิจกรรมต้องเริ่มจากระดับความสามารถที่เด็กทำได้ แล้วค่อย ๆ เพิ่มทักษะที่จะสอนไปที่ละน้อย ทักษะที่จำเป็นต้องสอน เช่น ทักษะทางสังคม ภาษา และการสื่อความหมายนั้นครูอาจจัดเป็นชั่วโมงฝึกต่างหาก ซึ่งมีครูผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำและแก้ไขจุดอ่อนที่พบ เช่น ถ้าเด็กมีพฤติกรรมร้องไห้หรือกรี๊ดร้องทุกครั้งที่มีรถไฟวิ่งผ่านหน้ารถของเขา ครูอาจพบว่าวิธีแก้ไขควรให้เด็กมุ่งความสนใจไปทำงานทำบัญชีรายการที่เขาชอบ โดยมีสมุดบันทึกแบ่งเป็นหน้าขวาและหน้าซ้าย ให้เด็กขีดรอยคะแนนทุกครั้งที่มีรถไฟวิ่งผ่านหน้า และต้องหยุดรถที่เขาตั้งใจขีดในหน้าซ้ายของสมุด และถ้าไม่มีรถไฟวิ่งผ่านหน้าให้ขีดรอยในหน้าขวาของสมุด เมื่อรวมรอยขีดตลอดสัปดาห์ จะพบว่ารอยคะแนนในหน้าขวามีมากกว่า ในที่สุดก็จะพบว่าเหตุผลที่เขาได้ทราบและการสนใจต่อกิจกรรมทำรอยคะแนนในสมุดสามารถช่วยลดพฤติกรรมกรี๊ดร้องไปได้ เป็นต้น

ในการสอนภาษาและการพูด ครูควรพยายามตรวจสอบคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เด็กรู้จักแล้วใช้ลักษณะของประโยคที่ใช้และประเภทของคำที่ใช้ เพื่อนำมาพัฒนาการสอนทักษะการสื่อสารกับผู้อื่นต่อไป

3. ในการสอนทักษะทางสังคม ครูควรเลือกใช้เหตุการณ์จากชีวิตประจำและสถานการณ์รอบตัวมาเชื่อมโยงกับการรับรู้ทางสีหน้า ความรู้สึกและอากัปกริยาของบุคคล เช่น การฟังจากเสียงขณะโกรธ สนุก ตื่นเต้น ดุสีหน้าขณะดีใจ เสียใจ โกรธ สังเกตลักษณะการจัดห้อง โต๊ะเก้าอี้ อาหาร การแต่งกายของผู้คนในห้องว่าเป็นกิจวัตรประจำวันเช่นเดียวกับ การเรียนภาษาให้เด็กรับทราบ เหตุผล และพฤติกรรมที่ควรแสดงอย่างเหมาะสม (การรับรู้และการแสดงออก)

4. การเรียนการสอนที่จะเกิดผลแม่นยำเที่ยงตรงนั้น ต้องมีโครงสร้างและแบบแผนชัดเจนแน่นอน เช่นเดียวกับการทดสอบทางจิตวิทยา เด็กออทิสติกที่มีระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่า 50 ขึ้นไปจะสามารถเรียนเลข อ่าน และเขียนได้พอสมควร แต่ถ้าเชาวน์ปัญญต่ำกว่า 50 จะไม่สามารถเรียนตามหลักสูตรการศึกษาแบบปกติได้ จะเรียนได้ในระดับพื้นฐานของการอ่าน เขียน และเลขเท่านั้น ดังนั้น เด็กคนใดที่มีความสามารถทางภาษาดำ จึงควรเน้นการเรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันให้มากขึ้น เด็กที่ไม่มีภาษาพูดนั้นครูควรจัดการสอนการสื่อความหมายด้วย ภาษาท่าทางเช่นเดียวกับเด็กหูหนวกหรือภาษามือ (Sign Language) ซึ่งมีใช้ในประเทศไทย หรือใช้ระบบสื่อความหมายที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic System of Communication) ซึ่งใช้กับเด็กที่บกพร่องทางร่างกายขั้นรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กเรียนรู้คำศัพท์ที่ยาก ๆ บางคำมากขึ้นและเมื่อเด็กพัฒนาภาษาพูดได้ดีขึ้นแล้ว เขาก็เลิกใช้ภาษามือไปเองโดย ไม่ต้องวิตกว่าจะติดภาษามือ

5. ในการสอนอ่าน ครูควรสอนอ่านเป็นคำ ๆ โดยไม่ต้องสอนแจกรูปสะกดในกรณีของเด็กที่มีความสามารถทางภาษาดำกว่า 50 นอกจากนั้น ครูควรตรวจสอบความเข้าใจจากเนื้อหาภายหลังการอ่านด้วย ตรวจสอบคำต่าง ๆ ที่เคยอ่านได้แล้วจากหนังสือเล่มหนึ่งว่ายังอ่านได้หรือไม่เมื่อไปพบปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มอื่น ๆ

กระตุ้นให้เด็กออทิสติกมีความพอใจจากการอ่าน โดยอนุญาตให้เขาอ่านออกเสียงและอ่านแบบเก็บใจความจากเนื้อหา เลือกเนื้อหาให้เขาอ่านโดยคำนึงความสัมพันธ์กับการใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น อ่านสูตรเครื่องปรุงอาหารด้วยการใช้บัตรงาน บัตรคำสั่ง และให้เด็กฝึกทำอาหารควบคู่ไปกับการอ่านเครื่องปรุง ซึ่งทั้งนี้ยังช่วยให้ครูและนักเรียนได้สื่อสารไปด้วยกัน

การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับเด็กออทิสติกมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนาการของการเล่นกับหลักการในการสอนภาษาที่ควรคำนึง ดังนี้

พัฒนาการของการเล่น แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางภาษามี 3 ขั้นตอน คือ

1. การเล่นที่ใช้จินตนาการ (Imaginary Play)
2. การเล่นเลียนแบบ (Imitation)
3. การสนใจซึ่งกันและกันในระหว่างที่ต่างฝ่ายต่างทำกิจกรรมหรือเล่น โดยไม่มี

ภาษาพูด (Shared Attention)

การเล่นในเชิงสังคม แบ่งเป็น

1. การเล่นตามลำพังคนเดียว (Solitary) ต่างคนต่างเล่นของเล่นของตน
2. การเล่นในห้องเดียวกัน ต่างคนต่างเล่นไม่มีการพูดคุยกัน (Parallel Play)
3. การเล่นที่คนหนึ่งเล่น อีกคนนั่งมองด้วยความสนใจแต่ไม่เข้าไปเล่นด้วยกัน

(ON-Looker)

4. การเล่นด้วยกันเป็นกลุ่มเป็นวงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป (Cooperative Play) เกิดขึ้นในช่วงอายุประมาณ 4 ขวบ

อย่างไรก็ตาม เด็กออทิสติกส่วนใหญ่จะสามารถพัฒนาการเล่นในเชิงสังคมได้ถึงขั้น “เล่นตามลำพัง” เท่านั้น ถ้าจะให้เกิดพัฒนาการขั้น “เล่นด้วยกันเป็นกลุ่ม” ครูจะต้องช่วยเหลือเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เด็กจะพัฒนาได้ยากหรือง่ายเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ ระดับของสติปัญญาเด็กด้วย

หลักการสอนภาษา 7 ขั้น

1. ฝึกการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กอย่างรอบคอบ (จากการมองดู)
2. ฝึกการฟังและบอกคุณสมบัติหน้าที่ของสิ่งเหล่านั้น (อาจใช้การชี้ หยิบ และบอก)
3. เชื่อมโยงสิ่งของที่มีคุณสมบัติเหมือนกันหรือคล้ายกัน
4. จำแนกแยกแยะหรือจัดหมวดหมู่สิ่งของ
5. คาดเดาเหตุการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป
6. ให้เหตุผลเชิงอุปนัย หรือจากการสังเกตข้อเท็จจริง
7. ให้เหตุผลเชิงอนุมาน หรือใช้หลักการทั่วไปอธิบายเรื่องเฉพาะ

ในห้องเรียนนั้น การสอนภาษาเพื่อการสื่อความหมายเป็นความสำคัญอันดับแรกของเด็กออทิสติก การสอนภาษาครูต้องสอนให้เด็กได้ทราบสาระสำคัญหรือความคิดรวบยอด ใช้ภาษาอธิบายที่ง่าย กระชับรัดกุมและเหมาะสมกับวัยของเด็กแต่ละคน เนื้อหาที่เลือกมาสอนต้องไม่ยากเกินความสามารถของเด็ก และยึดหลักการสอนภาษา 7 ขั้นตามที่แนะนำไว้ข้างต้น

การเรียนรู้ร่วม

ครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก ตามปรัชญาการศึกษาของเด็กประเภทนี้ มุ่งหวังให้เด็กได้มีโอกาสเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ ซึ่งพ่อแม่ของเด็กสามารถมีส่วนร่วมในการฝึกเด็กให้มีความพร้อมก่อนเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ดังนี้ (เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2532: 7-9)

ทางด้านสังคม

เด็กออทิสติกจะไม่ค่อยเข้าใจการผูกมิตรกับผู้อื่น เล่นกับเพื่อนไม่เป็นบางคนจะใช้วิธีผลัก ตี หรือกัด ซึ่งเมื่อเข้าไปอยู่กับเด็กปกติแล้ว เด็กจะมองว่าเป็นเด็กเกเร ก้าวร้าว จึงจำเป็นที่ผู้ดูแลควรจะสอนวิธีการเล่นให้ถูกต้อง สอนให้เด็กรู้จักการให้ การรอคอย ควรจะเริ่มต้นจากการสอนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กภายในบ้าน สอนซ้ำ ๆ เป็นประจำทุกวัน เช่น ผมชื่อ... นามสกุล... ชื่อเล่นน้อง... คุณพ่อชื่อ... คุณแม่ชื่อ... คุณครูชื่อ... เพื่อนชื่อ... เมื่อผู้ดูแลพูดหรือสอนเด็กควรกระตุ้นเรื่องการสบตาให้มากที่สุด เด็กบางคนหูจะฟังที่เราพูด แต่จะก้มหน้าหลบตาให้มากที่สุด เด็กบางคนขี้อาย เวลาคนแปลกหน้าเข้ามาในห้องเรียน เด็กจะไม่ยอมทำอะไรเลย ก้มหน้าไม่พูด ไม่ทำกิจกรรม ทั้ง ๆ ที่ทำได้ เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลควรช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก โดยพาเด็กเข้าสังคมนอกบ้าน พบปะกับผู้อื่น ผู้ปกครองบางคนเห็นว่าลูกชนมากถ้าพาออกไปเที่ยวนอกบ้าน จะไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของลูกได้ นั้นเป็นความคิดที่ผิด เพราะควรได้รับการฝึกการเข้าสังคม ทานอาหารนอกบ้านหรือไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ บ้าง เด็กจะได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวตั้งแต่เล็ก และฝึกการควบคุมตนเอง อาจจะเริ่มระยะเวลาสั้น ๆ ก่อน แล้วค่อย ๆ เพิ่มเวลาให้นานขึ้น ผู้ดูแลต้องขยับถามและพูดกับเด็ก ซึ่งให้ดูสิ่งที่อยู่รอบกายจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและควรสอนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น บุคคลในครอบครัว มีใครบ้าง สอนง่าย ๆ โดยให้เด็กนั้นหยิบของไปส่งให้กับบุคคลนั้น ๆ ตามชื่อที่เราบอก เช่น “น้องจ๊อบหยิบดินสอไปให้อากบครับ” พร้อมกับมีการชี้หน้าจุดหมายที่จะให้เด็กไป การซ้ำ ๆ บ่อย ๆ เด็กก็จะเข้าใจ สอนให้รู้จักการทักทาย “สวัสดี” “ขอบคุณ” “ขอโทษ” สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ เช่น มีเด็กออทิสติกคนหนึ่งได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ แล้วแอบไปตีम्मนกลม่องของเพื่อนภายในชั้น ซึ่งใส่ไว้ในตะกร้าครั้งละ 2-3 กล่อง เพราะเด็กยังไม่เข้าใจสิ่งใดเป็นของตนเอง สิ่งใดเป็นของคนอื่น ทางโรงพยาบาลแนะนำให้ผู้ปกครองสอนเรื่องเวลาในการรับประทานอาหาร ถ้าไม่ถึงเวลารับประทานอาหาร ถึงแม้เด็กจะเรียกร้องอย่างไรก็ไม่ให้ และครูก็จะสอนในขณะที่ตีम्मนกลม่องทุกครั้ง ถ้าเด็กตีम्मนกลม่องของตนเองหมดแล้วจะเรียกร้องอย่างไรก็ไม่ให้อีก ระยะเวลาแรกเด็กจะหงุดหงิดมากเมื่อทำซ้ำ ๆ เป็นประจำ เด็กจะค่อย ๆ ปรับตัวได้

เด็กบางคนเป็นนักสำรวจ เมื่อเปลี่ยนสถานที่หรือโรงเรียน จะเดินหรือวิ่งไปตามห้องเรียนต่าง ๆ ควบคุมตนเองไม่ได้เนื่องจากเด็กยังไม่คุ้นเคยกับสถานที่ สังเกตได้จากในขณะเด็กเรียนในชั้นเรียนภายในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็กคุ้นเคย เด็กจะมีสมาธิและตั้งใจเรียนหนังสือได้ วิธีการที่จะช่วยก็คือ พาเด็กไปให้คุ้นเคยกับสถานที่ในช่วงที่ยังไม่เปิดเทอมหรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์

ทางด้านอารมณ์

เด็กออทิสติกมีการพัฒนาทางอารมณ์ค่อนข้างช้า บางคนค่อนข้างเอาแต่ใจตัวเอง ไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ชอบที่จะไปค้นของเล่น ไม่ยอมนั่งที่ เดินไปเดินมา อาจจะทำอะไรก็ทำ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ เมื่อถูกบังคับให้ทำตามกฎระเบียบ เด็กจะลงไปนอนดิ้น ร้องไห้แง ทำลายข้าวของ ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายครูหรือเพื่อน ผู้ดูแลจะต้องช่วยปรับแบบค่อยเป็นค่อยไป ดูสถานการณ์ในขณะนั้นเป็นหลัก ถ้าเห็นว่าสิ่งที่เด็กต้องการนั้นเป็นอันตรายก็ต้องแยกเด็กออกมาหรือห้ามเด็กทันที และที่สำคัญทุกคนที่ดูแลเด็กต้องปฏิบัติต่อเด็กเหมือนกันหมด ถ้าเด็กเรียกร้องความสนใจและอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นอันตราย ผู้ดูแลอาจจะใช้วิธีทำเป็นไม่สนใจก็ได้ ถ้าฝึกเด็กให้รู้จักควบคุมพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กเองได้ เด็กจะอยู่ที่ไหนก็สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้น ๆ ได้เร็ว

ทางการสื่อสาร

เด็กออทิสติกจะมีความบกพร่องทางการสื่อสารความหมายกับบุคคลอื่น บางคนยังไม่สามารถออกเสียงพูดเป็นคำที่มีความหมาย บางคนพูดได้แค่เป็นการพูดเลียนแบบแต่สามารถเข้าใจคำสั่งและทำตามได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลต้องช่วยให้เด็กเข้าใจความหมายของคำ รับฟังคำสั่งและทำตามได้ ฝึกซ้ำ ๆ เด็กจะมีความเข้าใจ ถ้าเด็กต้องการของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ปกครองต้องสอนให้เด็กรู้จักการพูดขอ การตอบรับเอา ก่อนที่จะให้ของที่เด็กต้องการ เริ่มจากสอนให้รู้จักสิ่งแวดล้อมง่าย ๆ รอบตัวที่เด็กพบเห็นอยู่ทุกวัน ถ้าเด็กยังพูดไม่ได้ ควรจะมีการสื่อสารง่าย ๆ ที่เด็กเข้าใจ เช่น สอนให้เด็กรู้จักเสื้อผ้า ของใช้ส่วนตัว เครื่องใช้ในครัวเรือน สัตว์เลี้ยง อาหารที่เด็กรับประทาน และสามารถหยิบได้ตามคำสั่ง และรู้จักขอเมื่อต้องการ เป็นต้น

ด้านช่วยเหลือตนเอง

บิดามารดาควรช่วยฝึกเด็กในเรื่องการแต่งกาย ฝึกให้ถอดกระดุมและใส่ อาจจะฝึกจากการใช้กระดุมเม็ดใหญ่ก่อนแล้วค่อยเปลี่ยนมาเล็กลงเท่ากระดุมที่ใช้ทั่วไป เน้นให้เด็กใส่

และถอดเสื้อผ้าเองมากกว่าที่ผู้ปกครองจะช่วยทำ แม้ว่าเด็กจะทำได้ช้า ผู้ปกครองอาจให้แรงเสริมโดยการชมเชยในพฤติกรรมที่ดี

ด้านการขับถ่าย ควรฝึกให้เป็นเวลา และฝึกให้รู้จักการใช้ห้องส้วม พาเด็กเข้าห้องน้ำที่โรงเรียนให้คุ้นเคย มีตัวอย่างเด็กออทิสติกที่ส่งเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ เด็กขับถ่ายรดกางเกงบ่อยมากทั้ง ๆ ที่เด็กบอกความต้องการและพูดโต้ตอบง่าย ๆ ได้ สาเหตุเพราะเด็กไม่สามารถถอดกระดุมเสื้อที่ติดกับกางเกงได้ ทำให้ไปห้องน้ำไม่ทัน ต้องกลับมาฝึกการใส่ถอดกระดุมที่โรงพยาบาลซ้ำอีก จนสามารถช่วยเหลือตนเองได้

การให้ความช่วยเหลือเด็กออทิสติก

วิธีการที่ใช้เพื่อช่วยเหลือเด็กออทิสติกมี 4 วิธีหลักดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา, 2537: 9 อ้างถึงใน พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 355)

1. วิธีทางจิตบำบัด (Psychotherapy)
2. วิธีการใช้ยาบำบัด (Medication)
3. วิธีพฤติกรรมบำบัด (Behavioral Therapy)
4. วิธีการการศึกษาพิเศษ (Special Education)

จากผลของวิจัยพบว่าวิธีทางจิตบำบัดยังไม่ประสบความสำเร็จในเด็กออทิสติกสำหรับวิธีการใช้ยาบำบัด เช่น การให้ยาประสาท Tranquillizer เพื่อลดความก้าวร้าว ยาที่ลดหรือระงับอาการซึมเศร้าในช่วงวัยรุ่น และยาลดอาการโรคลมชัก แต่การใช้ยาเพียงวิธีเดียวก็ไม่สามารถบำบัดรักษาเด็กออทิสติกได้

สำหรับวิธีพฤติกรรมบำบัดนั้นมีงานวิจัยที่ใช้กับเด็กออทิสติกพบว่า มีผลดีต่อเด็กมากในการพัฒนาทักษะด้านสังคม ภาษา การช่วยเหลือตนเอง การร่วมมือกับผู้อื่น ความก้าวร้าว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือด้วยวิธีการปรับพฤติกรรม (Behavioral Modification) ไม่ได้ช่วยให้อาการออทิสซึมหายไป หรือช่วยเด็กหายจากการเป็นออทิสซึม เพียงแต่ช่วยให้ผู้ปกครองของเด็กออทิสติกมีความอดทนต่อสภาวะออทิสซึม และช่วยในการดำรงชีวิตทางสังคมของเด็กอีกทางหนึ่งด้วย การใช้วิธีทางพฤติกรรมบำบัดหรือการปรับพฤติกรรมต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ แรงกายและแรงใจจากผู้ปกครองอย่างเต็มที่ เป็นระยะเวลาานานพอสมควร จึงจะประสบผลสำเร็จ

วิธีการการศึกษาพิเศษ เป็นการประยุกต์เทคนิคทางพฤติกรรมศาสตร์ และจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสถานการณ์ภายในชั้นเรียน เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการเกิด

การเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กออทิสติก จากผลการวิจัยพบหลักฐานที่ยืนยันแน่นอนว่าการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา โดยอาศัยจิตวิทยาทางการศึกษาและจิตวิทยาพัฒนาการแล้ว ประกอบกับการวางแผนจัดบทเรียนอย่างเป็นขั้นตอน เป็นลำดับจากง่ายไปหายากและค่อย ๆ เพิ่มความยากขึ้นทีละน้อย ซึ่งเรียกว่า วิเคราะห์งาน (Task Analysis) จะสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้กันอย่างเหมาะสมกับแต่ละคน

การจัดให้เด็กออทิสติกเรียนร่วมกับเด็กชั้นปกติด้วยความช่วยเหลือและนิเทศ การเรียนการสอนอย่างใกล้ชิดจากครูศึกษานิเทศก์ และผู้เชี่ยวชาญการศึกษาพิเศษจะทำให้เด็กออทิสติกมีโอกาสประสบความสำเร็จ และเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะช่วยให้เขาได้เรียนรู้ การอยู่ในสังคม กล่าวคือ พยายามควบคุมตนเองได้ดีขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ และแยกตัวออกจากสภาพแวดล้อมปกติให้น้อยลง

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลดีกับเด็กปัญญาอ่อน ก็สามารถนำมาปรับใช้กับเด็กออทิสติกได้เช่นกัน นอกจากนี้ การช่วยเหลือให้กำลังใจแก่ครอบครัวของเด็กออทิสติกก็จะเป็นการช่วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กออทิสติกให้เป็นชีวิตที่มีอิสระและลดภาระครอบครัวได้มาก

สำหรับครูและบุคลากรในโรงเรียน ต้องมีความรู้และเข้าใจในเรื่องของเด็กออทิสติก มีจิตใจที่เมตตาเห็นใจและต้องการจะให้ความช่วยเหลือ ต้องมีความอดทนในการที่จะช่วยเหลือ ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างเสริมทักษะใหม่ ๆ และให้การศึกษาศึกษาพิเศษตามความถนัดของเด็กแต่ละคน

เด็กออทิสติกส่วนใหญ่จะอยู่ไม่นิ่ง ซุกซนมาก สมาธิสั้น แยกตัว ไม่พูดถ้าไม่ได้รับการปรับพฤติกรรม และฝึกพูดให้สื่อสารติดต่อกับผู้อื่นได้ จะพบว่าเด็กกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว อาละวาด เอาแต่ใจตัวเอง ไม่พูด เด็กกลุ่มที่มีสติปัญญาดีสามารถเรียนได้ถึงระดับปริญญาแต่ก็ต้องยังได้รับการดูแลและมีที่ปรึกษาในระยะยาว ถ้ากลุ่มที่มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วย จำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวันด้วย และพบว่ามีถึง 40% ที่มีอาการลมชัก ดังนั้น เด็กออทิสติกจึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากทุกฝ่าย แต่เด็กที่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ตั้งแต่เด็กเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จะสามารถอยู่ในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติ

การสอนเด็กออทิสติกจะได้ผลหลังจากเด็กปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหามาแล้ว โดยนักบำบัดและจิตแพทย์ ครูและผู้ปกครองควรช่วยฝึกเด็กเพื่อให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ การแก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมที่เป็นปัญหามาก ได้แก่ พฤติกรรมที่เด็กซุกซน อยู่ไม่นิ่ง ไม่มีสมาธิและ

ไม่พูด ทั้ง 2 เรื่องนี้สำคัญและจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียก่อน จึงจะสามารถสอนสิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543: 34-36 อ้างถึงใน ผดุง อารยะวิญญู, 2542) กล่าวถึง วิธีสอนเพื่อช่วยเหลือเด็กออทิสติก ซึ่งครูประจำชั้นเรียนร่วมสามารถนำไปใช้ได้ ดังนี้

1. หากเด็กออทิสติกมีความบกพร่องขั้นรุนแรง การช่วยเหลือควรเป็นแบบตัวต่อตัว การเรียนร่วมจึงเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม เมื่อเด็กมีทักษะมากขึ้นจึงอาจพิจารณาให้เรียนร่วมได้

2. การสอนเด็กออทิสติก ควรเน้นทักษะที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะในการดำรงชีพรายวัน ภาษา ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ

3. ทักษะทางด้านภาษา ควรเน้นการรับรู้ทางด้านภาษา (Receptive Language) และการแสดงออกทางด้านภาษา (Expressive Language) ซึ่งอาจเริ่มต้นด้วยการฝึกให้แสดงออกทางภาษาในลักษณะที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนเสียก่อน

4. จัดกิจวัตรประจำวันให้เป็นระบบและดำเนินการตามเดิมทุกวัน หากมีการเปลี่ยนแปลงจะต้องบอกและอธิบายให้เด็กทราบอย่างชัดเจน

5. ใช้กระบวนการปรับพฤติกรรมควบคู่ไปกับการสอน

6. เลี่ยงหลักการลงโทษ การลงโทษบางอย่างอาจไม่เหมาะสมสำหรับเด็กประเภทนี้ แต่อาจทำให้กลับเลวร้ายยิ่งขึ้น อย่างน้อยควรเปลี่ยนเป็นการเสริมแรงแทนการลงโทษ

7. เนื่องจากเด็กออทิสติกจำนวนมาก มักเลียนแบบพฤติกรรมของเพื่อนที่มีอายุในวัยเดียวกัน การเรียนการสอนจึงควรให้เพื่อนเป็นแบบอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

8. เนื่องจากเด็กประเภทนี้มักขาดทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น การจัดการเรียนการสอนควรเน้นทักษะทางสังคมด้วยเช่นกัน

9. พยายามเปลี่ยนแหล่งสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดหรือส่งเสริมการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

10. เลือกใช้วิธีปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก

11. หากเด็กนั่งโยกตัวไปมาสมาธิในห้องเรียนหรือเมื่อหยุดประกอบกิจกรรมที่เด็กไม่สนใจ ครูหลายคนที่ไม่เข้าใจอยากสั่งเด็กหยุดพฤติกรรมนั้น หรือเพิกเฉยต่อพฤติกรรมนั้นเสีย วิธีดังกล่าวอาจไม่ทำให้เด็กหยุดพฤติกรรมโยกตัว ครูอาจเลือกใช้วิธีใหม่ เช่น เลือก

กิจกรรมที่เด็กสนใจ ซึ่งครูจะต้องมีข้อมูลก่อนว่าเด็กชอบอะไรบ้างและไม่ชอบอะไรบ้าง ครูอธิบายให้เพื่อนร่วมห้องเข้าใจและให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก

12. เด็กออทิสติกอาจกัดเด็กปกติ ซึ่งครูบางคนนำเด็กไปนอกห้องหรือลงโทษเด็ก ด้วยวิธีอื่นซึ่งอาจไม่ได้ผล ครูจึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญให้มาช่วยเหลือเด็กในบางเวลา หรืออาจให้เด็กออทิสติกเล็กลงนั่งเรียนกับเพื่อนที่เขาชอบ และสามารถสื่อสารกันรู้เรื่อง

13. เด็กออทิสติกบางคน อาจพูดตามหรือเลียนเสียงพูดของเด็กปกติ ครูจะต้องชี้แจงให้เด็กปกติเข้าใจว่าเขาไม่มีความประสงค์จะล้อเลียนเด็กปกติ แต่การพูดตามอาจเป็นลักษณะของเด็กประเภทนี้ และให้ใช้วิธีช่วยเหลือในข้อ 12

14. เด็กออทิสติกบางคนอาจเรียนรู้ช้า เด็กใช้เวลานานมากในการแสดงทักษะที่ง่าย ๆ ครูบางคนอาจลดจุดประสงค์ทางพฤติกรรมลง ลดเนื้อหาวิชาลง ซึ่งอาจทำให้เด็กสอบผ่านเกณฑ์ได้ง่ายขึ้น ความจริงแล้วครูอาจช่วยได้โดยการสื่อสารทางสายตา นั่นคือ ให้เด็กเรียนจากภาพประกอบวิดิทัศน์หรือแผ่นใส หรือครูอาจใช้ดนตรีประกอบการสอน

15. เด็กขาดสมาธิในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานะที่มีเสียงรบกวน ครูอาจให้เด็กงดร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม ครูอาจเลือกวิธีการอื่น เช่น ให้เด็กสวมหูฟังเพื่อป้องกันเสียงรบกวนหรือให้เด็กฟังเพลงจากเทปในกิจกรรมที่มีเสียงดนตรี

เพ็ญแข ลิมศิลา (2532: 104-109) กล่าวถึงหลักในการช่วยเหลือเด็กออทิสติกว่ามีจุดประสงค์สำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. การกระตุ้นเด็กออทิสติกอย่างเหมาะสม เพื่อให้พัฒนาการที่หยุดยั้งได้พัฒนาเป็นปกติตามวัย ซึ่งพ่อแม่จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อได้คำแนะนำจากแพทย์และพยาบาล และปฏิบัติต่อเด็กอย่างต่อเนื่อง พ่อแม่ของเด็กจะได้รับการช่วยเหลือเพื่อช่วยบรรเทาความเครียดและความวิตกกังวล และยอมรับในความผิดปกติของเด็กด้วย

2. การลดพฤติกรรมที่ผิดปกติของเด็กออทิสติกโดยใช้พฤติกรรมบำบัด และกิจกรรมอื่น ๆ ทดแทน

3. กระตุ้นให้เด็กออทิสติกได้เข้ากลุ่มในเด็กวัยเดียวกัน เพื่อพัฒนาทางด้านสังคมและอารมณ์

4. การฝึกให้เด็กพูดและสามารถสื่อความหมายทางภาษาได้ พูดโต้ตอบปฏิบัติตามคำสั่งได้

5. เด็กออทิสติกที่มีปัญหาทางด้านการนอน มีพฤติกรรมที่อยู่ไม่สุข ว่องไว ไม่อยู่นิ่ง หรือมีปัญหาทางด้านอารมณ์รุนแรงจนพยาบาลไม่สามารถฝึกหรือให้กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ แพทย์จะเป็นผู้ให้ยาด้วยความระมัดระวัง

6. การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กออทิสติก โดยการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเข้าจังหวะ ละครบ๊อบ ดนตรี การออกกำลังกาย ซึ่งนับว่าสำคัญมากสำหรับเด็กออทิสติก โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิไอสถานูเคราะห์ บริจาคสรวายน้ำอย่างดีเมื่อ พ.ศ. 2531

7. เด็กออทิสติกที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ดีขึ้นแล้ว และมีอายุอยู่ในวัยเรียนควรจัดให้เรียนในห้องเรียนการศึกษาพิเศษของโรงพยาบาลก่อน เพื่อให้เด็กได้มีทักษะทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อฝึกความพร้อมเบื้องต้นจึงส่งเรียนร่วมกับเด็กปกติต่อไป เด็กปกติจะเป็นแบบอย่างให้เด็กออทิสติกเป็นอย่างดี

เด็กออทิสติกที่ไม่เป็นปัญญาอ่อน ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมก่อนอายุ 4 ปี จะกลายเป็นบุคคลปัญญาอ่อนไปในที่สุด แต่ถ้าได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่ในวัยก่อน 4 ปีอย่างต่อเนื่อง ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เหมือนเด็กปกติที่มีคุณภาพต่อไป เด็กออทิสติกเป็นคนที่จิตใจบริสุทธิ์ พูดปกติไม่เป็น เป็นคนเหมือนไร้เดียงสา ถ้าเขาอยู่ในกลุ่มหมู่คนดีสอนเขาให้เรียนรู้แต่ในสิ่งที่ดีเขาก็จะเป็นคนดี ฉะนั้นผู้ทำการช่วยเหลือเขาควรนึกถึงคุณลักษณะของเด็กออทิสติกในข้อนี้ด้วย

ลักษณะการจัดการเรียนการสอน

หลังจากที่ได้มีการปรับพฤติกรรมที่มีปัญหาและเตรียมความพร้อมที่จะจัดให้ เข้าเรียนในโครงการเรียนร่วมแล้ว โรงเรียนสามารถจัดให้เด็กออทิสติกเข้าเรียนร่วมใน 2 ลักษณะตามความเหมาะสมดังนี้

1. จัดชั้นเรียนพิเศษ สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในระดับที่ต้องสอนโดยวิธีพิเศษ ซึ่งได้แก่

1.1 เด็กที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาบำบัดควบคู่ไปกับการเรียนการสอน

1.2 เด็กที่สามารถร่วมกิจกรรมการเรียน เช่น พลศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปศึกษา จริยศึกษา และการทำงานพื้นฐานอาชีพ

2. เรียนร่วมกับเด็กปกติเต็มเวลา โดยต้องมีครูการศึกษาพิเศษเตรียมนักเรียนเข้าเรียนร่วม โดยการส่งเข้าเรียนร่วมครั้งละวิชา เมื่อสามารถเรียนได้ดีแล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

จนสามารถเรียนร่วมได้ทุกวิชา แต่ต้องมีชั้นพิเศษและห้องเสริมวิชาการ ถ้าเด็กเรียนไม่ได้มีปัญหามาก อาจรับกลับมาห้องเรียนพิเศษ หรือห้องเสริมวิชาการ ครูจะต้องไม่ยึดเย็ดความรู้ให้แก่เด็ก ไม่บีบบังคับให้เรียนแต่ต้องหาวิธีสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย พยายามจูงใจให้ใช้ความพยายามให้เต็มความสามารถผู้ปกครองต้องช่วยให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือเด็กและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 349-359)

การจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ

โครงการเรียนสำหรับเด็กปัญญาเลิศ

เนื่องจากเด็กปัญญาเลิศเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่ควรเอาใจใส่และโรงเรียนควรจัดโครงการเรียนเป็นพิเศษให้แก่เด็กเหล่านี้เช่นเดียวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่น ๆ เพื่อให้เด็กปัญญาเลิศได้พัฒนาความฉลาดของตนอย่างเต็มที่ ถ้าโรงเรียนไม่ได้จัดโครงการพิเศษให้แก่เด็กเหล่านี้โดยปล่อยให้เรียนเนื้อหาวิชาที่มีความ ยากง่ายเหมือนกับเด็กระดับปกติธรรมดาแล้วสิ่งเรียนนั้นจะไม่ทำลายความสามารถของเด็กปัญญาเลิศ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน การปฏิบัติเช่นนี้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับโดยปริยายว่า เด็กปัญญาเลิศ ไม่มีลักษณะอะไรที่แตกต่างจากเด็กปกติธรรมดาหาได้นี้กว่าเด็กปัญญาเลิศนั้นแม้จะมีจำนวนน้อย แต่เมื่อเด็กเหล่านี้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต อาจเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ได้

โครงการเรียนสำหรับเด็กปัญญาเลิศในระดับประถมศึกษา ที่ครูใหญ่และคณะครูอาจจัดขึ้นในโรงเรียนของตน ได้แก่

1. โครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียน (Classroom Enrichment)

เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กปัญญาเลิศได้เรียนรู้และมีกิจกรรมใหม่ ๆ อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าเด็กปกติในชั้นเดียวกันเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาสมรรถภาพทางสมองอย่างเต็มที่ การเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 การเพิ่มพูนความรู้ในทางลึก (Enrichment in Depth) ซึ่งเป็นวิธีการจัดให้เด็กปัญญาเลิศได้เรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตรลึกซึ้งกว่าเด็กธรรมดาในชั้นเดียวกัน เช่น เด็กปัญญาเลิศในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อาจเรียนคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ หรือเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อาจเรียนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ การเพิ่มพูนความรู้

ในทางลึกลับบางทีก็เรียกว่า “การเพิ่มพูนความรู้ในแนวดิ่ง (Vertical Enrichment)” บางทีก็เรียกว่า “การเพิ่มพูนความรู้อย่างเข้มข้น (Intensive Enrichment)”

1.2 การเพิ่มพูนความรู้ในทางกว้าง (Enrichment in Breadth) การเพิ่มพูนความรู้ในทางกว้างเป็นวิธีการที่จัดให้เด็กปัญญาเลิศ มีโอกาสได้เรียนวิชาต่าง ๆ เป็นจำนวนมากกว่าเด็กอื่น ๆ การเพิ่มพูนความรู้แบบนี้เหมาะกับเด็กปัญญาเลิศในระดับมัธยมศึกษา มากกว่าเด็กปัญญาเลิศในระดับประถมศึกษา ตัวอย่างของการจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในทางกว้าง ได้แก่ การจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

การเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนมีส่วนดีดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่โรงเรียนเล็ก ๆ ไม่สามารถจะจัดชั้นพิเศษ (Special Class) หรือโครงการเร่งการเรียน (Acceleration Program) แก่เด็กปัญญาเลิศได้ การจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ก็ ยิ่งดีว่าการปล่อยให้เด็กปัญญาเลิศเรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตรซึ่งมีความยากง่ายพอ ๆ กับเด็กอื่น ๆ ในชั้น

2. การจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการจัดโครงการอื่น ๆ แก่เด็กปัญญาเลิศ เช่น ไม่จำเป็นต้องหาครูใหม่ แต่ใช้ครูคนเดิมนั้นแหละเป็นผู้สอนเด็กปัญญาเลิศในโครงการเพิ่มพูนความรู้ แต่ถ้าเป็นโครงการประเภทอื่นทางโรงเรียน จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น เช่น การจัดชั้นพิเศษสำหรับเด็กปัญญาเลิศทางโรงเรียนอาจต้องใช้ครูเพิ่มขึ้นและต้องใช้จำนวนห้องเรียนเพิ่มขึ้น เป็นต้น

3. การเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนทำให้เด็กปัญญาเลิศมีส่วนช่วยจูงใจให้เด็กอื่น ๆ ในชั้นให้เรียนได้ดีขึ้น หรือบางทีก็ช่วยครูอธิบายสิ่งที่เรียนให้เพื่อน ๆ ในชั้นของตนฟัง

4. ความเจริญเติบโตทางร่างกายและทางสังคมของเด็กปัญญาเลิศบางครั้งไม่ได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กับความสามารถทางสมองหรือความถนัดพิเศษของตน เด็กปัญญาเลิศจะไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวทางอารมณ์และสังคมถ้าโรงเรียนจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนให้ เพราะยังคงอยู่กับเพื่อน ๆ คนเดิมในชั้นเดิม

5. การจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นธรรมดาเป็นการสร้างคุณธรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กปัญญาเลิศ เพราะเด็กปัญญาเลิศยังคงเรียนรวมอยู่ในห้องเรียนที่มีนักเรียน ซึ่งมีความสามารถแตกต่างกันหลายระดับเช่นเดียวกับสภาพของสังคมประชาธิปไตยปกติทั่วไป

การเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนอาจมีส่วนเสียดังนี้

1. การเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนแม้จะเป็นสิ่งดี แต่บางครั้งอาจเป็นการบังคับให้เด็กปัญญาเลิศเรียนเนื้อหาวิชาเดียวกับเด็กที่มีความฉลาดปานกลางและเด็กเรียนช้า เด็กปัญญาเลิศอาจเบื่อการเรียน เพราะไม่ได้เรียนจนเต็มความสามารถของตน ขณะเดียวกันเด็กเรียนช้าก็อาจมีข้อข้องคับใจ (Frustration) เพราะไม่สามารถเรียนทันเพื่อน ๆ ในชั้น

2. ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนแสดงความคิดเห็นว่าการสร้างคุณธรรมทางประชาธิปไตยนั้น ไม่จำเป็นต้องอาศัยการจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมที่บ้านและในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กปัญญาเลิศได้พัฒนาทัศนคติทางสังคมดีอยู่แล้ว

3. บางคนกล่าวว่าเด็กปัญญาเลิศซึ่งอยู่ในกลุ่มเด็กที่มีความสามารถระดับปานกลาง มักจะมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถเหนือคนอื่น (Sense of Superiority) แต่ถ้าเด็กปัญญาเลิศต้องเรียนแข่งกับเด็กปัญญาเลิศ จะทำให้เด็กปัญญาเลิศมองเห็นความสามารถและจุดบกพร่องของตนเองได้ดีขึ้น

4. ส่วนเสียที่สำคัญของการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นก็คือ เป็นภาระที่หนักแก่ครูที่จะต้องใช้เวลาในการคัดเลือกเด็กปัญญาเลิศเองและจะต้องรู้จักปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรให้เหมาะสมแก่เด็กปัญญาเลิศ ถ้าครูไม่มีเวลาไม่รู้จักตัดแปลงและปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตร และถ้าไม่ได้รับการฝึกอบรมมาทางนี้โดยตรง โครงการเพิ่มพูนความรู้ที่จัดขึ้นอาจไม่ได้ให้ประโยชน์อะไรแก่เด็กปัญญาเลิศเลย

วิธีการที่จะพิจารณาว่าโรงเรียนได้จัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียนถูกต้องแล้วหรือยังนั้น อาจใช้วิธีสังเกตดังนี้

1. ครูประจำชั้นแต่ละคนได้ดำเนินการคัดเลือกเด็กปัญญาเลิศในชั้นของตนแล้วหรือยัง ทราบไหมว่าเด็กคนใดมีความฉลาดหรือถนัดในวิชาใดเป็นพิเศษ และการจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ย่อมจะสมบูรณ์แบบไม่ได้ ถ้าโครงการเช่นนี้จัดทำเฉพาะครูบางคนเท่านั้น เด็กปัญญาเลิศอื่น ๆ ในโรงเรียนควรได้รับความช่วยเหลือในการเพิ่มพูนความรู้เช่นเดียวกัน

2. ครูประจำชั้นแต่ละคนรู้จักตัดแปลงเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับเด็กปัญญาเลิศแต่ละคนในชั้นของตนหรือไม่

3. โรงเรียนมีใครเป็นผู้รับผิดชอบในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการหรือไม่ บุคคลซึ่งมีหน้าที่ให้คำแนะนำดังกล่าว อาจช่วยเหลือครูในการคัดเลือกเด็กปัญญาเลิศสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามโครงการ เสนอแนะข้อคิดเห็นและช่วยเหลือในเรื่องวัสดุอุปกรณ์บางอย่างระหว่างการดำเนินงานตามโครงการ

2. โครงการเร่งการเรียนรู้ (Acceleration Program)

คนทั่วไปเข้าใจว่าการเร่งการเรียนรู้ (Acceleration) คือ การให้นักเรียนข้ามชั้นไปเรียนที่สูงขึ้น (Grade Skipping) อย่างเช่นเด็กปัญญาเลิศชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อาจข้ามชั้นไปเรียนในชั้นปีที่ 3 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ข้ามไปเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ความเข้าใจเช่นนี้ไม่ถูกต้องนัก ความจริงนั้นโครงการเร่งการเรียนรู้เป็นโครงการที่จัดขึ้น เพื่อช่วยให้เด็กปัญญาเลิศได้เรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตรด้วยอัตราที่เร็วกว่าเด็กอื่น ๆ เช่น เด็กธรรมดาต้องเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นเป็นเวลา 4 ปี แต่เด็กปัญญาเลิศซึ่งอยู่ในโครงการเร่งการเรียนรู้ของโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งอาจใช้เวลาเรียนเพียง 2-3 ปี เท่านั้น

โครงการเร่งการเรียนรู้มีส่วนดีและส่วนเสียตามความเห็นของผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ดังต่อไปนี้

ส่วนดี ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการจัดโครงการเร่งการเรียนรู้ให้แก่เด็กปัญญาเลิศแสดงความเห็นว่า

1. การเร่งการเรียนรู้ทำให้เด็กปัญญาเลิศเรียนจบหลักสูตรระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับปริญญาตรีเร็วขึ้น ทำให้มีเวลาสำหรับการเรียนชั้นปริญญาโทและปริญญาเอกมากขึ้น ทำให้ออกไปประกอบอาชีพเร็วขึ้น

2. การเร่งการเรียนรู้มีส่วนช่วยลดปัญหาการปรับตัวทางสังคมและทางอารมณ์ของเด็กปัญญาเลิศ เพราะเด็กปัญญาเลิศไม่ต้องเรียนอยู่ในกลุ่มซึ่งความสามารถทางสมองของตนเองไม่ได้ถูกท้าทาย อันเป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์และทางสังคม เกิดความเบื่อหน่ายเกียจคร้านและไม่รักเรียน

3. การเร่งการเรียนรู้ช่วยลดนิสัยเกี่ยวกับความคิด และนิสัยในการศึกษา (Thinking and Study Habits) ที่ไม่ดี

ส่วนเสีย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยในการจัดโครงการเร่งการเรียนรู้มีความเห็นว่า

1. เด็กปัญญาเลิศที่อายุยังน้อยย่อมเสียเปรียบ เมื่อจะต้องไปเรียนแข่งกับเด็ก ที่โตกว่าในบางวิชา อาจมีผลต่อแรงกดดันทางอารมณ์ของเด็ก

2. เด็กที่มีอายุสมอง (Mental Age) สูงแต่อายุทางปฏิทิน (Chronological Age) น้อย อาจจะมีปัญหาทางการเรียนรู้เด็กที่มีอายุสมองขนาดเดียวกันแต่มีอายุทางปฏิทินมากกว่าไม่ได้ เช่น เด็กอายุ 8 ขวบ ที่มีอายุสมอง 12 ขวบ อาจจะมีปัญหาการเรียนไม่ได้ดีเท่าเด็กอายุ 12 ขวบ แต่มีอายุสมอง 12 ขวบ

3. การเร่งการเรียนรู้ อาจทำให้เด็กปัญญาเลิศไม่ได้เรียนเนื้อหาวิชาบางตอนในหลักสูตรซึ่งเด็กทุกคนควรจะเรียน

4. คนทั่วไปคิดว่า การเร่งการเรียนรู้ นั้นช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างความสามารถทางสมองของเด็กเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันเป็นการแยกเด็กปัญญาเลิศออกจากเพื่อนที่มีอายุรุ่นเดียวกันเมื่อต้องไปเรียนร่วมกับเด็กที่มีอายุมากกว่า อาจมีปัญหากับการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนใหม่

5. การเร่งการเรียนรู้ เป็นการลดจำนวนปีซึ่งเด็กปัญญาเลิศระดับชั้นประถมศึกษาควรจะอยู่กับครูที่มีความชำนาญในการสอนเด็กชั้นประถมศึกษาโดยเฉพาะ แต่เป็นการเร่งให้เด็กปัญญาเลิศไปอยู่กับครูหรืออาจารย์ในระดับมัธยมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้าใจและมีความชำนาญในการสอนเด็กได้โดยเฉพาะ จะทำให้ขาดประสบการณ์บางอย่างที่ควรได้รับในการเรียนระดับประถมศึกษาไปตามลำดับขั้น

โครงการเร่งการเรียนรู้สำหรับเด็กปัญญาเลิศที่อาจจัดขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาได้แก่

2.1 โครงการรับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนให้เร็วขึ้น (Early School Admission) เป็นโครงการที่จัดให้เด็กปัญญาเลิศเข้าเรียนในชั้นอนุบาล หรือชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งให้เร็วขึ้น เช่น เด็กปัญญาเลิศอายุ 2 ½ ถึง 3 ขวบ อาจเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นอนุบาลปีที่หนึ่ง ซึ่งมีอายุระหว่าง 3 ½ ถึง 5 ½ ขวบ หรือเด็กปัญญาเลิศอายุ 4-5 ขวบ แต่มีความสามารถเท่ากับเด็กอายุ 6-7 ขวบ ก็อาจรับเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้

ถ้าจะส่งเสริมเด็กปัญญาเลิศ อาจรับเด็กปัญญาเลิศในเข้าเรียนในชั้นอนุบาลหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้อายุสมองเป็นเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น เด็กปัญญาเลิศที่มีอายุสมอง 6-7 ขวบ ก็อาจรับให้เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้

ผลดีของการจัดโครงการเรียนแบบนี้ก็คือเป็นการประหยัดเวลาในการศึกษาของเด็กปัญญาเลิศ และทำให้เด็กปัญญาเลิศสามารถจะทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้เร็วกว่าการให้เรียนตามโครงการปกติ บางคนกล่าวว่าการเร่งให้เด็กเรียนตั้งแต่อายุน้อยเกินไปนั้นไม่ดี

อาจมีผลทำให้เด็กกลายเป็นผู้ที่เรียนหนังสือไม่ได้ดี เมื่อเด็กเรียนในระดับสูง โดยมีความเชื่อว่าการเร่งการเรียนรู้ตั้งแต่อายุน้อยมีส่วนทำให้สมองเกิดความล้า แต่ตามความจริงที่ปรากฏจากการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยาว่าการเร่งการเรียนรู้สำหรับเด็กปัญญาเลิศแบบนี้ไม่มีผลเสียต่อเด็กตามที่บางคนเข้าใจ จากหลักฐานการวิจัยในต่างประเทศ พบว่า

เด็กปัญญาเลิศที่อยู่ในโครงการเข้าเรียนให้เร็วขึ้น (Early School Admission) ในชั้นอนุบาล โดยใช้อายุสมองเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก จะมีประวัติในการเรียนดีมาตลอด จนถึงชั้น ม.ศ. 1 หรือสูงกว่านั้น เด็กเหล่านี้มีผลการเรียนดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นที่มีอายุมากกว่า แม้แต่ในระดับมหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน เด็กเหล่านี้ยังมีผลการเรียนดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นที่มีอายุมากกว่า

2.2 การข้ามชั้น (Grade Skipping) เป็นโครงการที่โรงเรียนจัดให้เด็กปัญญาเลิศเลื่อนขึ้นไปเรียนในชั้นที่สูงกว่าชั้นที่กำลังเรียนอยู่ โดยไม่ต้องคอยเวลาให้เรียนจบในชั้นที่เรียนอยู่เสียก่อน เป็นการประหยัดเวลาในการเรียนของเด็กปัญญาเลิศได้อีกวิธีหนึ่ง การเร่งการเรียนแบบนี้อาจประสบปัญหาเรื่องความต่อเนื่องของเนื้อหาวิชาในหลักสูตรของชั้นที่เด็กปัญญาเลิศกำลังเรียนอยู่ กับชั้นที่เด็กปัญญาเลิศจะเลื่อนขึ้นไปเรียนหรือชั้นที่ข้ามไม่ได้เรียน ถ้าโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้ เด็กปัญญาเลิศก็จะไม่ประสบปัญหาเรื่องการขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาระหว่างชั้นเรียนทั้งสอง

2.3 การจัดโครงการให้เด็กได้เรียนตามความสามารถของตน (Tele - scoping Grade) เนื่องจากการข้ามชั้นของเด็กทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องในความรู้ของชั้นที่กำลังเรียน และชั้นที่กำลังจะเลื่อนขึ้นไปเรียน โรงเรียนบางแห่งในต่างประเทศจึงแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดโครงการให้เด็กปัญญาเลิศเรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตรแบบเดียวกับเด็กธรรมดา แต่ให้ใช้เวลาการเรียนน้อยลง เช่น การจัดโรงเรียนแบบไม่มีชั้น (Non-Graded School) เป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดโครงการเร่งการเรียนสำหรับเด็กปัญญาเลิศดังกล่าวข้างต้น การจัดโรงเรียนแบบไม่มีชั้นจะทำให้เด็กที่มีความสามารถแตกต่างกันเรียนหลักสูตรเดียวกันจบในเวลาที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตรชั้นประถมศึกษาของไทยกำหนดระยะเวลาที่ต้องเรียนให้จบภายใน 4 ปี เด็กปัญญาเลิศใช้เวลาเรียน 1-2 ปี เด็กที่มีความสามารถปานกลาง อาจใช้เวลาเรียน 4 ปี เด็กเรียนช้าอาจใช้เวลา 5 ปี เป็นต้น

3. การจัดโครงการแบบมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาแก่ครูประจำชั้น (Consultant with Regular Classroom Teacher)

โดยมากโรงเรียนใหญ่ ๆ ในต่างประเทศจะจ้างผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กปัญญาเลิศมาช่วยเหลือครูประจำชั้น ดัดแปลงเนื้อหาวิชาสำหรับสอนเด็กปัญญาเลิศ ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะทำงานกับครูอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาที่กำหนดในโครงการ

4. การจัดให้มีครูเดินสอน (Itinerant Teacher)

เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยทางโรงเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความชำนาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มาสอนเด็กปัญญาเลิศในโรงเรียนของตนตามเวลาที่กำหนด เช่น ทางโรงเรียนอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์มาสอนเด็กปัญญาเลิศในโรงเรียนของตน โดยผู้สอนไม่ต้องประจำอยู่ในโรงเรียนตลอดเวลา

5. การจัดให้เด็กปัญญาเลิศเรียนแยกกับเด็กอื่นบางวิชาและบางเวลา (Partial Segregation or Modified Special Class)

การจัดโครงการแบบนี้เด็กปัญญาเลิศยังคงเรียนอยู่กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนธรรมดา แต่บางเวลาต้องแยกไปเรียนบางวิชารวมกับเด็กปัญญาเลิศด้วยกันในอีกห้องเรียนหนึ่ง หรือบางทีก็แยกไปเรียนกับครูพิเศษเฉพาะวิชาหนึ่งตามเวลาที่กำหนดในโครงการเรียนเฉพาะเด็กปัญญาเลิศแต่ละคน

6. การจัดชั้นพิเศษ (Special Class)

การจัดชั้นพิเศษ เป็นการจัดให้เด็กปัญญาเลิศที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน และมีความสามารถพอ ๆ กัน ให้ได้เรียนรวมอยู่ในชั้นเดียวกันเป็นพิเศษในโรงเรียนปกติ โดยแยกออกมาจากชั้นธรรมดา ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งไม่จำเป็นจะต้องรับเฉพาะเด็กปัญญาเลิศในโรงเรียนของตนเท่านั้น แต่อาจรับเด็กปัญญาเลิศจากโรงเรียนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงให้มาเรียนด้วยกันได้ การสอนเด็กปัญญาเลิศในชั้นพิเศษนั้นโรงเรียนอาจจัดโครงการเพิ่มพูนความรู้ในชั้นเรียน (Classroom Enrichment) หรือโครงการเร่งการเรียนรู้ (Acceleration Program) ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ความพร้อมของโรงเรียนว่าสามารถจัดโครงการประเภทใดได้บ้าง

การจัดชั้นพิเศษนั้นมีส่วนเสียตามความเห็นของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านที่มีความเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ส่วนดี ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการจัดชั้นเรียนพิเศษมีความเห็นว่า

1. เนื่องจากมาตรฐานการเรียนรู้ในชั้นพิเศษสูงกว่าในชั้นธรรมดา ซึ่งมีเด็กที่มีความสามารถทางสมองแตกต่างกันหลายระดับ
2. การเรียนในชั้นพิเศษ ย่อมมีโอกาสส่งเสริมให้เด็กปัญญาเลิศได้พัฒนานิสัยในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าให้เรียนรวมกับเด็กซึ่งมีความสามารถ แตกต่างกันหลายระดับ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้เด็กปัญญาเลิศกลายเป็นคนเกียจคร้านดูถูกการเรียน ทำอะไร หยิบหย่งและปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยมิได้ทำอะไร

3. เมื่อเด็กปัญญาเลิศบางกลุ่มที่มีความสามารถไม่แตกต่างกันมากนัก ทำให้สะดวกแก่ครูที่จะสอนเนื้อหาวิชาได้กว้างขวางและลึกซึ้งกว่าการเรียนในชั้นธรรมดา

4. เพราะกลุ่มของเด็กปัญญาเลิศบางกลุ่มที่มีความสามารถไม่แตกต่างกัน (Homogeneous Group of Gifted Pupils) และสามารถเรียนไปได้เร็วพอ ๆ กัน จะทำให้ครูมีโอกาสส่งเสริมให้เด็กปัญญาเลิศมีกิจกรรมในทางสร้างสรรค์ได้มากขึ้น

5. การจัดชั้นพิเศษทำให้โรงเรียนมีเวลาเพียงพอที่จะส่งเสริมให้เด็กปัญญาเลิศมีประสบการณ์ในการเรียนนอกโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ เช่น การไปชมโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่ง สำนักงานหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

6. เนื่องจากชั้นพิเศษมีแต่เด็กปัญญาเลิศทุกคน ย่อมมีส่วนทำให้เด็กปัญญาเลิศสนใจกันเองในเรื่องการเรียน ทำให้เด็กปัญญาเลิศมีแนวโน้มที่จะสำรวจความคิดใหม่ ๆ ในเชิงวิจารณ์และทำงานตามโครงการที่ได้ทำการทดลองแล้ว

7. การจัดให้เด็กปัญญาเลิศอยู่ในชั้นพิเศษด้วยกัน ย่อมทำให้เด็กปัญญาเลิศได้พัฒนาความนึกคิดที่ต้องเกี่ยวข้องกับตัวของเขาเอง จากการวิจัยพบว่า เด็กปัญญาเลิศมักจะเลือกคนที่มีความฉลาดพอ ๆ กันเป็นเพื่อนจึงสะท้อนให้เห็นว่าความนึกคิดเกี่ยวกับตัวเอง (Self Concept) ของเด็กปัญญาเลิศสัมพันธ์กับบุคคลที่เขาจะเกี่ยวข้องต่อไปตลอดชีวิต การเรียนในชั้นพิเศษ เด็กปัญญาเลิศมักจะมองตัวเองในทางที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีความสามารถพอ ๆ กันกับตน ดังนั้น การอยู่ในชั้นพิเศษทำให้เด็กปัญญาเลิศสามารถประเมินจุดอ่อนและจุดเด่น ของตนได้ใกล้ความจริงกว่าการเรียนรวมกับเด็กอื่นในชั้นธรรมดา

8. มีหลักฐานการวิจัยบางอย่างแสดงให้เห็นว่า เด็กปัญญาเลิศที่เรียนรวมกับเด็กธรรมดาในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา มักมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย แต่ชั้นพิเศษจะช่วยส่งเสริมให้เด็กปัญญาเลิศมีนิสัยในการเรียน (Study-Habits) และได้พัฒนาการเรียนให้ได้มาตรฐานขั้นสูงตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และอาจจะไม่ประสบปัญหาการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย

9. การจัดชั้นพิเศษแก่เด็กปัญญาเลิศสะดวกแก่โรงเรียนในการหาครูที่มีความชำนาญพิเศษมาสอนโดยเฉพาะ เพราะครูในโรงเรียนหนึ่ง ๆ นั้นมีความสามารถในการสอนแตกต่างกันบางคนถนัดสอนเด็กเก่ง บางคนถนัดสอนเด็กที่มีความสามารถปานกลาง บางคนถนัดสอนเด็กเรียนช้า

10. การจัดชั้นพิเศษเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตย ในการให้การศึกษา (Democratic in Education) ที่กล่าวว่า “เด็กทุกคนควรจะมี

โอกาสเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาความต้องการและความสามารถของตนอย่างเต็มที่” แต่ชั้นที่มีเด็กซึ่งมีความสามารถหลายระดับย่อมมีโอกาสน้อยที่จะสอดคล้องกับความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยในการให้สอดคล้องกับความหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยในการศึกษาดังกล่าว

ส่วนเสีย ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดชั้นพิเศษมีความเห็นว่า

1. การจัดชั้นพิเศษแก่เด็กปัญญาเลิศเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย เพราะทำให้เกิดการแบ่งชั้นในทางการศึกษา ตามหลักประชาธิปไตยชั้นเรียนหนึ่ง ๆ ควรจะมีเด็กที่มีความสามารถหลายระดับการได้เรียนร่วมกับเด็กที่มีความสามารถปานกลางและเด็กอ่อน เด็กปัญญาเลิศมีโอกาที่จะเรียนรู้และเคารพในคุณค่าของแต่ละคนเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กปัญญาเลิศจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในสังคมปกติ ซึ่งมีความสามารถแตกต่างกันหลายระดับ ดังนั้น การจัดชั้นพิเศษแก่เด็กปัญญาเลิศโดยเฉพาะจึงขัดกับหลักความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของเด็ก

2. การจัดชั้นพิเศษแก่เด็กปัญญาเลิศอาจทำให้เด็กฉลาดมองตัวเองว่าเก่งกว่านักเรียนคนอื่น และมักจะถูกเหยียดหยามเด็กอื่นว่าต่ำต้อยกว่าตน (Snobbery) อาจเป็นเหตุทำให้เด็กปัญญาเลิศมีปมแค้นและเด็กอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้อยู่ในชั้นพิเศษมีปมด้อย

3. การแยกเด็กปัญญาเลิศออกจากเด็กอื่น ๆ อาจมีอันตรายในแง่ที่ว่าเด็กปัญญาเลิศด้วยกันอาจมีการแข่งขันกันมากเกินไป ครูอาจให้เด็กปัญญาเลิศทำงานมากเกินไปจนมีผลทำให้เด็กขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร ถ้ามีการแข่งขันกันมากเกินไปในด้านการเรียน การร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรย่อมน้อยลง อาจทำให้เด็กปัญญาเลิศที่สู้คนอื่น ๆ ไม่ได้ในเรื่องอื่นเกิดความท้อถอยมากกว่าจะเป็นการจูงใจให้เด็กปัญญาเลิศทำงานทุกด้านอย่างเต็มที่

4. การจัดชั้นเรียนพิเศษอาจมีส่วนทำให้เด็กที่มีความสามารถปานกลางและเด็กเรียนอ่อนในชั้นอื่นขาดการจูงใจในเรื่องการเรียนให้ดีขึ้น และอาจเกิดความน้อยใจว่าโรงเรียนส่งเสริมแต่ชั้นพิเศษสำหรับเด็กปัญญาเลิศ

7. การจัดโรงเรียนพิเศษสำหรับเด็กปัญญาเลิศ (Special Schools for Gifted Children)

โดยรับเด็กที่มีคะแนนการเรียนสูงระดับที่ 1 ที่ 2 เข้าเรียน หรือพิจารณาจากระดับสติปัญญาตั้งแต่ 130 ขึ้นไป และมีคะแนนจากแบบทดสอบความสัมฤทธิ์สอดคล้องกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งมีอายุรุ่นเดียวกันและเพศเดียวกัน นอกจากนี้เด็กเหล่านี้ต้อง

มีวุฒิภาวะทางสังคมและอารมณ์สูง การแบ่งกลุ่มในชั้นคำนึงถึงอายุปฏิทิน (Chronological Age) จำนวนนักเรียนในชั้นมีระหว่าง 15-25 คน โครงการพิเศษที่จัดคือโครงการเพิ่มพูนความรู้

โครงการเพื่อช่วยเหลือเด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำ

เด็กปัญญาเลิศบางคนมีความสำเร็จในการเรียนต่ำเมื่อเทียบกับเด็กปัญญาเลิศคนอื่น ๆ แล้ว เขาควรจะมีความสำเร็จในการเรียนสูงกว่าที่เป็นอยู่ เด็กพวกนี้คือเด็กฉลาดที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำ ครูมักพบเสมอว่าเด็กบางคนมีท่าทางฉลาด แต่ปรากฏว่า ผลการเรียนของเขาไม่ดีเท่าที่ควร เพราะมีสาเหตุเกิดจากสิ่งแวดล้อมทางบ้าน และในสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ จนเป็นเหตุทำให้เด็กเหล่านี้มีความสำเร็จในการเรียนต่ำทางโรงเรียนอาจจัดโครงการช่วยเหลือให้เด็กเหล่านี้มีความสำเร็จในการเรียนดีขึ้นได้ดังต่อไปนี้

1. การจัดบริการให้คำปรึกษาหารือ (Counseling Service)

การให้คำปรึกษาหารือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กปัญญาเลิศซึ่งมีความสำเร็จในการเรียนต่ำได้ผลการเรียนดีขึ้น ถ้าโรงเรียนมีครูแนะแนวก็อาจให้ครูแนะแนวทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่เด็ก ถ้าไม่มีครูแนะแนวโรงเรียนก็อาจให้ครูประจำชั้นทำหน้าที่เป็น ครูแนะแนว แต่วิธีการให้คำปรึกษาหารืออาจใช้การให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Counseling) การให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่ม (Group Counseling) หรืออาจใช้วิธีการพูดให้เด็กเกิดแรงจูงใจภายใน ก็อาจมีผลทำให้เด็กพยายามที่จะเรียนให้มีความสำเร็จเหมาะสมกับศักยภาพที่ตนมีอยู่ได้ การศึกษาพบว่า วิธีการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแก่เด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำ ได้ผลดีกว่าวิธีการให้คำปรึกษาหารือแบบอื่น ในประเทศไทยถ้าได้มีการศึกษาวิธีการให้คำปรึกษาหารือแก่เด็กเหล่านี้ ผลอาจแตกต่างจากการศึกษาของบุคคลทั้งสองดังกล่าวก็ได้ เพราะประเทศไทยมีวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ดังนั้นบุคลิกลักษณะของเด็กไทยกับเด็กอเมริกันจึงแตกต่างกัน เด็กไทยอาจไม่ค่อยชอบแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ถ้าจัดให้มีการให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มเด็กปัญญาเลิศอาจไม่แสดงความคิดเห็นให้ทราบวิธีการให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลอาจจะได้ผลดีกว่า

2. การจัดชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมให้มีความสำเร็จในการเรียนดีขึ้น (Classroom Modification) อาจจัดได้ดังนี้

2.1 จัดให้เด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำด้วยกันเรียนอยู่ในชั้นพิเศษด้วยกัน ขณะเดียวกันโรงเรียนควรพยายามให้เด็กเหล่านี้ได้เรียนบางวิชาที่ทำคะแนน

ไม่ได้ติดกับครูที่สอนดีมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กเหล่านี้ ครูจะต้องมีโอกาช่วยเด็กแก้ปัญหาส่วนตัวและปัญหาการเรียนของเด็กด้วย วิธีการจัดชั้นแบบนี้อาจมีผลทำให้การเรียนของเด็กดีขึ้น

2.2 จัดให้เด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำเรียนร่วมกับเด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนสูง โดยผู้มีความรู้เรื่องเด็กปัญญาเลิศคอยให้ความช่วยเหลือแก่ครู การจัดชั้นแบบนี้จะทำให้เด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนสูงมีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกิดภายในตัวเด็กปัญญาเลิศที่มีความสำเร็จในการเรียนต่ำให้เรียนได้ดีขึ้น และทัศนคติต่อพ่อแม่ของตนในทางที่ไม่ดีอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางดีได้

การจัดโครงการแบบใดก็ตามโรงเรียนจะต้องพิจารณาโดยรอบคอบ และเตรียมการให้พร้อม โดยเฉพาะการคัดเลือกและฝึกอบรมครู

หลักการสอน

วาริ ธีระจิตร (2531: หน้า 137-138) กล่าวถึง การสอนเด็กปัญญาเลิศว่า เด็กปัญญาเลิศจะมีความสามารถสูงในการเรียนรู้เกือบทุกด้าน หากครูเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมตั้งแต่ต้นแล้ว เด็กจะพัฒนาความสามารถของตนเองไปได้สูงสุดเต็มกำลังความสามารถ หากครูใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสมกับเด็กก็มีส่วนที่จะไปทำลายความสามารถของเด็กทางหนึ่งได้เหมือนกัน

1. เด็กปัญญาเลิศเรียนเร็วกว่าเด็กปกติ การสอนจึงไม่ควรสอนซ้ำในเรื่องเดิม กระตุ้นให้เด็กใช้สามัญสำนึก ฝึกให้เด็กมีเหตุผลและเน้นให้สนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวให้มากที่สุด การฝึกทักษะต่าง ๆ ควรใช้เวลาสั้น ๆ ใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการฝึก พยายามอย่าให้มองเห็นว่าเป็นการย่ำ ซ้ำและทบทวนมากจนเกินไป

2. การสอนเด็กปัญญาเลิศ ควรเน้นให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และให้จับแนวคิดของสิ่งต่าง ๆ เอง ให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบเป็นสิ่งที่ต้องการด้วยตนเอง

3. ในการสอนควรเปิดโอกาสให้เด็กปัญญาเลิศได้วิเคราะห์สิ่งที่เรียนก่อนที่จะสรุปหาคำตอบ เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

4. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทั้งทางด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนมาก ๆ โดยเฉพาะในเรื่องการอธิบายและอภิปรายในชั้นเรียน

5. ควรเน้นให้เด็กรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่ และให้สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งต้องกระตุ้นให้แสวงหาสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ๆ ด้วย

6. การพัฒนาความสามารถของเด็กปัญญาเลิศได้โดยการยอมให้เด็กเรียนรู้และหาประสบการณ์จากสิ่งที่เด็กสนใจ แม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในหลักสูตรที่ต้องเรียนก็ตาม เด็กประเภทนี้ชอบสนใจในวงกว้าง โดยเฉพาะในเรื่องที่ต้องใช้ความคิด ครูต้องรู้จักยืดหยุ่นเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถของเด็กเอง

7. ควรสร้างความพึงพอใจในผลงานของเด็กให้มากที่สุด โดยฝึกให้รู้จักประเมินผลงานตนเอง รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวเด็กเองด้วย การที่เด็กได้รู้จักตัวเองก็จะช่วยพัฒนาความสามารถของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

8. กระตุ้นให้เด็กได้แสดงความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้มาก ครูควรจับเวลาของเด็กประเภทนี้ให้ได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เด็กพัฒนาได้อย่างเต็มที่ดีกว่าปล่อยให้เด็กดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามธรรมดาโดยไม่ได้รับการกระตุ้นใด ๆ

การจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาเลิศ

การจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาเลิศ มีสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง 3 ประการ คือ

1. การมุ่งที่จะส่งเสริมกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาในขั้นสูง
2. การปรับกลวิธีในการสอนที่ให้การสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาและได้รูปแบบการเรียนรู้
3. การจัดกลุ่มพิเศษให้เหมาะสมเฉพาะกลุ่มความสนใจและความสามารถพิเศษของเด็ก

ปรัชญาในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศเป็นเช่นเดียวกับปรัชญาของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กทุกคนในระบบประชาธิปไตย นั่นคือ เด็กทุกคนควรได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจ และในรูปแบบที่เด็กแต่ละคนต้องการ ความพิเศษที่แตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Uniqueness) เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็ควรคำนึงถึงความต้องการของเด็กที่ต่างกัน ฉะนั้นจึงควรเน้นกิจกรรมที่เปิดกว้างและหลาย ๆ รูปแบบ

จุดประสงค์ทั่วไปในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เป็นเช่นเดียวกับจุดประสงค์ทั่วไปที่จัดให้แก่เด็กทุก ๆ คน สิ่งที่แตกต่างออกไป ได้แก่ การศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศนั้น ค่อนข้างเน้นหนักที่ความคิดสร้างสรรค์ ความริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างวิเคราะห์ การปรับตัวทางสังคม การรับผิดชอบต่อสังคม การลดความเห็นแก่ตัวและการเป็นผู้นำที่ดี อันจะเป็นการนำไปสู่การมีมโนทัศน์แห่งตน (Self Concept)

การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมพัฒนาการ ความถนัด คุณธรรม ทักษะ และความรู้ด้านต่าง ๆ ของเด็กปัญญาเลิศได้ดี ควรมีลักษณะยืดหยุ่นเด็กสามารถค้นพบและพัฒนาสิ่งที่เขาสนใจได้ โดยยึดหลักการต่อไปนี้

1. เนื้อหาวิชา ควรเป็นแบบแกน (Content-Based) ที่จะทำให้เด็กเรียนไปได้อย่างรวดเร็วจากง่ายไปหายาก

2. หลักสูตร ควรมีเนื้อหาในลักษณะกระบวนการ-ผลลัพธ์-รายงานการวิจัย-มิติ (Process-Product-Research-Dimension) ที่ให้โอกาสเด็กค้นลึกลงไปได้ว่าเรื่องนี้ทำอย่างไร ได้ผลอะไร มีวิธีการศึกษาอย่างไร

3. หลักสูตรรายวิชา ควรให้โอกาสเด็กค้นคว้าศึกษาได้ทุกวิชาที่เรียนในหลักสูตร ไม่ใช่เฉพาะวิชาที่เรียนในชั่วโมงเท่านั้น (Epistemological Concept) และควรชี้ให้เห็นว่า เกี่ยวพันกับชีวิตมนุษย์อย่างไร

4. หลักสูตร ควรเน้นแนวความคิด หลักการและทฤษฎี แล้วจึงลงไปสู่รายละเอียด และข้อปลีกย่อยอื่น ๆ ตลอดจนทั้งการนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้วย

ในการวางแผนเลือกเนื้อหาวิชา กลวิธีการสอนและการประเมินผล ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. เนื้อหาในหลักสูตร ควรจะมุ่งเน้นและจัดในรูปของการรวบรวม สะสมความรู้ทั้งในด้านกว้างและด้านลึก โดยเสนอรายการต่าง ๆ และปัญหาต่าง ๆ และควรเป็นการบูรณาการทั้งในด้านความรู้ และการบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วย

2. ควรที่จะเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาทักษะในการคิด และสามารถนำไปใช้ในการปรับความรู้ที่มีอยู่ให้ทันสมัย

3. ควรที่จะเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำการทดลอง สืบรวจ ค้นคว้า อยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อทดสอบการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่มีอยู่ และยังเป็นการพัฒนาทัศนคติที่มีต่อความรู้ว่ามีคุณค่า

4. ควรที่จะเปิดโอกาสให้เด็กได้ริเริ่ม สร้างโครงการเอง และตัดสินใจเลือกในสิ่งที่เรียนรู้และก้าวหน้าต่อไป

5. เด็กควรจะได้รับภาระต้นให้ทำการค้นคว้า ตัดสินใจ เลือกข้อมูล และใช้แหล่งค้นคว้าที่เหมาะสม

6. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าใจตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม และวัฒนธรรม

7. การประเมินผลหลักสูตร ควรจะสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ เน้นที่กระบวนการคิดขั้นสูง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งในด้านปฏิบัติและผลผลิตที่ปรากฏ

สิ่งสำคัญที่จะลืมมิได้อีกประการหนึ่งคือ บทบาทของครูในการใช้หลักสูตรที่ได้ดัดแปลงสำหรับเด็กปัญญาเลิศแล้ว

ครูสอนเด็กปัญญาเลิศบ่อยครั้งมักจะถูกเรียกว่า ผู้จัดเตรียมหรือผู้จัดการแหล่งข้อมูล บางทีคำที่ใช้เรียกครูสอนเก่งที่สุดอาจจะเป็น “ผู้รับผิดชอบในการจัดสถานการณ์เพื่อการเรียนรู้” (A Person Responsible for Arranging the Condition for Learning)

การสอนเด็กปัญญาเลิศควรจะมีปฏิบัติต่างไปจากสอนเด็กทั่วไปบ้าง การสอนเด็กปัญญาเลิศและมีพรสวรรค์ครูผู้สอนควรจะทำเนิกร ดังนี้

1. สอนในอัตราที่เร็วกว่าสอนเด็กปกติ
2. ใช้วิธีเรียนแบบสอบสวน (Inquiry Techniques) และวิธีอภิปราย (Discussion) บ่อยครั้ง
3. ใช้วิธีเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning Groups) ในการทำแบบฝึกหัดแก้ปัญหา และโครงการกลุ่มตามความสามารถและความสนใจของเด็ก
4. ใช้คำถามหลายประการ ถามเพื่อประเมินผล ถามให้คิดวิเคราะห์ ถามให้คิดเปรียบเทียบ ให้สรุป ให้คาดการณ์ล่วงหน้า เป็นต้น
5. ครูควรสอนทักษะการคิด (Thinking Skills) เพื่อส่งเสริมความเป็นอัจฉริยะของเด็กด้วย
6. ใช้การสอนหลายรูปแบบ ไม่ควรใช้แบบเดียว ครั้งแล้วครั้งเล่า
7. ให้มีโครงการพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเด็กจะตกลงกับครูเป็นรายบุคคล เนื้อหาวิชาที่นำมาสอนก็ควรจะต่างไปจากเด็กปกติ เนื้อหาวิชาที่นำมาสอนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้
 1. ให้มีระดับความยากง่ายสูงกว่าชั้นที่เรียนอย่างน้อย 1 ปี
 2. เนื้อหาเหล่านี้สอนในลักษณะแนวความคิดหรือหลักการก่อน แล้วรายละเอียดตามมาก็หลัง รวมทั้งการนำหลักการไปประยุกต์ด้วย
 3. แบบฝึกหัด การบ้าน งานให้ทำในห้องเรียน เริ่มจากง่ายไปหายาก มีตัวอย่างให้ดู และสูงกว่าระดับชั้นเรียนอย่างน้อย 1 ปี
 4. ให้มีกิจกรรมพิเศษ ที่เด็กสามารถติดตามหัวข้อเรื่องที่ตนสนใจได้อย่างลึกซึ้ง
 5. สอนให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างหลักการและวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร

สื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากการออกแบบวิธีการจัดการศึกษา และวิธีสอนให้กับเด็กประเภทนี้ต้องเน้นทักษะความคิดและทักษะกระบวนการเฉพาะสาขาในระดับสูง ดังนั้น สื่อการศึกษาสำหรับเด็กประเภทนี้ คือ สื่อต้องออกแบบให้สามารถท้าทายความคิดระดับสูง เช่น ในวิชาภาษาไทยใช้สื่อที่ผลิตโดยอาศัยเรื่องจากรามเกียรติ์มาประยุกต์ให้เด็กเล่นอย่างท้าทาย หาข้อสรุปเหตุผลหรือสื่อทางศิลปะก็เป็นสื่อที่กระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดผ่านประสาทสัมผัสหลายส่วน รวมทั้งสื่อทางคณิตศาสตร์ก็เป็นสื่อที่เน้นกระบวนการทางความคิดที่ซับซ้อน ท้าทาย รวมไปถึงการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ ด้วย (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2545: 312-327)

1.3 รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

1.3.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

การศึกษาในระดับอนุบาล

เด็กพิการที่มีพัฒนาการเป็นไปตามปกติเหมือนกับเด็กทั่วไปเมื่ออายุ 3-4 ขวบ เข้าเรียนได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว เด็กพิการส่วนใหญ่ถูกปล่อยให้พัฒนาการเป็นไปตามยถากรรม กว่าจะมีความพร้อมหรือความสามารถพอที่จะเข้าโรงเรียนอนุบาลได้ ก็มีอายุมากแล้วคือ ประมาณ 6-7 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่เด็กทั่วไปเริ่มเข้าเรียนโรงเรียนชั้นประถม โรงเรียนอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิการ ซึ่งให้เด็กพิการสามารถเข้าเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปนั้นมิได้อยู่ไม่ก็แห่ง ในการเตรียมความพร้อมนี้ไม่ได้เตรียมแต่เฉพาะตัวเด็กพิการเท่านั้นยังต้องเตรียมความพร้อมให้กับผู้ปกครองของเด็กด้วย เพื่อให้ผู้ปกครองของเด็ก ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเด็ก ให้สามารถเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปได้อย่างราบรื่น โรงเรียนอนุบาลสำหรับเด็กพิการ โดยทั่วไปมักพบเห็นอยู่ในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ คือ เป็นชั้นเรียนระดับอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กพิการ ให้เรียนต่อในระดับชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดไว้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะนั่นเอง อย่างไรก็ตามเมื่อนับรวมกันเข้าทั้งประเทศไทยก็มีอยู่ไม่กี่สิบแห่ง ทั้ง ๆ ที่มีโรงเรียนอนุบาลสำหรับเด็กพิการอยู่น้อยแห่งแล้ว โรงเรียนเหล่านี้ก็ยังมีขาดแคลนบุคลากร และอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนที่เหมาะสมด้วย และบางแห่งโดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนมีปัญหาในเรื่องเงินทุนที่จะนำมาใช้บริหารโรงเรียน เพราะได้รับสนับสนุนจากรัฐน้อยมาก เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ปรัชญาการศึกษาสำหรับคนพิการนั้นต้องให้คนพิการได้เรียน

ร่วมกับคนทั่วไป ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อให้คนพิการได้เรียนรู้ การมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไป เพราะคนพิการก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไม่อาจแยกออกจากสังคมได้ และเพื่อให้เด็กพิการสามารถเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในวัยเดียวกันได้นั้น รัฐบาลจำเป็นต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ในการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลทั้งของรัฐและของเอกชน เพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็กพิการและผู้ปกครองของเด็กพิการให้สามารถเข้าเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปได้อย่างราบรื่นไม่มีปัญหา

การศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ในระดับชั้นประถมศึกษาเด็กพิการส่วนใหญ่จะเรียนในโรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะ และเริ่มเข้าสู่ระบบเรียนรวมมากขึ้นตั้งแต่ชั้นประถม 5 และมากที่สุดในระดับมัธยมศึกษา เด็กพิการทางด้านแขน ขา ลำตัวส่วนใหญ่แล้วจะเข้าศึกษาอยู่ในระบบเรียนรวมโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กพิการทางด้านแขน ขา ลำตัวมีอยู่ไม่กี่แห่ง หลายท่านอาจเข้าใจว่าโรงเรียนสำหรับเด็กพิการแขน ขา ลำตัว โดยเฉพาะอาจจะไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วก็ยังจำเป็นต้องมีอยู่ โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการค่อนข้างมากหรือพิการซ้ำซ้อน เด็กพิการที่เข้าสู่ระบบเรียนรวมมากรองลงมาก็คือ เด็กตาบอด ซึ่งรวมเด็กสายตาสีเหลืองกลางด้วย ในทำนองเดียวกันมีหลายท่านเข้าใจว่าโรงเรียนสำหรับเด็กตาบอดโดยเฉพาะต่อไปคงไม่จำเป็นต้องมีอีกแล้ว แต่อันที่จริงแล้วยังมีความจำเป็นอยู่มาก สำหรับเด็กตาบอดที่เรียนได้ช้าหรือเด็กตาบอดที่พิการซ้ำซ้อนกับพิการอย่างอื่น เช่น พิการหูตึงหรือพิการแขนขาลำตัวด้วย เป็นต้น การเรียนรวมสำหรับเด็กหูหนวกในประเทศไทยนั้นยังไม่มี จะมีบ้างก็ในกรณีคนหูตึง การเรียนรวมของเด็กออทิสติกซึ่งเป็นเด็กที่มีปัญหาในทางพฤติกรรมนั้น ก็มีอยู่แต่ที่เฉพาะโรงเรียนสาธิตเกษตรเท่านั้น สำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่ไม่มากก็มีการเรียนร่วมน้อยมากตามตัวเลขในปี พ.ศ. 2539 โรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะนั้นจะมีมากสำหรับคนหูหนวกและบุคคลปัญญาอ่อน อย่างไรก็ตามที่เปิดสอนไปจนจบระดับมัศึกษานั้นมีอยู่ไม่กี่แห่ง

เมื่อเด็กพิการอายุได้ 6-7 ขวบ ถึงเกณฑ์ที่จะเข้ารับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามกฎหมายแล้วก็เหมือนกับเด็กทั่วไปผู้ปกครองต้องนำเด็กไปเข้าโรงเรียนถ้าหากฝ่าฝืนจะมีโทษ ยกเว้นเข้าช้อยยกเว้นที่บ้านอยู่ห่างไกลหรือกรณีของเด็กพิการที่ผู้ปกครองเห็นว่ามีความปัญหาในการศึกษาของเด็กจะขอยกเว้นก็ได้ แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายไปถึงทุกโรงเรียนให้รับเด็กพิการเข้าโรงเรียนก็มักจะชักจูงใจให้ผู้ปกครองของเด็กพิการขอยกเว้นเพื่อที่จะไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย การกระทำเช่นนี้ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ทำผิด

นโยบาย และผู้ปกครองเด็กพิการก็ไม่มีความคิดในทางกฎหมาย แต่มีผลทำให้เด็กพิการไม่ได้รับการศึกษาตามวัยที่ควร แม้แต่ในระดับมัธยมศึกษาที่เช่นเดียวกันมีโรงเรียนที่มีชื่อหลายแห่งไม่ยอมรับเด็กพิการโดยอ้างว่ายังไม่มีความพร้อมที่จะรับเด็กพิการเข้าเรียนและมีได้กำหนดว่าเมื่อไรจะพร้อมด้วย ในกรณีที่มีโรงเรียนรับเด็กพิการเข้าเรียนร่วมนั้นเด็กพิการด้านแขน ขาลำตัว ก็มักมีปัญหาว่าโรงเรียนไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้ได้รับความลำบากมากในการไปใช้ห้องเรียน ส่วนคนตาบอดก็พบปัญหาอยู่ว่าไม่มีสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม คือ ไม่มีหนังสือที่เป็นอักษรเบรลล์หรือเป็นเทป นอกจากนี้โรงเรียนไม่มีหอพักสำหรับเด็กพิการทำให้การเดินทางจากบ้านที่ห่างไกลมาที่โรงเรียนพบกับความยุ่งยากต้องตกเป็นภาระของผู้ปกครองในการนำส่ง แต่ถ้าเป็นตัวเมืองที่มีขนส่งสาธารณะคนตาบอดก็ยังช่วยตัวเองได้ แต่คนพิการขาที่ยังมีปัญหาอยู่เช่นเดิม เพราะขนส่งสาธารณะก็ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เพื่อแก้ปัญหาในการเดินทางในจังหวัดที่มีโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ โรงเรียนสำหรับคนพิการบางแห่งก็จัดที่พักสำหรับเด็กพิการที่ไปเรียนร่วมด้วยเพื่อแก้ปัญหา ต่าง ๆ ให้กับเด็กพิการที่จะไปเรียนร่วม กองการศึกษาพิเศษสังกัดกรมสามัญกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะและศูนย์การศึกษาพิเศษขึ้นทุกจังหวัดไว้คอยช่วยเหลือและแก้ไขปัญหให้กับเด็กพิการที่เรียนร่วม โดยคาดหวังว่าจะมีศูนย์การศึกษาพิเศษในทุกจังหวัด เมื่อจบสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 การมีศูนย์หรือโรงเรียนการศึกษาพิเศษไว้ให้เด็กพิการพักเพื่อไปเรียนร่วม โดยทางโรงเรียนและศูนย์รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทางและอาหารก็จะช่วยให้เด็กพิการมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น เพราะเด็กพิการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มของคนที่ยากจนถ้าภาระค่าพาหนะและอาหารสำหรับการไปเรียนร่วมต้องตกอยู่กับครอบครัวของเด็กพิการแล้วโอกาสที่ครอบครัวจะส่งเสียให้เด็กเล่าเรียนคงมีได้น้อย แม้ว่าผู้ปกครองของเด็กพิการไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แต่ด้วยความเข้าใจว่าเด็กพิการไปเรียนหนังสือก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร ทำให้เด็กพิการลำบากเปล่า ๆ จึงทำให้ครอบครัวเป็นจำนวนมากไม่ได้ส่งเสียให้เด็กพิการไปเรียนหนังสือ

สำหรับโรงเรียนการศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะที่สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2539 มีจำนวนรวมกันประมาณ 41 โรงเรียน บางโรงเรียนก็มีไว้สำหรับคนตาบอดโดยเฉพาะ บางโรงเรียนก็มีไว้สำหรับคนหูหนวกโดยเฉพาะ บางโรงเรียนก็มีไว้สำหรับเด็กปัญญาอ่อนโดยเฉพาะ และบางโรงเรียนก็มีไว้สำหรับเด็กพิการหลายประเภทปะปนกันไปโดยเฉพาะคนตาบอด แล้วมีความประสงค์ต้องการให้โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะมีไว้สำหรับคนพิการแต่ละประเภท

เพราะการปล่อยให้คนพิการอยู่อย่างปะปนกันนั้น เด็กตาบอดมักจะได้รับความเดือดร้อนจากเด็กปัญญาอ่อนหรือเด็กหูหนวก โรงเรียนสำหรับเด็กพิการทางด้านแขน ขา ลำตัวโดยเฉพาะที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการยังไม่มี และโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีได้จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะให้คนพิการด้านแขน ขา ลำตัวใช้ได้ เป็นแต่เพียงนโยบายในอนาคตว่าโรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ โรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะ โดยทั่วไปจะต้องมีตั้งแต่ประถมปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีโรงเรียนสอนคนหูหนวกบางแห่งที่พยายามเปิดสอนไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อช่วยให้คนหูหนวกสามารถที่จะเรียนต่อถึงชั้นอุดมศึกษา ซึ่งมีวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดลรองรับอยู่ แต่ยังมีได้จัดให้มีการศึกษาชั้นอุดมศึกษาสำหรับคนหูหนวกแต่อย่างใด เนื่องจากคนหูหนวกที่จบมาจากโรงเรียนสอนคนหูหนวกระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ยังไม่มีความรู้มากพอที่จะต่อในชั้นอุดมศึกษาได้มาตรฐานในการเรียนการสอนในโรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะ โดยทั่วไปแล้วมีมาตรฐานต่ำกว่าโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาอ่อน ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะการจัดหลักสูตรก็เพื่อให้เหมาะสมกับเด็กปัญญาอ่อน ซึ่งจะเอาหลักสูตรมาตรฐานของเด็กทั่วไปมาใช้ด้วยไม่ได้ โรงเรียนสำหรับเด็กพิการโดยเฉพาะหลายแห่งมีเด็กพิการต้องการเรียนมากกว่าที่โรงเรียนจะรับได้ แต่บางแห่งก็มีคนพิการต้องการเรียนน้อยกว่าที่โรงเรียนจะรับได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนใดมีผู้บริหารที่ใช้นโยบายในเชิงรุกที่แสวงหาเด็กพิการในบริเวณใกล้เคียงและเกลี้ยกล่อมอธิบายให้ผู้ปกครองของเด็กได้เข้าใจถึงความสำคัญของการเรียนหนังสือของเด็กพิการ โรงเรียนนั้นก็จะมีเด็กพิการเรียนเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าโรงเรียนใดผู้บริหารใช้นโยบายในการตั้งรับแล้วแต่ผู้ปกครองจะพาเด็กพิการมาสมัครเรียนหรือไม่ปล่อยให้ไปไปตามยถากรรม โรงเรียนนั้นก็มักจะมีเด็กพิการมาเรียนไม่เต็มตามจำนวนที่โรงเรียนจะรับได้ จากตัวเลขสถิติแล้วแทบทุกจังหวัดจะมีปริมาณของเด็กพิการที่อยู่ในวัยเรียนหนังสือมากกว่าจำนวนที่โรงเรียนแต่ละแห่งจะรับได้อยู่แล้ว แม้ว่าเด็กตาบอดหลายคนมีความรู้ความสามารถที่จะเรียนร่วมได้ แต่เนื่องจากอุปสรรคต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ปกครองจึงมักให้เด็กตาบอดมาเรียนประจำอยู่ที่โรงเรียนสอนคนตาบอดเป็นสำคัญ

สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนคนตาบอดนั้นจะใช้อักษรเบรลล์ หรืออักษรตัวหนาแทนหนังสือตัวพิมพ์ และใช้ฟังหนังสือจากเทปหรือจากหนังสือเทป สำหรับ คนตาบอดประเภทสายตาลี้นกลางก็ใช้ตัวหนังสือตัวใหญ่ ๆ แทน ในโรงเรียนสอนคนตาบอดทั่วไปจะสอนคอมพิวเตอร์สำหรับคนตาบอดด้วย สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนคนหูหนวก

นั้น จะใช้ภาษามือเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กในระดับต้น ๆ เมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้น ก็จะใช้ภาษามือที่โยงมายังภาษาเขียนหรือตัวพิมพ์ จากนั้นคนหูหนวกก็สามารถอ่านเขียนหนังสือตัวพิมพ์อย่างคนปกติทั่วไปได้ ในโรงเรียนสอนคนหูหนวกยังสอนให้คนหูหนวกรับรู้สื่อสารกับบุคคลอื่นได้ โดยการอ่านริมฝีปากรวมถึงการฝึกพูดด้วย สำหรับเด็กหูหนวกประเภทหูตึงก็จะมีเครื่องช่วยความได้ยินให้ใช้ ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้คนหูหนวกประเภทหูตึงสามารถสื่อสารกับคนทั่วไปได้บ้าง ด้วยการใช้เสียงยี่งคนหูตึงที่มีเครื่องช่วยความได้ยินและสามารถอ่านริมฝีปาก และได้มีการฝึกพูดมาอย่างดีก็จะทำให้สามารถสื่อสารกับบุคคลทั่วไปได้ดียิ่งขึ้น และสามารถเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนทั่วไปได้ ทุกวันนี้โรงเรียนสอนคนตาบอดจะสอนทั้งเด็กตาบอดสนิทกับเด็กสายตาลีเอ่นกลางร่วมกันไป ไม่แยกสอนตามวิธีการที่เหมาะสมของแต่ละกลุ่ม ในทำนองเดียวกันโรงเรียนสอนคนหูหนวกก็สอนเด็กนักเรียนหูหนวกและนักเรียนหูตึงร่วมกันไปไม่ได้แยกกลุ่มแยกประเภท และใช้วิธีการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มแต่ละประเภทไป

ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มาตรา 15 (2) ได้กำหนดให้มีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สนับสนุนเรื่องสื่อการเรียนการสอนสำหรับคนพิการมาจนถึงปี พ.ศ. 2539 ก็ยังไม่มีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาใดที่ให้การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับคนพิการ การผลิตสื่อการเรียนการสอนแก่คนพิการส่วนใหญ่จะอยู่ในมือของเอกชน รวมทั้งห้องสมุดของคนตาบอดด้วยภาษามือที่ใช้ในโรงเรียนสอนคนหูหนวกแต่ละจังหวัดก็มี ความแตกต่างกัน ยังหาภาษามือที่เป็นมาตรฐานให้ใช้สำหรับทุกโรงเรียนและเป็นภาษามือที่ยอมรับของคนหูหนวกยังไม่ได้

โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะมักขาดแคลนบุคลากรครูจริงอยู่ แม้จะมีการผลิตครูด้านการศึกษาพิเศษมีจำนวนจำกัด แต่การเป็นครูที่โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ อาจจะใช้ครูทั่วไปที่ผ่านการอบรมด้านการเรียนการสอนคนพิการก็ได้ ในขณะที่มีครูน้อยแต่ครูต้องทำงานตลอด 24 ชั่วโมง เพราะโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะโดยทั่วไปเป็นโรงเรียนประจำ แม้ว่าจะมีเงินเพิ่มพิเศษให้กับครูที่สอนคนพิการก็ตาม แต่ความก้าวหน้าในทางราชการแล้วมีน้อยกว่าครูที่สอนโรงเรียนสงเคราะห์ที่สังกัดอยู่ในกองการศึกษาพิเศษหลายเท่า โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะโดยทั่วไปจะมีคนมาจัดเลี้ยงเด็กพิการเป็นประจำในโอกาสต่าง ๆ จึงทำให้ปัญหาเรื่องอาหารการกินของโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะมีน้อย แต่โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะจะมามีปัญหาเรื่องขาดแคลนเครื่องไม้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน โรงเรียนสำหรับคนพิการ

โดยเฉพาะหลายแห่งจึงจัดตั้งมูลนิธิเพื่อรับเงินบริจาคและร่วมมือกับภาคเอกชนอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ มีหลายโรงเรียนประสบผลสำเร็จจึงทำให้ปัญหาการบริหารน้อยลง ทุกวันนี้กองการศึกษาพิเศษเป็นหน่วยงานระดับกองต้องดูแลทั้งโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และผู้ที่มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองมักมาจากสายโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทำให้รู้สึกว่าเป็นโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่น้อยกว่าโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จึงมีการเรียกร้องจากฝ่ายคนพิการให้จัดตั้งสำนักงานการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภทอย่างน้อยระดับกองที่สามารถมีบุคลากรและงบประมาณของตนเองไว้ดูแลโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะทุกแห่งถ้าเป็นไปได้ ให้สำนักงานการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภททำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานกับกรมกองอื่นที่ให้บริการด้านการศึกษาแก่คนพิการด้วย โดยทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการให้กับคณะกรรมการการศึกษาพิเศษแห่งชาติ เชื่อกันว่าการปรับปรุงเช่นนี้จะทำให้การบริการทางด้านการศึกษาแก่คนพิการเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง และมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะไม่ได้มีแต่เฉพาะของรัฐเท่านั้นยังมีของเอกชนด้วย อันที่จริงแล้วโรงเรียนสำหรับคนพิการแห่งแรกก็คือ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นของมูลนิธิช่วยคนตาบอดฯ มีมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนสำหรับคนพิการที่สังกัดมูลนิธิต่าง ๆ นั้น มีทั้งโรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาอ่อน โรงเรียนสอนคนหูหนวก และโรงเรียนสำหรับเด็กพิการแขนขาลำตัวด้วย โรงเรียนสำหรับคนพิการของเอกชนนี้ก็ถือเป็นโรงเรียนราษฎร์ที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินบางส่วนจากสำนักงานการศึกษาเอกชน เช่น เงินช่วยเหลือค่าอาหารสำหรับเด็ก 5 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งจะเพิ่มเป็น 10 บาท ในปี พ.ศ. 2540 หรือเงินช่วยเหลือเงินเดือนของครูที่สอน ค่าอุปกรณ์ ค่าก่อสร้างอาคารโรงเรียนบางส่วน ส่วนกองการศึกษาพิเศษก็จะจัดส่งครูมาช่วยสอนที่โรงเรียนให้จำนวนหนึ่ง โรงเรียนสอนคนตาบอดของเอกชนจะเป็นศูนย์สนับสนุนให้คนตาบอดไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนทั่วไปด้วย โดยที่โรงเรียนให้ที่พักอาศัย อาหาร และค่าพาหนะบางส่วนหรือทั้งหมดแล้วแต่แห่ง เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนหรือศูนย์การศึกษาสำหรับภาคเอกชนสามารถให้บริการได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทางรัฐควรจะให้การสนับสนุนเงินเป็นก้อนอย่างเป็นระบบ อย่างน้อยที่สุดก็ไม่ควรจะน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รวมทั้งค่าก่อสร้างอาคารด้วย ในอดีตจนถึงปัจจุบันมูลนิธิหลายแห่งที่รับผิดชอบโรงเรียนสำหรับเด็กพิการได้รับเงินบริจาคและเงินสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศเป็นหลัก

การศึกษาในระดับอาชีวศึกษา

การเรียนของคนพิการในระดับมัธยมศึกษามีน้อยแล้ว การเรียนในระดับอาชีวศึกษา ยิ่งมีน้อยลงไปอีก ปัญหาอุปสรรคของคนพิการที่จะเข้าไปเรียนในระดับอาชีวศึกษาโดยทั่วไป ไม่แตกต่างไปจากโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่อย่างใด แต่ก็มีปัญหาเพิ่มขึ้นในกรณี que การเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษาจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเครื่องจักร แต่เครื่องมือเครื่องจักร เหล่านั้นก็ไม่ได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับคนพิการในกรณีของคนหูหนวกจะเข้าไปเรียนก็ไม่มีล่าม ภาษามือให้ นอกจากนี้ก็ยังมีโรงเรียนอาชีวะสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ เหมือนกรณี โรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 8 กรมอาชีวะมีนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนอาชีวะสำหรับคนพิการประจำภาค ภาคละ 1 แห่ง รวมเป็น 4 แห่ง คาดว่าจะจัดตั้งโรงเรียนอาชีวะสำหรับคนพิการแห่งแรกขึ้นที่ จังหวัดฉะเชิงเทราในปี พ.ศ. 2541 โดยจะร่วมมือกับมูลนิธิส่งเสริมอาชีพคนตาบอด ถ้าหากมี โรงเรียนอาชีวะสำหรับคนพิการและมีภาคเอกชนและตัวแทนของคนพิการเข้ามาร่วมกันทำงาน ก็คงจะช่วยให้คนพิการมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับอาชีวศึกษามากขึ้น

การศึกษาของคนพิการในระดับอุดมศึกษา คนพิการที่จบการศึกษาในระดับ ปวช. และ ปวส. ว่ามีจำนวนน้อยมากแล้ว คนพิการที่จบในระดับอุดมศึกษายังมีจำนวนน้อยมากลง ไปอีก เท่าที่ปรากฏนั้นคนพิการในประเทศไทยมีจบการศึกษาจนถึงปริญญาเอก คนพิการที่จบ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไปจะเป็นคนพิการทางด้านแขน ขา ลำตัว คนตาบอด คนหูตึงก็พอมีบ้าง แต่สำหรับคนหูหนวกนั้นยังไม่มีเลย ในต่างประเทศนั้นคนหูหนวกจบ การศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมีมาก มีทั้งจบจากมหาวิทยาลัยที่มีไว้สำหรับบุคคลทั่วไป และ จบจากมหาวิทยาลัยที่มีไว้สำหรับคนหูหนวกโดยเฉพาะ คนพิการในประเทศไทยโดยทั่วไป ได้รับปริญญาบัตรทางด้านสังคมศาสตร์เป็นหลัก ส่วนทางด้านวิทยาศาสตร์แทบจะไม่มีเลย

การรับคนพิการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถ้าเป็นสถาบันราชภัฏซึ่งโดยทั่วไปยก สถานะมาจากวิทยาลัยครูเดิม มักใช้ระเบียบเดิมซึ่งมีข้อห้ามไม่รับคนพิการเข้าศึกษาแม้ กระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายให้สถาบันราชภัฏทุกแห่งเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าศึกษา ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังมีสถาบันราชภัฏจำนวนมากที่ปฏิเสธไม่รับคนพิการโดยอ้าง ระเบียบที่มีมาแต่เดิมนั้น ถ้าที่ไหนคนพิการใจกล้าดำเนินการประท้วงโดยวิธีอดอาหาร หรือ ร้องเรียนต่อสื่อมวลชน หรือกรรมการของรัฐสภา ก็ได้รับการผ่อนผันให้เข้ารับการศึกษาคได้ แต่นักศึกษาที่พิการก็มักถูกปฏิเสธว่าขาดคุณสมบัติที่จะกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษาของรัฐสำหรับมหาวิทยาลัยทั่วไป ที่ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นผู้จัดสอบแข่งขัน

จะห้ามไม่ให้คนพิการเข้าสอบแข่งขันเข้าศึกษาใน 4 สาขาวิชา คือ แพทย์ศาสตร์ ทันตแพทย์ เภสัชกรรม พยาบาล แต่ในความเป็นจริงแล้วอาจารย์แพทย์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นท่านหนึ่ง เป็นคนพิการขา ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับของอาจารย์แพทย์โดยทั่วไป อย่างไรก็ตามคณะ ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็ยังไม่ยอมรับคนตาบอดเข้าศึกษาอยู่ดี โดยให้เหตุผล ว่าคนตาบอดไม่เหมาะกับอาชีพครูและจะมีอุปสรรคในการที่จะเรียนวิชาบางวิชาโดยเฉพาะวิชา ที่เกี่ยวกับการฝึกงาน อันที่จริงแล้วก็มีคนตาบอดที่ประกอบอาชีพครูสอนหนังสือในโรงเรียน ทั่วไป ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย คนพิการได้เรียกร้องให้สถาบันศึกษาต่าง ๆ ได้ยึดหลักปรัชญาอย่างทางตะวันตกในเรื่องเสรีภาพในการศึกษา คนไทยทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ ในการศึกษาที่จะเลือกเรียน เลือกศึกษาวิชาใดก็ได้ สถาบันการศึกษามีหน้าที่ให้การศึกษแก่ ทุกคน ไม่มีหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติให้คนไทยบางกลุ่มมีสิทธิศึกษาได้และจำกัดสิทธิคนพิการ ไทยอีกบางกลุ่มไม่ให้มีสิทธิศึกษา เราต้องเคารพว่าคนทุกคนมีเหตุผล เขายอมรับว่าเขาจะ ศึกษาวิชานั้นได้ดีหรือไม่ ความเป็นจริงปรากฏอยู่เสมอว่าเราคิดว่าคนพิการศึกษาวิชาโน้นวิชา นี้ไม่ได้ แต่ในต่างประเทศก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า คนพิการศึกษาวิชาเหล่านั้นได้และได้ดีด้วย

วิธีสอบคัดเลือกนั้น ถ้าคนพิการคนใดสามารถสอบคัดเลือกได้โดยวิธีปกติทั่วไปก็ใช้ วิธีนั้น แต่คนพิการคนใดโดยเฉพาะคนตาบอดไม่อาจใช้วิธีสอบคัดเลือกแบบนักศึกษาทั่วไป ทางทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐก็จะจัดที่สอบโดยเฉพาะโดยใช้ข้อสอบเดียวกับบุคคลทั่วไปและ ในเวลาที่เท่ากัน เพียงแต่มีบุคคลมาช่วยอ่านข้อสอบให้ฟังหรือจัดทำข้อสอบเป็นอักษรเบรลล์ ให้ ในกรณีคนตาบอดพิมพ์ดีดเองไม่ชำนาญผู้คุมสอบก็จะช่วยเขียนคำตอบให้ แต่คนตาบอด มักจะประสบปัญหาสอบไม่ทันในกรณีของการสอบภาษาอังกฤษ เนื่องจากคนตาบอดต้องให้ ใช้วิธีฟังซึ่งใช้เวลามากกว่าการใช้สายตาอ่าน

สำหรับโอกาสสอบผ่านการคัดเลือกเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยของคนพิการ เป็นที่ ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเด็กนักเรียนในชนบทมีโอกาสน้อยกว่าเด็กนักเรียนในเมืองในการสอบผ่าน การคัดเลือกเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐ ด้วยเหตุผลนี้มหาวิทยาลัยหลายแห่ง จึงได้ จัดสรรโควตาเอาไว้สำหรับเด็กนักเรียนชนบทที่เรียนดี ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน เรียนดีในชนบทมีโอกาสได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐมากขึ้น เด็กนักเรียนพิการส่วนใหญ่ ก็อยู่ในชนบทและมักมีปัญหาในการเรียนมากกว่าเด็กนักเรียนทั่วไปในชนบทเสียอีก โอกาสที่ เด็กนักเรียนพิการจะสอบผ่านการคัดเลือกเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐจึงยังมีน้อยกว่า เด็กนักเรียนทั่วไปในชนบทอย่างมาก และความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น ในบางปีเด็กนักเรียน พิการไม่สามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยได้เลย คนพิการจึงเรียกร้อง

ให้ทางทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐกำหนดนโยบายให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของรัฐได้จัดสรร
โควตาสำหรับเด็กพิการเข้าเรียนบ้าง ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐก็ได้ตอบสนองความต้องการของคน
พิการ โดยได้กำหนดนโยบายดังกล่าวให้มหาวิทยาลัยของรัฐปฏิบัติ แต่ก็ยังไม่มีมหาวิทยาลัย
ใดเลยที่ได้ออกระเบียบจัดสรรโควตาให้กับเด็กนักเรียนพิการอย่างจริงจัง

เพื่อให้เด็กนักเรียนพิการได้มีโอกาสรับการศึกษาในชั้นอุดมศึกษามากขึ้น สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระกรุณาจัดตั้งมูลนิธิราชสุดาขึ้นและมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้
ความร่วมมือกับพระองค์ท่านจัดตั้งวิทยาลัยราชสุดาที่วิทยาเขตศาลายา ในระยะเริ่มแรก
วิทยาลัยราชสุดาจะให้การศึกษาแก่คนตาบอดและคนหูหนวกก่อน ในระหว่างที่อาคารสถานที่
ยังไม่พร้อม ในปี พ.ศ. 2537 วิทยาลัยราชสุดาได้จัดทำโครงการระยะสั้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้
และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระให้กับนักเรียนตาบอดที่จะสอบแข่งขันเข้าเรียน
ต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่เด็กนักเรียนตาบอดให้สามารถสอบ
ผ่านการคัดเลือกเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐได้มากขึ้น นอกจากนี้วิทยาลัยราชสุดายัง
พร้อมที่จะเป็นพี่เลี้ยงช่วยแก้ปัญหาให้กับเด็กนักเรียน ตาบอดที่เรียนในชั้นอุดมศึกษาด้วย ในปี
พ.ศ. 2539 จะเริ่มเปิดหลักสูตรปริญญาโท สำหรับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคนพิการ เมื่อ
มีความพร้อมก็จะเปิดสอนระดับปริญญาตรีให้กับเด็กนักเรียนตาบอด โดยทางวิทยาลัยราชสุดา
จะเปิดสอนบางสาขาวิชา และให้เด็กนักเรียนตาบอดไปเรียนในมหาวิทยาลัยอื่นในบางวิชา
เพื่อนำหน่วยกิตมานับรวมกัน เมื่อครบตามหลักสูตรแล้วทางวิทยาลัยราชสุดาก็จะเป็นผู้ให้
ปริญญาบัตรเอง สำหรับเด็กนักเรียนหูหนวกนั้นอยู่ในระหว่างเตรียมความพร้อมเพื่อให้
สามารถเข้าศึกษาในชั้นอุดมศึกษาได้ เพราะทุกวันนี้เด็กนักเรียนหูหนวกที่จบ ม. 6 นั้นยังไม่มี
ความรู้ความสามารถมากพอที่จะเข้าศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษาได้ คนพิการก็ได้แต่หวังว่ามูลนิธิ
ราชสุดาและวิทยาลัยราชสุดาจะช่วยให้คนพิการสามารถจบการศึกษาชั้นอุดมศึกษาได้มากขึ้น
และในอัตราส่วนเพิ่มที่รวดเร็วขึ้น

นักศึกษาที่ศึกษาชั้นอุดมศึกษาก็มักประสบปัญหา ในทำนองเดียวกันกับนักเรียนใน
ระดับประถมศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาที่พิการแขน ขา ลำตัว ก็มักมีปัญหาที่ไปใช้ห้องเรียน
หรือห้องสมุดไม่ค่อยได้ เนื่องจากไม่สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ขาดทางลาด ห้องน้ำไม่ได้
ดัดแปลงให้คนพิการใช้ได้ นักศึกษาตาบอดก็พบปัญหาขาดสื่อการเรียนการสอนไม่มีหนังสือ
เป็นอักษรเบรลล์ ไม่มีหนังสือเป็นเทป โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษที่มีหนังสืออ่านนอกเวลา
เป็นจำนวนมากจะเป็นปัญหาพิเศษ เมื่อมีปัญหาในเรื่องการเรียนหรือในการอยู่ร่วมกับเพื่อนฝูง
ก็ไม่มีครูผู้ช่วยคอยเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา หรือคอยช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาให้ ครู

ผู้ช่วยมีแต่ในโรงเรียนชั้นระดับประถมและมัธยมเท่านั้น ในเรื่องสื่อการเรียนการสอนและครูผู้ช่วยนี้ วิทยาลัยราชสุดามีนโยบายจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เมื่อวิทยาลัยราชสุดาเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ ก็คงจะช่วยผ่อนคลายนโยบายให้กับนักศึกษาที่พิการได้มากขึ้น นอกจากนี้คนพิการยังเรียกร้องให้สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่จะสร้างตึกอาคารเรียนหรือสำนักงานในอนาคต ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการด้วย

1.3.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเริ่มเข้ามามีบทบาทในการขยายการศึกษานอกโรงเรียนให้กับคนพิการอย่างจริงจังมากขึ้น โดยเริ่มให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่คนตาบอดและคนพิการแขน ขา ลำตัว ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลก่อน โดยจัดให้มีการบริการการศึกษานอกโรงเรียนในสถานที่ที่มีคนพิการมาชุมนุมอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ที่สมาคมของคนพิการประเภทต่าง ๆ ที่ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเริ่มขยายการให้บริการไปในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และเริ่มขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่คนหูหนวกด้วย เนื่องจากคนพิการเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียน แต่ได้มีโอกาสฝึกอาชีพรวมคนพิการที่มีงานทำโดยไม่มีการศึกษา คนพิการเหล่านี้ต่างก็ต้องการได้รับการศึกษาเพิ่มพูนมากขึ้น ด้วยระบบการศึกษานอกโรงเรียนนี้จะทำให้คนพิการสามารถได้รับการศึกษาเพิ่มพูนมากขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มคนพิการที่โตะแล้ว

คนพิการจำนวนน้อยมากที่มีโอกาสได้รับการศึกษา ทั้งนี้ก็เนื่องจากมีอุปสรรคสำคัญหลายอย่างที่มาขัดขวาง ตั้งแต่เจตคติของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีต่อคนพิการเป็นไปในทางลบ มีกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่จำกัดสิทธิของคนพิการ ครอบครัวยุคใหม่ของคนพิการส่วนใหญ่มีฐานะยากจน สถาบันการศึกษาขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาช่วยผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้กับคนพิการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาของคนพิการยังขาดความรู้ความเข้าใจคนพิการที่ดีพอ และต้องทำงานหนักแต่มีผลตอบแทนต่ำ สถานศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบด้านการศึกษาโดยตรง ยังเป็นหน่วยงานที่เล็กมาก นอกจากนี้ยังขาดระบบประสานงานที่ดี การศึกษาหาความรู้นอกระบบสถาบันการศึกษาก็มิได้เอื้ออำนวยให้กับคนพิการมากนัก (วิริยะ นามศิริพงษ์พันธุ์, 2539: 64-76)